

VAASAN YLIOPISTO
LASKENTATOIMEN JA RAHOITUKSEN YKSIKKÖ
TALOUSOIKEUS

Heidi Vaarala

PUHDAS VARALLISUUSVAHINKO

Erittäin painavat syyt -edellytyksen tulkinta oikeuskäytännössä

Talousoikeuden oppiaineen
pro gradu -tutkielma

Rahoitusjuridiikan koulutusohjelma

VAASA 2019

SISÄLLYSLUETTELO

TAULUKKOLUETTELO	5
TIIVISTELMÄ	7
LYHENNELUETTELO	9
1. JOHDANTO	11
1.1. Tutkimusaiheen esittely ja ajankohtaisuus	11
1.2. Tutkimuskysymykset	13
1.3. Tutkimusmetodi ja käytetty aineisto	14
1.4. Tutkimuksen rakenne	16
2. PUHDAS VARALLISUUSVAHINKO SOPIMUKSENULKOISESSA VASTUUSSA	18
2.1. Korvattava vahinko	18
2.2. Puhtaan varallisuusvahingon korvausperusteet vahingonkorvauslaissa	20
2.3. Vahingonkorvauslain säätäminen ja esityöt	23
2.4. Vahinkolajin erityisasema	25
2.4.1. Rajattu korvauskelpoisuus	25
2.4.2. Floodgate-ilmiö	28
2.4.3. Toimintavapauden suoja ja elinkeinonharjoittajan riskinsietovaatimus	30
2.5. Erittäin painavat syyt	31
3. HYVÄN TAVAN VASTAISUUS	35
3.1. Hyvä tapa velvoiteoikeudessa	35
3.2. Hyvän tavan vastaisuus VahL 5:1:n tulkinnassa	37
3.3. Sopimaton menettely elinkeinotoiminnassa	43
3.4. Moitittavuus ja tuottamus	49

4. SOPIMUSSUHTEESEEN RINNASTETTAVAT OIKEUSSUHTEET	53
4.1. Sopimus- vai deliktivastuu?	53
4.2. Sopimuksenkaltaisuus erittäin painavana syynä	56
4.3. Sopimusvastuun normien soveltaminen deliktisuhteessa	59
4.4. Sopimusketju	64
5. KOLMAS OSAPUOLI VAHINGONKÄRSIJÄNÄ	70
5.1. Välillinen vahinko	70
5.2. Kolmansien osapuolten varallisuusvahingot oikeuskäytännössä	73
5.3. Asiantuntijan vastuu sivulliselle	76
5.4. Vahingon määrä ja korvaustarve	78
6. JOHTOPÄÄTÖKSET	80
6.1. VahL 5:1 §:n soveltamisen arviointi	80
6.2. Tulkintakäytäntö	84
6.2.1. Hyvän tavan vastaisuus ja sopimaton menettely elinkeinotoiminnassa	84
6.2.2. Sopimuksenkaltaisuus	87
6.2.3. Sopimusvastuun soveltaminen deliktisuhteessa	89
6.2.4. Tuottamus, törkeä huolimattomuus sekä vahingon määrä	91
LÄHDELUETTELO	94
OIKEUSTAPAUSLUETTELO	99

TAULUKKOLUETTELO

Taulukko 1. Hyvän tavan vastaisuus ja sopimaton menettely.....	87
Taulukko 2. Oikeussuhteen sopimuksenkaltaisuus	89
Taulukko 3. Sopimusvastuun henkilöllisen alan laajentuminen	91
Taulukko 4. Tuottamus ja vahingon määrä	93

VAASAN YLIOPISTO
Laskentatoimen ja rahoituksen yksikkö**Tekijä:**

Heidi Vaarala

Tutkielman nimi:Puhdas varallisuusvahinko –
Erittäin painavat syyt -
edellytyksen tulkinta
oikeuskäytännössä**Ohjaaja:**

Pekka Vainio

Tutkinto:

Kauppatieteiden maisteri

Oppiaine:

Talousoikeus

Koulutusohjelma:

Talousoikeuden maisteriohjelma

Aloitusvuosi:

2016

Valmistumisvuosi:

2019

Sivumäärä: 101**TIIVISTELMÄ**

Puhtaasti taloudellisille vahingoille on asetettu Suomen vahingonkorvauslainsäädännössä erityisasema. Tutkimuksen aiheena on puhtaan varallisuusvahingon korvattavuudelle asetettujen perusteiden sisällön selvittäminen. Vahingonkorvauslain mukaisesti puhdas varallisuusvahinko voi tulla korvattavaksi julkisen vallan käytön ja rikollisen toiminnan ohella vain tilanteissa, joissa korvattavuudelle on muita erittäin painavia syitä.

Tutkimuksessa selvitetään oikeuskäytännössä havaittujen korvausperusteiden sisältöä, ratkaisujen taustoja sekä ratkaisukäytännön systematiikan tasoa. Arvioinnin kohteena ovat myös edellytyksen tulkinnan vaikutukset elinkeinotoimintaan. Tutkimuksessa käytetty tutkimusmetodi on oikeusdogmatiikka. Erittäin painavien syiden tosiasiallisen sisällön selvittäminen on toteutettu oikeuskirjallisuutta, viranomaislähteitä sekä korkeimman oikeuden ratkaisukäytäntöä analysoiden. Tuomioistuinten puhtaan varallisuusvahingon korvattavuutta käsittelevä ratkaisukäytäntö muodostuu aiheen käsittelyn kannalta tärkeimmäksi lähdemateriaaliksi.

Erittäin painavat syyt -edellytystä on tulkittu oikeusasteissa useisiin perusteisiin vedoten. Näistä merkittävimpiä ovat hyvän tavan vastaisuus, sopimaton menettely elinkeinotoiminnassa sekä oikeussuhteen sopimuksenkaltaisuus. Erittäin painavien syiden muodostumista on tietyissä tapauksissa tukenut myös toiminnan moitittavuus, tuottamus sekä vahingon määrä. Oikeusasteiden ratkaisukäytännöstä ei voida kuitenkaan todeta muodostuneen täysin yksiselitteisiä ratkaisulinjauksia. Vahingonkorvauslain nykyisen sanamuodon selkeyttäminen voi tulla tulevaisuudessa tarpeelliseksi vahinkolajin merkityksen kasvaessa.

AVAINSANAT: Puhdas varallisuusvahinko, erittäin painavat syyt, hyvän tavan vastaisuus, sopimaton menettely elinkeinotoiminnassa, vahingonkorvaus

LYHENNELUETTELO

HE	Hallituksen esitys
HO	Hovioikeus
KKO	Korkein oikeus
KonkL	Konkurssilaki (120/2004)
MO	Markkinaoikeus
OK	Oikeudenkäymiskaari (4/1734)
PatenttiL	Patenttilaki (550/1967)
RikVahL	Rikosvahinkolaki (1204/2005)
SopMenL	Laki sopimattomasta menettelystä elinkeinotoiminnassa (1061/1978)
TavaramerkkiL	Tavaramerkkilaki (7/1964)
TekijänoikeusL	Tekijänoikeuslaki (404/1961)
TuotevastuuL	Tuotevastuulaki (694/1990)
VahL	Vahingonkorvauslaki (412/1974)

1. JOHDANTO

1.1. Tutkimusaiheen esittely ja ajankohtaisuus

Vahingonkorvausvelvollisuuden yleisesti tunnettu lähtökohta on täyden korvauksen periaate¹. Vahingonkärsineen oikeutta korvaukseen on kuitenkin rajoitettu tiettyjen vahinkolajien kohdalla. Vuonna 1974 säädetty vahingonkorvauslaki (412/1974) määrittää esine- tai henkilövahinkoon liittymättömän, taloudellisiin etuuksiin kohdistuvan vahinkolajin korvauskelpoisuudelle erityisaseman. Tähän vahinkolajiin viitataan käsitteellä *puhdas varallisuusvahinko*.

Vahingonkorvauslain 5. luvun mukaisesti puhdas varallisuusvahinko voi tulla korvattaviksi vain julkisen vallan käytön ja rangaistavan toiminnan yhteydessä tai mikäli korvattavuudelle esitetään muita *erittäin painavia syitä*. Korvattavuuden edellyttämän erittäin painavan syyn sisältöä ei ole kuitenkaan määritetty tyhjentävästi lainsäädännössä tai lain valmistelutoissa. Oikeuskäytännöllä on suuri merkitys kriteerin sisällön selvittämisessä, sillä sen täytymistä on arvioitava tapauskohtaisesti. Tämän tutkimuksen tarkoituksena on selvittää vahinkolajin korvattavuuden oikeustila erittäin painavat syyt -edellytyksen tulkintaan liittyvien tuomioistuinratkaisujen systematisoinnin avulla.

Puhtaat varallisuusvahingot realisoituvat usein elinkeinonharjoittajien välisissä suhteissa esimerkiksi liiketoimintaan kiinteästi kuuluvien kilpailutoimien seurauksina². Useita liiketoiminnan näkökulmasta merkityksellisiä tilanteita ei ole kuitenkaan suojattu varallisuusvahinkojen korvaamisen mahdollistavalla erityislainsäädännöllä. Erityislainsäädännön tarjoaman suojan puuttuessa VahL 5:1:n tulkinta muodostuu yhä useammin merkityksellisten varallisuusintressien suojaamisen kannalta tärkeäksi³. Näissä tilanteissa korvattavuuden

¹ Täyden korvauksen periaatteen mukaan vahingonkärsineelle on korvattava koko vahinko. Ks. esim. Ståhlberg, Karhu 2013: 398.

² Hemmo 2005: 152.

³ Sisula-Tulokas 2012: 145; Ks. myös Hemmo 1998: 61.

arviointi suoritetaan pääsääntöisesti vahingonkorvauslain asettamaa erittäin painavat syyt - edellytystä soveltaen.

Liiketoimintaympäristössä tapahtuvien muutosten vuoksi myös puhtaasti taloudellisiin etuuksiin kohdistuvien vahinkojen korvattavuuteen on kiinnitetty uudenlaista huomiota. Vaihdannan näkökulma on korostunut modernissa varallisuus oikeudessa. Konkreettisen omaisuuden käyttöarvoa merkityksellisemmäksi on noussut kohteen vaihdannallinen arvo. Vastaavasti konkreettisten esineiden tuottamia oikeuksia on rinnastettu muihin yhä merkityksellisempiin varallisuusetuuksiin, kuten immateriaalioikeuksiin.⁴ Aineettomaan omaisuuden sitoutuu liiketoiminnassa kasvavissa määrin taloudellista arvoa ja organisaatiolle tärkeitä resursseja. Aineettomaan varallisuuteen liittyvän taloudellisen merkityksen kasvaessa puhtaiden varallisuusvahinkojen suojan tason arviointi on tullut aiempaa tarpeellisemmaksi elinkeinotoiminnassa myös sopimussuhteiden ulkopuolella.⁵

Sopimusperusteisessa vastuussa varallisuusvahingot muodostavat yhden vahinkolajien pääluokista⁶, jonka korvauskelpoisuutta arvioidaan samoista lähtökohdista kuin muidenkin vahinkolajien. Sopimuksenulkoisen vastuun piirissä on puolestaan rajoitettu puhtaasti taloudellisiin etuuksiin vaikuttavan menetyksen täysimääräistä korvattavuutta, sillä vastuun laajuutta ei ole yleisen edun mukaista kasvattaa kohtuuttomasti. Tätä rajanvetoa korvausvelvollisuuden syntymisen edellytysten välillä on kuitenkin kritisoitu oikeuskirjallisuudessa. Voidaan myös kyseenalaistaa, onko esimerkiksi esinevahingon ja varallisuusvahingon korvattavuudelle asetettujen kriteerien välinen ero nykypäivänä perusteltu. Liiketoimintaympäristön ja yleisesti yritystoiminnan murroksen tuloksena kilpailijan tai yksityisen henkilön toimilla on yhä suuremmissa määrin mahdollisuus vaikuttaa taloudellisesti merkittävien menetysten syntymiseen⁷.

⁴ Saarnilehto 2005: 3.

⁵ Hemmo 1998: 88–89.

⁶ Hemmo 1998: 59.

⁷ Routamo ym. 2006: 64.

Erittäin painavat syyt -edellytyksen muotoa on perusteltu varallisuusvahinkojen korvattavuuden tilannekohtaisen, joustavan arvioinnin mahdollistamisella. Sanamuodosta johtuen varallisuusvahinkojen korvattavuuden arviointiin liittyy kuitenkin tulkintaongelmia. Koska vahinkolajin korvattavuuden tulkinta nojaa pitkälti tapausten yksilöllisiin piirteisiin sisältää VahL 5:1:n soveltaminen aina myös epävarmuutta. Korvausvastuun laajuutta koskeva epävarmuus ja toisistaan eroavat soveltamiskäytännöt voivat heikentää niin vahingonkäräjöiden kuin vahingosta vastuussa olevien osapuolten oikeusasemaa.

Tutkimuksen ajankohtaisuutta voidaan perustella erityisesti puhtaiden varallisuusvahinkojen korvattavuuden arviointiin liitetyn joustavuuden tavoitteen vuoksi. Erittäin painavat syyt -edellytys ei itsessään sulje mitään tekijöitä vahingon korvattavuuden arvioinnin ulkopuolelle⁸. Näin ollen käytännössä mikä tahansa tekijä voi vaikuttaa erittäin painavien syiden täyttymisen arviointiin. Toisaalta vahinkolajin korvattavuutta on pyritty rajoittamaan VahL 5:1 §:n muotoilulla.

Oikeuskäytännössä esiintyneiden korvausperusteiden kokoaminen ja analysointi tuottavat arvoa VahL 5:1:n mukaisen erittäin painavat syyt -edellytyksen tulkintaan ja sisällön kuvaamiseen. Edellytyksen täyttymistä arvioivien tapausten analyysillä voidaan tuottaa lisää selvyyttä vahinkolajin korvaamisen oikeustilaan ja jäsentää voimassa olevaa oikeutta. Näiden tekijöiden ohella tutkimusaiheen ajankohtaisuutta puoltavat myös kannanotot vahinkolajin korvattavuuteen sekä sen osalta vahingonkorvauslain uudistamiseen liittyen⁹.

1.2. Tutkimuskysymykset

Tutkimuksen tavoitteena on puhtaan varallisuusvahingon korvattavuudelle asetetun erittäin painavat syyt -edellytyksen tosiasiallisen sisällön selvittäminen. Tutkimuksella pyritään näin ollen selventämään vahinkolajin korvattavuuden oikeustilaa: Missä tilanteissa puhtaat varallisuusvahingot voivat tulla korvattaviksi ja millaiset perusteet ovat vaikuttaneet vahin-

⁸ Hemmo 2002b: 8.

⁹ Ks. esim. Hemmo 2002b.

kolajin korvattavuuden arviointiin. Tutkimusongelma voidaan määrittää yksityiskohtaisemmin myös seuraavien alakysymysten kautta:

- 1) Mitkä tekijät ovat vaikuttaneet erittäin painavat syyt -kriteerin arviointiin oikeuskäytännössä?
- 2) Voidaanko vahinkolajin korvattavuuden arvioinnista erottaa vakiintuneita ratkaisulinjauksia?

Tutkimuksen kannalta olennaisimmiksi perusteiksi vahingonkorvausvelvollisuuden arvioinnissa nousevat hyvän tavan vastaisuus, sopimaton menettely elinkeinotoiminnassa sekä sopimusperusteisen vastuun alan laajentuminen. Näiden korvausperusteiden sisällön avaamisen lisäksi tutkielmassa perehdytään myös muihin oikeusasteiden ratkaisuteksteissä esitettyihin perusteisiin. Erittäin painavat syyt -edellytyksen monitulkintaisuuden vuoksi täysin yleistettävien korvausperusteiden löytämistä puhtaiden varallisuusvahinkojen korvattavuudelle ei voida kuitenkaan pitää tämän tutkimuksen tarkoituksena.

1.3. Tutkimusmetodi ja käytetty aineisto

Tutkimuksessa käytetty tutkimusmetodi on oikeusdogmatiikka eli kyseessä on lainopillinen tutkimus. Oikeusdogmaattiselle tutkimukselle ominaisesti edellä määritettyihin tutkimusongelmiin etsitään vastausta oikeuskäytäntöä, oikeuskirjallisuutta sekä lain esitöitä hyväksi käyttäen. Tutkimuksessa olennaisena tutkimusmenetelmänä käytetään VahL 5:1:n soveltamisalaan liittyvien oikeustapausten systemointia. Tutkimuksessa ryhmitellään erittäin painavien syiden syntymiseen vaikuttavia kriteerejä sekä oikeuskäytännössä esitettyjä perusteita korvausvastuun syntymiselle. Ratkaisukäytännön systemoinnilla pyritään selventämään voimassa olevaa oikeustilaa VahL 5:1:n soveltamiseen liittyen.

Käytetty tutkimusaineisto koostuu perinteisistä oikeuslähteistä. Tutkimuksen luonteen vuoksi valittuun aineistoon on sisällytetty virallislähteiden lisäksi materiaalia tasaisesti lain

säättämivuodesta nykypäivään. Välittömästi lain voimaantumisen jälkeen toimitetut julkaisut peilaavat säättämishetken oikeustilaa ja sisältävät spekulatiota lainkohdan tarkoituksesta. Muun muassa lain esitöitä sekä muita oikeuslähteitä käytetään erittäin painavat syyt -edellytyksen alkuperäisen tarkoituksen selvittämisessä. Erittäin painavien syiden oikeusasteiden ratkaisukäytännössä toteutunutta tulkintaa pyritään myös tulkitsemaan näiden julkaisujen avulla.

Koska erittäin painavat syyt -edellytyksen täyttymistä arvioidaan tapauskohtaisesti, tutkimuskysymyksiin on etsittävä ensisijaisesti vastausta tuomioistuinten ratkaisukäytännöstä. Vahingonkorvauslain voimaantumisen jälkeistä puhtaan varallisuusvahingon korvattavuutta käsittelevää oikeuskäytäntöä on saatavilla suhteellisen paljon. Vahinkolajin korvattavuuden arviointi nojaa hyvin pitkälti oikeusasteiden tulkintakäytäntöön ja tästä johtuen saatavilla olevat tuomioistuinratkaisut muodostuvat tutkimuksen kannalta erittäin merkityksellisiksi. Erittäin painavien syiden sisällön tulkinta on lisäksi synnyttänyt keskustelua oikeuskirjallisuudessa ja näitä kannanottoja hyödynnetään tässä tutkimuksessa vahinkolajin korvattavuutta arvioivan oikeuskäytännön ohella.

Tutkimuksessa käsiteltävät tuomioistuinratkaisut ovat pääsääntöisesti korkeimman oikeuden ennakkotapauksia. Myös tutkimusongelman kannalta merkittävä markkinaoikeuden ratkaisu on sisällytetty tutkimusaineistoon. Erityisesti ratkaisut, joissa otetaan nimellisesti kantaa vahingonkorvauslain soveltamiseen puhtaiden varallisuusvahinkojen suhteen, ovat luonnollisesti tutkimuksen tavoitteen kannalta merkityksellisiä. Tutkimusongelman asettelu vuoksi tapaukset, joissa oikeusasteet päätyvät eriäviin tulkintoihin, ovat tutkimuksen kannalta erityisen merkittäviä. Edellä mainittujen ohella tutkimuksessa huomioidaan myös ennakkotapauksia, joissa VahL 5:1 §:n perusteiden soveltaminen voisi tulla kysymykseen, vaikka ratkaisutekstissä ei nimellisesti mainita erittäin painavat syyt -edellytystä.

1.4. Tutkimuksen rakenne

Tutkimus on jaettu kuuteen päälukuun, joista ensimmäinen on johdantoluku. Tutkimuksen 2. luvussa arvioidaan vahingonkorvauslain mukaisesti korvauskelpoisten vahinkolajien sisäistä jaottelua sekä puhtaan varallisuusvahingon erityisaseman taustatekijöitä. Tässä yhteydessä perehdytään myös vahingonkorvauslain säätämismenettelyyn ja lain sanamuodon tarkoituksen avaamiseen lain esitöiden avulla. Tämä luku taustoittaa tutkimuksen.

Tutkimuskysymysten asettelun ja selkeyden vuoksi pääluvut 3. – 4. on nimetty oikeuskäytännöstä havaittujen ensisijaisten¹⁰ korvausperusteiden mukaisesti. Pääluvussa 5. käsitellään kolmansien osapuolten kärsimien vahinkojen korvattavuutta. Päälukujen alaluvuissa käsitellään samaan aihealueeseen kuuluvia korvausperusteita. Pääluvuissa arvioidaan oikeusasteiden VahL 5:1 §:n soveltamisen perusteita ja tulkintaa oikeuskäytännöstä havaittujen korvausperusteiden näkökulmasta.

Tutkimuksen luvuissa 3. – 5. syvennytään erittäin painavat syyt -ehdon täyttäviin tekijöihin, joita on havaittu oikeuskäytännössä ja -kirjallisuudessa. Oikeustilaa systematisoidaan oikeusasteiden huomioimien ratkaisuperusteiden ryhmittelyn avulla. Korvausperusteiden käsittelyssä analysoidaan esiintyvien korvausperusteiden suhdetta liiketoimintaan. Aiheen käsittelyssä tuodaan esille myös näkökulmia korvauskäytännön arvioinnista Suomen ulkopuolella.

Tutkielman viimeisessä luvussa kootaan yhteen havaitut tutkimustulokset. Tutkimuksessa havaitut korvausperusteet on jaettu kahteen ryhmään. Nämä ovat ensisijaiset korvausperusteet, niin sanotut *pääluokat*, sekä *korvattavuutta tukevat perusteet*. Ensisijaiseksi korvausperusteeksi katsotaan tekijä, joka voi jo itsessään mahdollistaa puhtaan varallisuusvahingon korvaamisen. Vastaavasti tukevat ratkaisuperusteet voivat vaikuttaa korvattavuuden arviointiin yhdessä toisen, usein pääluokkaan kuuluvan, korvausperusteen kanssa.

¹⁰ Ensisijaisella korvausperusteella viitataan tässä yhteydessä tutkimuksessa havaittuihin korvausperusteiden pääluokkiin. Ks. tutkimuksen kuudes luku.

Tulosten havainnollistamisen ja vertailukelpoisuuden parantamisen vuoksi käsitelty ratkaisukäytäntö on koottu aihepiireittäin taulukkomuotoon. Johtopäätöksissä esitetään tutkimustuloksista johdettuja päätelmiä vahinkolajin oikeustilasta ja oikeusvarmuuden syntymisestä. Viimeisessä luvussa otetaan tämän ohella myös kantaa vahingonkorvauslain uudistamiseen VahL 5:1 §:n osalta.

2. PUHDAS VARALLISUUSVAHINKO SOPIMUKSENULKOISESSA VASTUUSSA

2.1. Korvattava vahinko

Sopimuksenulkoisesta vahingonkorvausvastuusta säädetään vuonna 1974 voimaantulleessa vahingonkorvauslaissa. Korvauskelpoiset vahinkolajit määritetään vahingonkorvauslain (1974/412) 5:1 § mukaisesti seuraavasti:

”Vahingonkorvaus käsittää hyvityksen henkilö- ja esinevahingosta sekä 4 a ja 6 §:ssä säädettyin edellytyksin kärsimyksestä. Milloin vahinko on aiheutettu rangaistavaksi säädetyllä teolla tai julkista valtaa käytettäessä taikka milloin muissa tapauksissa on erittäin painavia syitä, käsittää vahingonkorvaus hyvityksen myös sellaisesta taloudellisesta vahingosta, joka ei ole yhteydessä henkilö- tai esinevahinkoon”.

Lain mukaan vahingot luokitellaan realisoituvan menetyksen kohdistumisen perusteella¹¹. Vahingonkorvauslain (VahL) 5. luvussa korvattaviksi vahinkolajeiksi luetaan henkilö- ja esinevahingot. Pykälän sanamuodon mukaisesti korvattavaksi vahingoksi määritetään erityisedellytyksin myös taloudellinen vahinko, jolla ei ole liityntää henkilö- tai esinevahinkoihin. Tällaiset *puhtaat varallisuusvahingot*¹² tulevat korvauskelpoisiksi ainoastaan vahingonkorvauslain nimeämien perusteiden täyttyessä. Puhdas varallisuusvahinko voi tulla korvattavaksi taloudellisen menetyksen syntyessä rangaistavaksi säädetyllä teolla tai julkista valtaa käyttäen sekä tapauksissa, joissa vahingon korvaamiseen on muita *erittäin painavia syitä*.¹³ Varallisuusvahingoista poiketen henkilö- ja esinevahingot ovat tuottamusvastuun¹⁴ ja ankaran vastuun¹⁵ piirissä automaattisesti vahinkolajeina korvauskelpoisia VahL 2:1 §:n mukaisesti.

¹¹ Ståhlberg, Karhu 2013: 289.

¹² Bärlund, Nybergh, Petrell 2013: 346.

¹³ Virtanen 2011: 385.

¹⁴ Tuottamusvastuulla viitataan huolellisuusvelvoitteen rikkomisesta seuraavaan vastuuseen Ks. Virtanen 2011: 89; Hemmo 2002a: 17–18.

¹⁵ Ankaralla vastuulla viitataan tuottamuksen ulkopuoliseen vastuuseen Ks. esim. Virtanen 2011: 162; Hemmo 2002a: 70–75; Hemmo 2007: 78–79.

Korvauskelpoisten vahinkolajien määrittelyssä ongelmalliseksi muodostuu erityisesti muihin vahinkolajeihin liittymättömän taloudellisen menetyksen, esimerkiksi yrittäjän menettyn ansion, korvauskelpoisuuden arviointi¹⁶. Vahinkoryhmänä puhtaiden varallisuusvahinkojen yksilöinti tai rajaus ei ole ongelmattonta. Puhtaasti taloudellisiin menetyksiin johtavien vahinkojen sisältöä tai niiden korvattavuuden edellytyksiä ei ole määritelty tyhjentävästi lainsäädännössä tai lain valmistelutöissä.¹⁷ Korvauskelpoisuuden synnyttävän erittäin painavat syyt -ehdon täyttymistä on näin ollen arvioitava tapauskohtaisesti. Näitä korvausvelvollisuuden syntyminen kriteerejä arvioidaan lähtökohtaisesti oikeuskäytännössä.

Suomen lainsäädäntö ei tunne nimellisesti puhtaan varallisuusvahingon käsitettä. Varallisuusvahinkojen aihepiirin käsitteistö on epäyhtenäistä, sillä niin voimassa oleva vahingonkorvauslaki kuin oikeudenalan erityissäännöksetkin viittaavat vahinkolajiin lainkohdan sanamuodon mukaisesti *''taloudellisena vahinkona, joka ei ole yhteydessä henkilö- tai esinevahinkoon.*''¹⁸ Kuitenkin oikeuskäytännössä että alan kirjallisuudessa viitataan kyseiseen vahinkolajiin vakiintuneesti puhtaana varallisuusvahinkona. Vakiintuneen tavan mukaisesti henkilö- tai esinevahingosta riippumattomasta varallisuusvahingosta käytetään tässä tutkielmassa termiä puhdas varallisuusvahinko.

Varallisuusvahinkoja koskevien korvauserusteiden tulkinnassa voidaan havaita merkittäviä eroavaisuuksia sopimukseenulkoisen ja sopimusperusteisen korvausvastuun laajuuden välillä. Vahingonaiheuttajan sopimusperusteinen vastuu ulottuu lähtökohtaisesti kaikkiin aineellisiin vahinkolajeihin ilman erityisedellytyksiä. Sopimusperusteisen korvausvastuun syntymistä on säädelty useissa erityislaeissa sopimustyyppistä riippuen.¹⁹ Vastuumuoto ei sisälly vahingonkorvauslain soveltamisalaan VahL 1:1:n mukaisesti, sillä sopimukseen tai muuhun lainsäädäntöön perustuva korvausvastuu on rajattu sen ulkopuolelle²⁰. Sopimukseenulkoisesta korvausvastuusta säädetään puolestaan vahingonkorvauslaissa, jonka mukai-

¹⁶ Hemmo 2002a: 118–119.

¹⁷ Virtanen 2011: 471.

¹⁸ Sandvik 2010: 25–26.

¹⁹ Hemmo 1998: 56–57; Hemmo 2002a: 3.

²⁰ Saarnilehto, Annola, Hemmo, Karhu, Kartio, Tammi-Salminen, Tolonen, Tuomisto, Viljanen 2012: Luku 2.

sesti vahinkolajien korvauskelpoisuutta on rajattu.²¹ Deliktiperusteisen²² vastuun alueella vahingonkorvauksen piiriin kuuluvista vahinkolajeista on erotettu taloudellinen vahinko, jolla ei ole liityntää henkilö- tai esinevahinkoihin. Kyseisen vahinkolajin korvauskelpoisuus edellyttää edellä lausutun vahingonkorvauslain 5:1 §:n mukaisten erityisedellytysten täyttymistä tai muussa erityislainsäädännössä²³ esiintyvää korvauskelpoisuuden vahvistavaa säännöstä.²⁴ Varallisuusvahinkojen tapauksessa voidaan toteuttaa myös sisäistä jaottelua erottamalla neljäs, kolmannelle osapuolelle varallisuusvahingosta aiheutunut taloudellinen menetys omaksi vahinkolajikseen²⁵.

2.2. Puhtaan varallisuusvahingon korvauserusteet vahingonkorvauslaissa

Vahingonkorvausoikeuden vastuuperusteet eivät ole yhtä laajat sopimuksenulkoisessa vastuussa kuin sopimusvastuun soveltamisalueella²⁶. Puhtaat varallisuusvahingot tulevat lain mukaisesti korvattaviksi sopimuksenulkoisissa suhteissa ainoastaan vahingonkorvauslaissa yksilöityjen perusteiden täytyessä. Näin ollen korvauskelpoisuuden syntyminen edellyttää erityissääntelyn olemassaoloa tai VahL 5:1:n perusteiden täyttymisen arviointia. Vahingonkorvauslaissa yksilöidyistä korvauserusteista erityisesti erittäin painavat syyt - edellytyksen arvioinnin osalta oikeustila voidaan tulkita epäselväksi.

Vahinkolajin luonteesta johtuen puhtaasti taloudellinen vahinko syntyy usein liiketoiminnassa ja kohdistuu elinkeinonharjoittajiin²⁷. Näin ollen erittäin painavien syiden sisällön selventäminen voidaan nähdä merkitykselliseksi erityisesti yritystoiminnan näkökulmasta. Lähtökohtaisesti myönteisempi suhtautuminen esinevahinkojen korvattavuuteen taloudellisten vahinkojen sijaan voi muodostua liiketoiminnan näkökulmasta ongelmalliseksi eten-

²¹ Hemmo 2000: 87–89.

²² Deliktivastuulla viitataan sopimuksenulkoiseen vastuuseen, Ks. esim. Hemmo 2005: 87.

²³ Varallisuusvahinkojen korvauskelpoisuuden turvaavia säädöksiä esim. TekijänoikeusL 57.2 §, KonkL 20:1 §.

²⁴ Hemmo 2002a: 118.

²⁵ Virtanen 2011: 471.

²⁶ Hemmo 1998: 40.

²⁷ Hemmo 2005: 152.

kin vahinkoa kärsivälle osapuolelle. Voimassa olevan oikeustilan mukaisesti varallisuusintressien suojan taso vaihtelee riippuen siitä, onko taloudellisella vahingolla liityntää johonkin toiseen vahinkolajiin. Kyseisellä jaottelulla ei kuitenkaan ole reaalielämässä useinkaan käytännön merkitystä.²⁸

Puhtaan varallisuusvahingon korvattavuudelle asetetusta erityisasemasta huolimatta vahingonkorvausvelvollisuuden syntymisen yleiset edellytykset vaikuttavat yhtä lailla myös siihen, syntyykö kyseisen vahinkolajin korvausvelvollisuutta lainkaan. Kärsityn vahingon ja siihen johtaneen toiminnan välillä on oltava vahingonkorvauslain mukainen syy-yhteys vahingon luonteesta riippumatta²⁹. Aiheutuneen vahingon on siis synnyttävä vahingonaiheuttajan toiminnan tai laiminlyönnin seurauksena, jotta korvausvelvollisuus voi tulla kysymykseen. Korvausvelvollisuuden arviointi vahingonkorvauslain mukaan edellyttää aina myös vahingonaiheuttajan tuottamusta vahinkolajista riippumatta.³⁰ Kuitenkaan yksinomaan tuottamus ei mahdollista puhtaasti taloudellisten vahinkojen korvattavuuden syntymistä.³¹

Vahingonkorvauslaki on luonteeltaan yleislaki, jonka sisältö ja soveltamisalan ulkopuolelle asettuvat alueet täydentyvät erityislainsäädännössä.³² Saarnilehdon mukaan etenkin aineettomaan omaisuuteen liittyvä lainsäädäntö sisältää usein puhtaan varallisuusvahingon korvattavuuden mahdollistavan säännöksen³³. Liiketoiminnan kannalta merkittävää puhtaiden varallisuusvahinkojen korvattavuutta säätelevää erityislainsäädäntöä sisältyy esimerkiksi tuotevastuulakiin (694/1990), rikosvahinkolakiin (1204/2005) sekä kilpailuoikeudellisiin säännöksiin. Erityislainsäädännön saamasta käytännön painoarvosta huolimatta tutkimuksessa keskitytään tarkastelemaan puhtaiden varallisuusvahinkojen korvauskelpoisuuden mahdollistavia seikkoja deliktiperusteisen vastuun alueella. Erityislainsäädäntöön sisältyvät korvausmyönteiset käytännöt jäävät käsittelyn ulkopuolelle.

²⁸ Mielityinen 2006: 209–210; Hemmo 1998: 94–96.

²⁹ Saarnilehto 2007: 121; Virtanen 2011: 90.

³⁰ Saarnilehto 2007: 24.

³¹ Virtanen 2011: 90.

³² Saarnilehto, Annola, Hemmo, Karhu, Kartio, Tammi-Salminen, Tolonen, Tuomisto, Viljanen 2012: 503; Hemmo 2005: 15–16.

³³ Saarnilehto 2007: 118.

Julkisen vallan käyttämisestä sekä rikoksen tunnusmerkistön täyttymistä arvioiva soveltamis-käytäntö sisältää kiistatta omat erityispiirteensä. VahL 5:1 §:n soveltamiskäytännössä julkisen vallan käyttöä on arvioitu vahingonkorvaukseen oikeuttavana tekijänä laajasti³⁴. Suojaa julkisen vallan käytön yhteydessä syntyvään varallisuusvahinkoon voidaankin pitää osana yleistä oikeusturvaa³⁵.

Oikeuskirjallisuudessa rikollisen toiminnan aiheuttaman korvausvastuun kysymyksiä on arvioitu myös jonkin verran. VahL 5:1 §:n mukaisesti puhdas varallisuusvahinko tulisi korvattavaksi tilanteessa, jossa vahinko on aiheutettu rikoksen tunnusmerkistön täyttävällä toiminnalla. Käytännössä rikoksen tunnusmerkistön täyttävällä toiminnalla aiheutetun vahingon korvattavuus ei kuitenkaan vaadi varsinaisen rangaistuksen tuomitsemista: Teon rangaistavuus riittää huolimatta siitä, tuomitaanko tai voidaanko tekijää käytännössä tuomita kärsimään rangaistusta toiminnan seurauksena.³⁶ Korvaukseen on oikeutettu ainakin osapuoli, joka välittömästi rangaistavan teon seurauksena kärsii puhtaasti taloudellista vahinkoa³⁷. Lain esitöissä rangaistavaksi teoksi, jonka mukaan vahingonkorvausta voitaisiin suorittaa myös puhtaasti taloudellisesta vahingosta, esitetään muun muassa petos sekä konkurssirikokset³⁸.

Rangaistavaan tekoon liittyvän vahingonkorvauksen ongelmakohtien sivuuttamista on kritisoinut muun muassa Sisula-Tulokas³⁹. Puhtaiden varallisuusvahinkojen korvattavuuden arvioinnin ongelmallisuus ei kuitenkaan tavallisesti liity rangaistavaksi säädetyn teon tai julkisen vallan käytön seurauksena aiheutuneisiin vahinkoihin. Liiketoiminnan näkökulmasta tulkintaongelmia aiheutuu erityisesti VahL 5:1 §:n mukaisten erittäin painavien syiden täyttymisen arvioinnissa.

³⁴ Mielityinen 2006: 208; Ks. esim. KKO 1989:14, KKO 1999:32 ja KKO 1989:50.

³⁵ Virtanen 2011: 474.

³⁶ Saarnilehto 2007: 117–118; Ks. myös Saarnilehto 2010: 108–109.

³⁷ Saarnilehto 2010: 113.

³⁸ Ks. HE 187/1973: 23.

³⁹ Ks. Sisula-Tulokas 2012: 62–65 Rikoksen tunnusmerkistön täyttävän toiminnan roolin sivuuttamisesta ongelmattomana korvausvastuun täyttävänä kriteerinä.

2.3. Vahingonkorvauslain säätäminen ja esityöt

VahL 5:1 on edelleen alkuperäisessä kirjoitusmuodossaan. Puhtaan varallisuusvahingon korvauskelpoisuuden määrittävän lainkohdan sisältöä ei ole tarkennettu lain voimaantulon jälkeen vahingonkorvauslakiin tehtyjen muutosten yhteydessä. Tästä syystä lainvalmisteluprosessin sekä lain esitöiden merkitys korostuu edelleen selvitetessä säädöksen sisältöä ja tarkoitusta.⁴⁰ Jo lainvalmisteluvaiheessa varallisuusvahinkojen korvauskelpoisuuden rajaamisen sisältämä problematiikka ja korvausperusteiden määrittämisen merkityksellisyys tiedostettiin⁴¹. Sädöksen tosiasiallisen alkuperäisen tarkoituksen analysointi voidaan toteuttaa tarkastelemalla lainvalmisteluvaihetta ja lopullisen hallituksen esityksen (HE 187/1973) muotoa. Oikeuskäytäntöä tulkitsamalla voidaan sen sijaan ottaa kantaa myös siihen, toteutuuko säädöksen tarkoitus käytännössä lain soveltamisessa. Lain säätämishetken tarkoituksen relevanttiutta nykyhetkessä on niin ikään tarpeellista arvioida.

Vahingonkorvausoikeudellinen sääntely ei muodostanut yhtenäistä korvausjärjestelmää ennen nykymuotoisen vahingonkorvauslain voimaantuloa. Vahingonkorvausoikeuden kanalta relevantit säännökset jakautuivat moniin erillisiin lakeihin⁴² ja sääntely perustui suurilta osin oikeuskäytännön varaan.⁴³ Varsinaista vahingonkorvausta koskevat säännökset kuuluivat osaksi rikosoikeutta⁴⁴. Nykyistä vahingonkorvauslakia edeltävä lainsäädäntö ei sisältänyt lainkaan mainintaa puhtaan varallisuusvahingon korvaamisesta⁴⁵.

Hallituksen esityksessä vahingonkorvausta koskevaksi lainsäädännöksi (187/1973) todetaan kirjoitushetken oikeustilan mukaisesti korvattaviksi vahingoiksi myös nykyisen VahL 5:1:n mukaiset puhtaat varallisuusvahingot⁴⁶ henkilö- ja esinevahinkojen ohella vain sellaisissa tilanteissa, joissa vahinko on aiheutettu säädetyin lain mukaisesti rangaistavaksi mää-

⁴⁰ Hemmo 2002b: 6.

⁴¹ Hemmo 1998: 62.

⁴² Vahingonkorvausta koskevat säännökset sisältyivät muun muassa seuraaviin: rikoslain 9 luku, vakuutusso-pimuslaki (132/33), laki vilpillisen kilpailun estämiseksi (34/30).

⁴³ HE 187/1973 1–3.

⁴⁴ Routamo 1985: 77.

⁴⁵ Ylöstalo 1975: 238.

⁴⁶ Korvattaviksi vahingoiksi määriteltiin myös esimerkiksi vilpillisen kilpailun estämiseksi annetun lain 1§ 1 momentin mukaisessa tilanteessa aiheutunut varallisuusvahinko, Ks. HE 187/1973: 3.

ritetyllä teolla tai julkista valtaa käytettäessä.⁴⁷ Muun muassa professori Routamo on kyseenalaistanut lainvalmistelukunnan esityksen sanamuotoa⁴⁸.

Eduskuntakäsittelyssä lain ehdotettu sanamuoto sai osakseen kritiikkiä. Vahinkolajin korvaaminen yksinomaan rangaistavaksi säädetyn teon vaikutuksesta herätti kysymyksiä siitä, vastaisiko kyseisen sanamuodon mukainen lain soveltaminen voimassaolevaa oikeustilaa, sillä puhtaat varallisuusvahingot tulivat Suomen oikeuden mukaan korvattaviksi monissa tapauksissa silloinkin kuin rangaistavan teon tunnusmerkistö ei ollut käsillä. Keskustelun kohteena oli muun muassa se, johtaisiko lain ehdotettu sanamuoto perusteettomaan pidättyväisyyteen varallisuusvahinkojen korvattavuutta arvioitaessa.⁴⁹ Lakivaliokunnan käsittelyssä säännös muotoiltiin siten, että puhtaan varallisuusvahingon korvaus mahdollistuisi ilman erityisedellytyksiä kuten henkilö- ja esinevahinkojen⁵⁰. Kyseisessä muodossa säännös ei sisältänyt erittäin painavat syyt -edellytystä korvauskelpoisuudelle.

Lainvalmistelun aikana säännöksen muotoseikat muuttuivat useaan otteeseen ja sen lopullinen sisältö muotoutui vasta eduskunnan käsittelyssä. Ylöstalon mukaan yleisesti korvausmyönteinen sanamuoto olisi aiheuttanut epätarkoituksenmukaisen muutoksen oikeustilaan mahdollistaessaan puhtaiden varallisuusvahinkojen esine- ja henkilövahinkoihin rinnastettavan, saman tasoisen korvattavuuden. Puhtaasti taloudellisten menetysten korvaus oli tullut ennen lain säätämistä kysymykseen oikeuskäytännössä poikkeuksellisesti niissä tapauksissa, joissa vahinko oli aiheutettu jonkin asteisella hyvän tavan vastaisella menettelyllä tai esimerkiksi kilpailuoikeuden korvaussäännösten soveltamisessa.⁵¹ Suuren valiokunnan vaikutuksesta lainkohtaan lisättiin korvauskelpoisuuden lisäedellytykseksi ”erittäin painavat syyt” -kriteeri.⁵²

⁴⁷ HE 187/1973 1–3, 23.

⁴⁸ Ks. Routamo 1985: 83.

⁴⁹ Ylöstalo 1975: 238–241.

⁵⁰ Hemmo 2002b: 6.

⁵¹ Ylöstalo 1975: 240–243.

⁵² Hemmo 2002b: 6.

Varallisuusvahinkojen korvauskelpoisuuden laajuuden arviointi herätti paljon keskustelua vahingonkorvauslain valmisteluvaiheessa⁵³. Muun muassa Ylöstalo otti kantaa säännösetdotuksen saamaan sisältöön erityisesti elinkeinoelämän näkökulmasta alan kirjallisuudessa. Yleisen toimintavapauden vaikutuksesta elinkeinonharjoittajilla on useita sellaisia oikeuksia, joiden käyttämisen tuloksena toisen elinkeinonharjoittajan taloudellinen tilanne voi heikentyä. Ylöstalon mukaan korvausvastuun perusteeksi ei voida asettaa elinkeinotoiminnassa luvallisten kilpailutoimien aiheuttamia vahinkoja sillä perusteella, että menetyksen aiheutuminen on tiedossa tai mahdollista⁵⁴. Näin ollen esimerkiksi oman tuotteen ominaisuuksien korostaminen tai objektiivinen vertailu kilpailijoiden välillä voi todennäköisesti aiheuttaa vertailun kohteen myynnin laskemisen, mutta ei synnytä korvausvelvollisuutta. Asianmukaisten kilpailutoimien lakisääteisen korvausvastuun ulkopuolelle rajaaminen palvelee siis talouden mekanismien asianmukaista toimintaa.

Lainvalmisteluprosessin puutteellisuus heijastuu myöhempään lain soveltamiseen. Säännöksen lopullista sisältöä ja tarkoitusta ei ole perusteltu lainvalmistelutöissä, sillä se muotoutui myöhäisessä vaiheessa suuren valiokunnan käsittelyssä⁵⁵. Mikäli lainvalmistelutöihin olisi sisällytetty esimerkkitapaukset erittäin painavien syiden täyttymisestä olisi oikeustila epäilemättä selvempi puhtaiden varallisuusvahinkojen osalta. Vahingonkorvauslain muotoa kritisoitiin oikeuskirjallisuudessa pian lain säätämisen jälkeen. Muun muassa Saxénin mukaan lainsäätäjän tarkoitus jäi vahingonkorvauslain sanamuodossa epäselväksi⁵⁶.

2.4. Vahinkolajin erityisasema

2.4.1. Rajattu korvauskelpoisuus

Puhtaiden varallisuusvahinkojen rajoitettua korvattavuutta on perusteltu useista näkökulmista. VahL 5:1 §:n mukaan puhtaasti taloudellinen menetys voidaan korvata ainoastaan,

⁵³ Hemmo 1998: 62.

⁵⁴ Ylöstalo 1975: 241.

⁵⁵ Hemmo 2002b: 6.

⁵⁶ Saxén 1975: 73.

mikäli korvauksen suorittamiselle on erittäin painaviksi katsottavia perusteita. Lain sanamuodon voidaan katsoa viittaavan siihen, että korvauksen suorittaminen olisi mahdollista vain hyvin poikkeuksellisten olosuhteiden vallitessa⁵⁷.

Varallisuusvahinkojen korvauskelpoisuuden määrittämisen keskiössä ovat vastuun laajuuden arvioinnille asetettavat rajat. Vahinkolajille asetettu erityisasema onkin herättänyt keskustelua maailmanlaajuisesti⁵⁸. On esitetty, että korvausvastuun edellytysten laaja tulkinta voisi johtaa kohtuuttomiin vastuuriskeihin liiketoiminnassa.⁵⁹ Oikeuskirjallisuudessa puhutaiden varallisuusvahinkojen suppeaa korvattavuutta on perusteltu erityisesti huonon ennustettavuuden näkökulmasta. Vahinkotilanteessa syntyvän riskin luotettava arviointi mielletään huomattavasti vaikeammaksi sopimuksenulkoisissa suhteissa, sillä lopullisen vahingon aiheuttaman haitan vaikutuspiiriä voi olla jopa mahdotonta määrittää ennen varsinaisen vahingon realisoitumista⁶⁰. Sopimuksenulkoisen vastuun alaa on pyritty rajoittamaan erityisesti vahingonaiheuttajan suojaksi, sillä vaikeasti hallittavien vastuuriskien realisoituminen voi johtaa kohtuuttomaan lopputulokseen⁶¹.

Liiketoiminnan kannalta tärkeimmäksi huomioksi rajoitetun korvauskelpoisuuden puolesta nousee erityisesti toimintavapauden suojaaminen. Varallisuusvahinkojen korvauskäytäntöä ja suojan tarvetta arvioitaessa on otettava huomioon, että varallisuusvahinkoja aiheuttavat tilanteet liittyvät usein suoraan liiketoimintaan. Varallisuusvahinkojen realisoituminen liittyykin usein relevantteihin yritystoimintaan sitoutuviin oikeuksiin, kuten vapautteen tehdä kilpailutoimia tai julkiseen arvosteluun.⁶² Näissä tilanteissa taloudelliset menetykset voivat olla luonnollinen ja täysin sallittu seuraus elinkeinonharjoittajan liiketoimintaa edistävästä toimista⁶³.

⁵⁷ Saarnilehto 2007: 118.

⁵⁸ Dari-Mattiacci, Schäfer 2006: 4.

⁵⁹ Virtanen 2011: 473.

⁶⁰ Dari-Mattiacci, Schäfer 2006: 4; Hemmo 2005: 151.

⁶¹ Hemmo 1998: 60.

⁶² Hemmo 2005: 150; Saarnilehto ym. 2012: 593.

⁶³ Routamo ym. 2006: 305.

On osattava arvioida missä määrin julkinen arvostelu, myynninedistäminen tai muut kilpailuteot ovat sallittuja ja toisaalta millaisen toiminnan seurauksena vastuuseuraamukset tulevat asianmukaisiksi. Toimintavapauden suojan arviointiin kytkeytyy kiinteästi oletus vahingonkärsijän tavallista suuremmasta riskinsietokyvystä. Tiettyjen kilpailutoimien tarpeetoman ankara sanktiointi vaikeuttaisi elinkeinotoimintaa ja voisi toimia jopa negatiivisena kannustimena markkinatoimijoiden välisen kilpailun ylläpitämiseen. Kuitenkin myös elinkeinotoimintaan kuuluva kilpailu vaatii luonnollisesti kaikille markkinatoimijoille yhteiset säännöt.

Kansainvälisesti puhtaiden varallisuusvahinkojen korvauskelpoisuuden rajausta on perusteltu myös hallitsemattomien vahinkoriskien sekä sopimuksenulkoisen vastuun periaatteellisen rajoittamisen näkökulmista⁶⁴. Myös vahingonaiheuttajan lähtökohtia varallisuusvahingon vakuuttamismahdollisuuteen on arvioitu vastuun laajentamisen vastargumenttina⁶⁵. Eri oikeusjärjestykset eivät kuitenkaan lähesty puhtaiden varallisuusvahinkojen korvattavuuden ongelmia täysin samoista lähtökohdista. Myös oikeusjärjestysten vahingonkorvausoikeudelliset käsitteistöt ovat keskenään erilaisia.⁶⁶

Lähtökohtaisesti muun lainsäädännön kehitys on paikannut VahL 5:1:n puutteita varallisuusvahinkojen korvattavuuden tulkinnassa ja useat liiketoiminnan kannalta relevantit tilanteet ovat erityislainsäädännön suojan piirissä. Muuttuvan liiketoimintaympäristön asettamassa paineessa myöskään erityislainsäädäntö ei pysty vastaamaan uudistumistarpeeseen riittävän nopeasti. Näin ollen tietyissä tapauksissa vahingonkorvausoikeudellinen sääntely jää edelleen yleissäännöksen varaan.

Varallisuusvahinkojen merkitys kasvaa liiketoiminnan harjoittamisen monimuotoistuessa, sillä yrityksen omaisuus sitoutuu kasvavissa määrin aineettomaan omaisuuteen. Etenkään vahingonkärsineen näkökulmasta sillä, kohdistuuko vahinko aineelliseen vai aineettomaan omaisuuteen, ei voida useinkaan todeta olevan suurta käytännön merkitystä. Esimerkiksi

⁶⁴ Bussani, Palmer 2003: 16; Hemmo 1998: 60.

⁶⁵ Hemmo 2002b: 14.

⁶⁶ Parisi 2003: 2–3.

Hemmo on verrannut keskenään yrityksen tuotantolaitteiston esinevahingon aiheuttamaa myyntitulon menetystä kilpailijan aiheuttamaan mainekatoon ja sen johtamaan myyntitulon laskemiseen. Mainitussa tilanteessa on asianmukaista kyseenalaistaa yksinomaan vahingon laadun merkittävä vaikutus vahingon korvattavuuteen.⁶⁷ Vahinkolajin korvattavuudelle asetettujen erityisedellytysten perusteita tulee arvioida myös tästä näkökulmasta.

2.4.2. Floodgate-ilmio

Varallisuusvahingon lopullista määrää on lähes mahdotonta arvioida sopimuksenulkoisissa suhteissa. Syntyvä vahinko voi kohdata ennalta-arvaamattoman laajan henkilökunnan.⁶⁸ Vahinkolajin laajuuden hankalan arvioinnin luomaan riskiin on viitattu kansainvälisessä oikeuskirjallisuudessa vakiintuneella termillä *floodgate-ilmio*⁶⁹. Kotimaisessa oikeuskirjallisuudessa argumentti voidaan erottaa erityisesti Mika Hemmon teoksista. Hemmon ohella myös Sisula-Tulokas on tuonut kyseisen näkökulman esille kirjallisuudessaan klassisena vasta-argumenttina puhtaiden varallisuusvahinkojen korvauskelpoisuuden laajentamiselle⁷⁰. Käytännössä lausumalla viitataan esimerkiksi siihen, että yrityksen julkisuuskuvaan vaikuttavan lausunnon vaikutusta taloudelliseen menetykseen ja sen todelliseen rahamääräiseen arvoon on erittäin hankalaa arvioida etukäteen.

Yleisesti arvioituna vahingonkärsineelle aiheutuvan puhtaan varallisuusvahingon todellista taloudellista vaikutusta on vaikeaa ennustaa⁷¹. On siis perusteltua arvioida, että vahingonaiheuttajan kannalta nähtäisiin kohtuuttomaksi ulottaa korvausvelvollisuus potentiaalisesti todella laaja-alaiseen vahinkolajiin. Korvausvelvollisuuden väljentäminen voisi johtaa vaikeasti hallittaviin ja ennalta-arvaamattomiin vastuuriskeihin sekä oikeudenkäyntien lisääntymiseen. Oikeusministeriölle toimitetussa selvityksessään puhtaan varallisuusvahingon uudistamistarpeesta Hemmo toteaa voimassa olevaan oikeustilaan peilaten säännöksen nykymuodon mahdollisesti ehkäisseen oikeudenkäyntien suhteellisen määrän kasvua. Hemmo

⁶⁷ Hemmo 1998: 95–96.

⁶⁸ Hemmo 2002b: 13.

⁶⁹ Ks. esim. Hemmo 2002b: 13; Sisula-Tulokas 2012: 57; Saarnilehto ym. 2012: 594.

⁷⁰ Sisula-Tulokas 2012: 57, 22.

⁷¹ Saarnilehto ym. 2012: 594.

pitää mahdollisena, että KKO:n VahL 5:1:n perusteita arvioivien prejudikaattien lukumäärästä huolimatta jo pelkkä säännöksen olemassaolo olisi rajoittanut korvausvaateiden viemistä oikeusasteisiin.⁷²

On yleisen edun mukaista, etteivät konfliktitilanteet eivät etene taloudellisesti suuria investointeja vaativaan oikeudenkäyntivaiheeseen asti. Sanamuodoltaan yleisluonteisen säädöksen tulkinnassa tällainen kehitys ei kuitenkaan luonnollisesti tarjoa vahingonkärsineen kannalta samanlaista arvoa ratkaisukäytännön nojattessa lainsäädännön ohella vahvasti prejudikaatteihin ja tapausten yksityiskohtiin. Arvioinnin perustuminen ennakkotapausten yksilöllisiin ominaisuuksiin voi joko laajentaa tai supistaa korvauskenttää. Näin ollen pyrkimys rajoittaa oikeudenkäyntien määrää voi toteutua, mutta näin ei välttämättä käy.

Virtanen kyseenalaistaa vastuun laajuuden hankalan arvioinnin hyväksyttävyyttä vahingon korvattavuutta rajoittavana tekijänä. Virtasen mukaan kehitys, jonka mukaan vahingon aiheuttaja ei ole velvollinen korvaamaan toiminnastaan aiheutuneita kustannuksia kokonaisuudessaan on lähtökohtaisesti oikeustajun kannalta ongelmallista. Etenkin taloudellisen toiminnan näkökulmasta aiheuttajan lähtökohtainen vapautuminen kolmansille aiheutuneiden vahinkojen korvausvelvollisuudesta voisi jopa vääristää markkinoiden toimintaa.⁷³

Vastuuriskien hallitseminen taloudellisten vahinkojen korvattavuutta rajoittamalla on herättänyt keskustelua myös Suomen ulkopuolella. Robertsonin mukaan Yhdysvalloissa aineettomien taloudellisten vahinkojen korvattavuuden arviointiin on vaikuttanut vahingonaiheuttajan kohtaaman vahinkoriskin laajentumisen ehkäiseminen. Tässä yhteydessä Robertson myös esittää, että vahinkolajin korvattavuuden rajoittamiseen olisi vaikuttanut myös riski siitä, että taloudellisten vahinkojen korvaaminen edesauttaisi vilpillisesti esitettyjen vahingonkorvausvaateiden kasvua.⁷⁴ Myös Banakas on todennut, että taloudellisten vahinkojen

⁷² Hemmo 2002b: 13.

⁷³ Virtanen 2006: 540.

⁷⁴ Robertson 1986: 748–749.

korvattavuuden rajoitusta on perusteltu vahingonaiheuttajalle syntyvän riskin kautta: mahdollinen vastuuriski voi muodostua suhteettoman suureksi vahingontekoon nähden.⁷⁵

2.4.3. Toimintavapauden suoja ja elinkeinonharjoittajan riskinsietovaatimus

Taloudellisesta näkökulmasta yritysmaailman kilpailun ja sen myötä markkinoiden tehokkuuden suojaaminen on ensiarvoisen tärkeää. Niin kansainvälisessä keskustelussa kuin suomalaisessa oikeuskirjallisuudessa puhtaiden varallisuusvahinkojen rajoitettua korvattavuutta on perusteltu yleisen toimintavapauden suojaamisen tarpeella⁷⁶.

Vahingonkorvausvelvollisuuden laajentaminen on nähty oikeuskirjallisuudessa yhteiskunnallisesta näkökulmasta vahingolliseksi, sillä vastuun alan laajenemisen negatiiviset vaikutukset elinkeinoelämään ovat vaikeasti ennustettavissa⁷⁷. Varallisuusarvojen ja liike-elämän luonteen kehityksen valossa voidaan kuitenkin kyseenalaistaa varovainen suhtautuminen puhtaan varallisuusvahingon korvattavuuden arviointiin ja etenkin sen mahdollistamiseen vain hyvin erityislaatuissa olosuhteissa. Arvioitaessa korvausvelvollisuuden ennustettavuuden ja tästä syntyvän mahdollisen kohtuuttomuuden vaikutusta puhtaan varallisuusvahingon korvattavuuden arviointiin, on hyvä huomioida myös vahingonkorvauslain korvauksen sovittelua käsittävä sääntely. Vahingonkorvauslain 2. luvun 1 § 2 momentti mahdollistaa vahingonkorvauksen sovittelun muun muassa tilanteissa, joissa korvausvelvollisuuden suorittaminen muodostuisi kohtuuttomaksi vahingonaiheuttajan kannalta.

Yritystoimintaan sisältyy kiinteästi oletus tietyntasoisien liiketoimintaan kuuluvan tulo-odotuksen negatiivisen vaihtelun kestämisestä. Tämän kilpailutilanteisiin sitoutuvan liikeriskin⁷⁸ toteutumisesta voi seurata puhtaasti taloudellista vahinkoa esimerkiksi odotetun myyntitulon menettämisen muodossa. Myös tästä johtuen on pidetty aiheellisena ylläpitää

⁷⁵ Banakas 1994: 18.

⁷⁶ Hemmo 1998: 102.

⁷⁷ Sisula-Tulokas 2012: 57.

⁷⁸ Liikeriskillä viitataan taloudellisten etuuskien vahingoittumisen ja negatiivisen kehityksen mahdollisuuteen. Ks. esim. Saarnilehto ym. 2012: 595.

konservatiivista suhtautumista tämänkaltaisten vahinkojen korvauskelpoisuuden arvioinnissa.⁷⁹

Hemmon mukaan toimintavapauden suojaamisen tarve voi täytyä myös suoraan tuottamusarvioinnin kautta⁸⁰. Tästä näkökulmasta korvattavien vahinkolajien rajoittaminen lain-säädännön kautta ei olisi tarpeellista ainakaan toimintavapauden suojaamisen näkökulmas-ta. Kilpailutilanteissa aiheutetut taloudelliset menetykset⁸¹ eivät tulisi tuottamusarvioinnin mukaan korvattaviksi, sillä vahingon aiheuttava teko ei ole näissä tapauksissa itsessään tuottamuksellinen⁸². Tästä näkemyksestä poiketen puhtaiden varallisuusvahinkojen korvauskelpoisuus edellyttää tuottamuskriteerin ohella myös muita VahL 5:1 §:n mukaisia tekijöitä.

Taloudellisten vahinkojen korvattavuuden rajoittamista on perusteltu myös muualla Euroopassa pääasiassa taloudellisiin tekijöihin vedoten. Esimerkiksi Banakas esittää tavanomaisiksi vahinkolajin korvattavuutta rajoittaviksi perusteiksi Isossa-Britanniassa erityisesti elinkeinoelämän toimintavapautteen puuttumisen taloudelliset vaikutukset. Näitä ovat esimerkiksi negatiiviset vaikutukset kilpailuun sekä kansantalouteen.⁸³

2.5. Erittäin painavat syyt

VahL 5:1 §:n sanamuodon mukaisesti puhtaiden varallisuusvahinkojen korvauskelpoisuus edellyttää erittäin painavien syiden täyttymistä. Yleisesti varallisuusvahinkojen korvattavuuden edellytykset on määritelty väljästi, joten lainkäyttäjän tulkinta saa suuren merkityk-sen lakia sovellettaessa⁸⁴. Käytännössä lainkohdan tarkentamaton sanamuoto voi tarjota erittäin painaville syiden tulkinnalle rajattoman määrän mahdollisuuksia. Toisaalta korvausvastuun mahdollistavat argumentit voivat jäädä sanamuodon vuoksi myös varsin sup-

⁷⁹ Saarnilehto ym. 2012: 595.

⁸⁰ Hemmo 1998: 99–102.

⁸¹ Hyvän liiketavan mukaisesti toimittaessa.

⁸² Hemmo 1998: 97.

⁸³ Banakas 1994: 19.

⁸⁴ Hemmo 1998: 71.

peiksi.⁸⁵ Muun muassa Saarnilehdon mukaan puhtaan varallisuusvahingon korvattavuudelle asetettua erittäin painavan syyn -kriteeriä tulisi tulkita tarkoittamaan sitä, että korvattavuus mahdollistettaisiin yksinomaan erityistapauksissa⁸⁶. Korvausperusteena erittäin painavan syyn sisältöä on mahdotonta tulkita tyhjentävästi.

Erittäin painavien syiden tosiasiallista sisältöä voidaan arvioida useista näkökulmista. Hemmon mukaan vahingonkorvauslain sääntelyhistorian ongelmaksi kiteytyy se, ettei hyvin yleisluontoisen erittäin painavat syyt -kriteerin tarkoitusta olla määritelty lain valmisteluprosessissa tyhjentävästi⁸⁷. Korvausperusteen sisällön määrittely muodostaakin yhden vahingonkorvauslain soveltamisen vaikeimmista tulkintakysymyksistä⁸⁸. Nykyisessä muodossaan säännös mahdollistaa niin korvausmyönteisen kuin -kielteisenkin tulkinnan. Epäselvyyttä lisää luonnollisesti se, että korvauskelpoisuuden synnyttävät erittäin painavat syyt voivat olla käsillä hyvinkin erityyppisen toiminnan tuloksena⁸⁹.

Erittäin painavien syiden täyttymistä on arvioitu oikeuskäytännössä melko runsaasti. Puh-
taiden varallisuusvahinkojen korvaamisesta on myös annettu suhteellisen monia KKO:n
prejudikaattiratkaisuja⁹⁰. Puhtaan varallisuusvahingon korvauskelpoisuuteen sekä erittäin
painavien syiden syntymiseen on otettu kantaa korkeimman oikeuden ennakkotapausten
lisäksi useissa hovioikeuden sekä -markkinaoikeuden antamissa ratkaisuissa. On kuitenkin
tulkinnanvaraista, voidaanko paikoin hajanaisesta oikeuskäytännöstä tunnistaa pitävää lin-
janvetoa ratkaisujen perusteille⁹¹.

Kriteerin soveltamista arvioivalla oikeuskäytännöllä on merkittävä rooli vahingonkorvaus-
oikeuden normiston tulkinnan ja kehityksen kannalta⁹². Erittäin painavat syyt -kriteerin
sisällön tulkinta on saanut pitkälti muotonsa oikeuskäytännössä. Kuitenkaan varsinaista

⁸⁵ Sisula-Tulokas 2012: 145.

⁸⁶ Saarnilehto 2007: 118. Ks. myös Virtanen 2011: 474.

⁸⁷ Hemmo 1998: 64.

⁸⁸ Routamo, Ståhlberg, Karhu 2006: 305.

⁸⁹ Hemmo 1998: 61, 64–65.

⁹⁰ Hemmo 2002b: 7.

⁹¹ Hemmo 1998: 72.

⁹² Saarnilehto ym. 2014: 504.

vakiintunutta ratkaisumallia ei voida toistaiseksi todeta muodostuneen, sillä tarkentamaton sanamuoto jättää tilaa tuomioistuinten laajalle harkinnalle⁹³. Oikeuskäytäntö toimii osaltaan myös soveltamisalaa selkeyttäen, sillä toisinaan KKO on käsittelyssään todennut asian vahingonkorvauslain soveltamisalaan kuulumattomaksi.⁹⁴ Prejudikaattiratkaisuiden perusteista on ilmennyt myös tyytymättömyyttä VahL 5:1 §:n nykyiseen muotoon⁹⁵.

Oikeuskäytäntöä tulkitsemalla voidaan erottaa joitakin tyypillisiä tilanteita⁹⁶, joissa VahL 5:1:n mukaiset kriteerit täyttyvät ja oikeus vahingonkorvaukseen pääsääntöisesti muodostuu⁹⁷. Ratkaisukäytäntö ei ole kuitenkaan yhtenäistä, eikä täysin vakiintuneita ratkaisulinjoja voida todeta syntyneen. Arvioinnissa on korostunut tapauskohtaisen tulkinnan merkitys.⁹⁸ Oikeuskirjallisuudessa on esitetty KKO:n ratkaisukäytännössä syntyneen erityinen tulkintatapa, jonka mukaan tapausten yksilöllisten piirteiden arviointi saa suuremman merkityksen kuin tiettyjen ratkaisulinjojen soveltaminen ja vakiinnuttaminen⁹⁹.

Hemmon mukaan oikeuskäytännöstä voidaan kuitenkin erottaa tiettyjä yleistettävissä olevia kriteerejä, joiden vallitessa erittäin painavat syyt -ehto todennäköisesti täyttyy¹⁰⁰. Säädöksen yleisluontoisesta sanamuodosta sekä ratkaisukäytännön tapauskohtaiselle arvioinnille annetusta painoarvosta johtuen tulkintaa voi kuitenkin olla hankalaa ennustaa. Nojaaminen yksittäisen tapauksen uniikkeihin olosuhteisiin tyyppitapauksiin tukeutuvan soveltamisen sijaan jättää merkityksellisen roolin lain soveltajalle oikeustilan kehityksen näkökulmasta. Tämä ei kuitenkaan poista lainkäyttöön sitoutuvaa oletusta ratkaisukäytännön yleistettävyyden vaatimuksesta¹⁰¹.

Puhtaan varallisuusvahingon syntyminen on mahdollista hyvin moninaisissa olosuhteissa, joten tapauskohtaisen harkinnan korostaminen korvausvelvollisuuden arvioinnissa on tar-

⁹³ Hemmo 1998: 72.

⁹⁴ Ståhlberg, Karhu 2013: 320; Hemmo 1998: 75.

⁹⁵ Hemmo 1998: 71; Ks. KKO 1992:66 vähemmistön mielipide.

⁹⁶ Ks. Saarnilehto 2000: 63 tyyppitapauksista varallisuus oikeudessa.

⁹⁷ Saarnilehto ym. 2012: 503; Ståhlberg, Karhu 2013: 320–323.

⁹⁸ Hemmo 1998: 72.

⁹⁹ Peltonen 1994: 319.

¹⁰⁰ Hemmo 1998: 72.

¹⁰¹ Hemmo 1998: 72.

peellista. Erittäin painavien syiden sanamuodon voidaankin katsoa antavan tilaa voimassaolevan oikeustajun mukaiselle harkinnalle lain soveltamisessa¹⁰². Tämä kuitenkin myös rajoittaa mahdollisuuksia analysoida lainkohdan sisältöä tyhjentävästi. Koska hyvin erilaiset tosiseikat voivat tulla puhtaan varallisuusvahingon korvattavuuden arvioinnin kannalta merkityksellisiksi voidaan toisiinsa nähden suoraan vertailukelpoisten soveltamistilanteiden syntymistä pitää melko epätodennäköisenä¹⁰³.

¹⁰² Tiilikka 2000: 133.

¹⁰³ Hemmo 1998: 72.

3. HYVÄN TAVAN VASTAISUUS

3.1. Hyvä tapa velvoiteoikeudessa

Hyvän tavan noudattaminen oikeussuhteissa on yksi varallisuus oikeuden voimassa olevista oikeuseriaatteista. Hyvän tavan vastaisuuden sisällön tai tarkoituksen yleispätevä määrittäminen on mahdotonta käsitteen monitulkintaisuuden vuoksi. Sisällön määrittäminen sitoutuu aina myös tulkitsijaan ja ajan vallitseviin arvoihin. Oikeustoimen hyvän tavan vastaisuuden määrittäminen vaatii näin ollen tapauskohtaista harkintaa.¹⁰⁴ Käytännössä hyvällä tavalla viitataan nimenomaan vakiintuneeseen ja perusteltuun hyväksyttävään toimintatapaan ja hyvän tavan vastaisuudella puolestaan tämän rikkomiseen. Hyvän tavan vastainen toiminta voi johtaa hyvin erilaisiin seurauksiin aina pätemättömyydestä¹⁰⁵ vahingonkorvausvelvollisuuden syntymiseen.

Hyvä tapa sitoutuu oikeuseriaatteena kiinteästi liiketoimintaan. Elinkeinonharjoittajan varallisuusasemaan voidaan tietoisesti yrittää luoda negatiivinen muutos liiketoimintaan kiinteästi kuuluvilla, hyväksyttävillä kilpailutoimilla. Kilpailuteot, kuten tuotteen myynninedistäminen, ovat luonnollisesti sallittuja ja oleellinen osa riskiä, jota elinkeinonharjoittajan oletetaan liiketoiminnassaan kestävän. Kuitenkin tietyissä tilanteissa kilpailutoimet voidaan tulkita hyvän liiketavan vastaisiksi, jolloin kyseinen menettely voi tehdä tavanomaisesti sallitusta toiminnasta sanktioitua¹⁰⁶. Lainsäädännössä ei esiinny varsinaista säännöstä hyvän tavan vastaisesta toiminnasta.¹⁰⁷

Hyvän tavan vastaisuuden arviointi muodostaa määrällisesti suurimman vahingonkorvausvelvollisuuden laajuutta puoltavan ryhmän oikeusasteiden tuottamassa VahL 5:1 §:n tulkintakäytännössä¹⁰⁸. Kuitenkaan hyvän tavan vastaista toimintaa ei voida pitää kaikissa ta-

¹⁰⁴ Tolonen 2000: 144.

¹⁰⁵ Ks. Tolonen 200: 154.

¹⁰⁶ Hemmo 1998: 72–73.

¹⁰⁷ Routamo 2000: 144.

¹⁰⁸ Hemmo 2002b: 7.

pauksissa yksinään riittävänä perusteena korvausvastuun syntymiselle: Puhtaan varallisuusvahingon korvattavuutta käsittelevissä ennakkotapauksissa KKO ei ole ainakaan toistaiseksi tulkinnut hyvän tavan vastaisuuden *sellaisenaan* synnyttävän VahL 5:1:n mukaista erittäin painavaa syytä. Hyvän tavan vastaisuus on esiintynyt yhtenä varallisuusvahinkojen korvausperusteista kotimaisen keskustelun lisäksi myös kansainvälisesti¹⁰⁹.

Vaikka VahL 5:1 §:ssä määritetyn puhtaan varallisuusvahingon korvattavuuden edellytysten sisältö on vaikeasti yleistettävissä, voidaan oikeuskäytäntöä tulkitsemalla kuitenkin todeta, että pääsääntöisesti hyvän tavan vastaisesti toimittaessa erittäin painavien syiden tunnusmerkistö muodostuu¹¹⁰. Hyvän tavan vastainen, korvauskelpoisuutta puoltava toiminta voi tarkoittaa esimerkiksi hyvän asianajotavan¹¹¹ tai hyvän lehtimiestavan vastaista menettelyä¹¹². Korvausvelvollisuuden syntymistä asianajajan vastuussa voi puoltaa esimerkiksi asiakkaan luottamussuhde palvelua tarjoavaan tahoon sekä toiminnan harjoittamiseen kohdistuva erityinen valvonta. Hyvän lehtimiestavan vastaisesti toimiessa vahingonkorvausvastuun on katsottu muodostuvan ainakin sellaisessa tilanteessa, jossa asiattoman arvostelun tuloksena vahingon syntyminen on kiistattomasti ennustettavissa ja todennäköistä¹¹³. Kuitenkaan ei voida todeta, että ammattiryhmien sisäisten tapaohjeiden rikkominen muodostaisi aukottomasti vahingonkorvauslain 5. luvun mukaisen erittäin painavan syyn korvausvastuulle.

Alkujaan hyvän tavan vastaisuuden kriteeri nousi esiin Suomen uudistuvan vahingonkorvauslainsäädännön valmisteluvaiheessa professori Matti Ylöstal on julkaisuissa. Ehdotuksessa lakivaliokunnan puheenjohtajalle säännöksen sanamuoto sisälsi maininnan hyvän tavan vastaisuudesta korvauskelpoisuuden erityisehtona¹¹⁴. Ylöstal on ohella myöhemmässä oikeuskirjallisuudessa muun muassa Hemmo on tuonut esille saman näkökulman lakitekstin sisällön selkeyttämisestä lisäämällä hyvä tapa -kriteeri nimellisesti VahL 5:1:n peruste-

¹⁰⁹ Hemmo 1998: 72; Bussani, Palmer 2003: 9.

¹¹⁰ Routamo ym. 2006: 307; Mielityinen 2006: 208.

¹¹¹ Ylönen 2014: 228; Hemmo 1998: 73.

¹¹² Ks. KKO 1991:79, KKO 1992:44.

¹¹³ Hemmo 2002b: 8.

¹¹⁴ Ylöstalo 1975: 241.

siin¹¹⁵. Nämä seikat tukevat osaltaan oikeuskäytännössä hyvän tavan vastaisuudelle annettavaa painoarvoa sekä perusteen vakiintunutta asemaa vahingonkorvauslain tulkinnassa¹¹⁶.

Hyvän tavan vastainen toiminta vaikuttaa puhtaiden varallisuusvahinkojen korvattavuuden arviointiin myös Suomen ulkopuolella. Esimerkiksi Saksan siviilioikeuslakikirjan, *Bürgerliches Gesetzbuch*, BGB 826 §:n mukaisesti vahinkolajin korvattavuus tulee kysymykseen vahingon aiheutuessa hyvän tavan vastaisen toiminnan tuloksena.¹¹⁷

3.2. Hyvän tavan vastaisuus VahL 5:1:n tulkinnassa

Puhtaiden varallisuusvahinkojen korvattavuutta arvioivassa oikeuskäytännössä hyvän tavan vastaisuus mainitaan useissa KKO:n ennakkotapauksissa sekä hovioikeuden ratkaisuisissa. Erittäin painavien syiden olemassaoloon on vedottu ratkaisukäytännössä määrällisesti useimmin niissä tilanteissa, joissa jonkinasteinen hyvän tavan vastainen menettely on ollut arvioitavana¹¹⁸.

Korkein oikeus viittaa hyvän tavan vastaisuuteen VahL 5:1 §:n mukaisena korvausperusteena ratkaisussa KKO 1991:79. Tapauksessa KKO ottaa kantaa toimittajan vahingonkorvausvastuuseen. Toimittajan tuotetestiä muistuttavan artikkelin kilpailevien lastenvaunujen ominaisuuksista katsottiin täyttävän erittäin painavien syiden perusteet varallisuusvahingon korvaamiseksi. Artikkelissa lukijalle annettiin valheellinen kuva puolueettomasta tuotevertailusta. Todellisuudessa kirjoituksen sisältöön ja vertailun tuloksiin vaikutti raskauttavasti erään artikkelissa esiintyvän brändin maahantuoja. Kirjoituksen esittämä puolueellinen ja harhaanjohtava julkinen arvostelu oli omiaan aiheuttamaan kritiikkiä saaneelle Fischer-lastenvaunumerkille puhtaasti taloudellista vahinkoa. Ratkaisussaan KKO toteaa eri elinkeinonharjoittajien valmistamien tuotteiden keskinäisen vertailun olevan sallittua ja kannatettavaa edellyttäen arvostelun toimittamista *puolueettomalla ja asiallisella tavalla*. Kulut-

¹¹⁵ Ks. Hemmo 2002b.

¹¹⁶ Ks. Hemmo 1998: 71.

¹¹⁷ Hemmo 1998: 58

¹¹⁸ Hemmo 2002b: 7.

tajaa tietoisesti harhaanjohtavan ja valheellisen vertailun levittämistä laajalevikkiseen tiedotusvälineeseen hyvän lehtimiestavan vastaisesti ei kuitenkaan voida pitää hyväksyttävänä. Tällaisessa tapauksessa taloudellisen vahingon realisoitumista tulee pitää *ilmeisenä*. Nämä tosiseikat huomioiden KKO katsoi VahL 5:1:n edellyttämien perusteiden täyttyvän.

KKO:n ratkaisun perusteista voidaan johtaa seikkoja, jotka vaikuttavat ensinnäkin hyvän tavan vastaisuuden syntymiseen sekä sen ohella VahL 5:1 §:n mukaisten perusteiden täytymiseen. KKO toteaa artikkelin kirjoittajan laiminlyöneen vertailussa käytettävien tietojen oikeellisuuden tarkistamisen. Myös artikkelin kirjoitustapa edesauttaa kielteisen kuvan syntymistä Fischer-lastenvaunuista. Yleisesti tuotevertailujen hyvän tavan mukaisuuden arviointiin vaikuttaa olennaisesti vertailun todellinen puolueettomuus sekä se, annetaanko kuluttajalle vertailusta harhaanjohtava mielikuva. KKO:n mukaan artikkelin julkaisijan olisi tullut huomioida artikkelin sisällön sekä toimitustavan todennäköinen negatiivinen vaikutus vahingonkärsijän liiketoimintaan.

KKO:n ratkaisun perusteiden valossa ei voida ottaa kantaa siihen, olisiko jo ainoastaan artikkelin kirjoittajan ja julkaisijan hyvän lehtimiestavan vastainen toiminta voinut täyttää VahL 5:1 §:n perusteet puhtaan varallisuusvahingon korvaamiselle. Hyvän tavan vastainen toiminta voi johtaa vahingonkorvausvastuuseen ainakin yhdistettynä muihin tekijöihin, kuten tässä tapauksessa vahingon toteutumisen ilmeiseen luonteeseen. Toisaalta ei voida pitää todennäköisenä, että ainoastaan vahingon syntymisen korkea todennäköisyys muodostaisi sellaisenaan erittäin painavan syyn korvausvelvollisuudelle. Samalla toimialalla toimivien yritysten välisten kilpailutoimien vaikutusta toisen toimijan varallisuusasemaan voidaan pitää välttämättömänä. Luonteeltaan tavanomaisten kilpailutoimien sanktiointi ei ole kuitenkaan tarkoituksenmukaista.

KKO ei päätenyt ratkaisussa yksimieliseen lopputulokseen. Eri mieltä olevan jäsenen lausunnon mukaan artikkeli ei antanut lukijalle mielikuvaa puolueettomasta tuotetestistä, sillä kirjoitus selostaa kahden äidin mielipiteitä lastenvaunujen käyttökokemuksista. Ratkaisussa hän toteaa seuraavasti:

”Tuotteiden keskinäinen vertailu tiedotusvälineissä on kuluttajien etujen mukaista ja siten hyödyllistä ja hyväksyttävää toimintaa. Tämä vaikeutuu, jos on olemassa vaara, että vertailussa tapahtuneista vähäisistäkin virheellisyyksistä voi seurata vahingonkorvausvastuu. Tuotteitaan kuluttajille valmistavien ja myyvien elinkeinonharjoittajien on hyväksyttävä, että tuotteet joutuvat julkisenkin arvostelun kohteiksi ja ettei tuo arvostelu ole joka suhteessa asianmukaista. Katson, ettei Nykäsen kirjoitus ole siinä määrin virheellinen ja harhaanjohtava, että olisi olemassa vahingonkorvauslain 5 luvun 1 §:ssä tarkoitettuja erittäin painavia syitä vahingonkorvauksen tuomitsemiseen.”

Journalistin vastuun arviointi ei ole yksiselitteistä. Koska mediassa aiheutuvat vahingot ovat useimmiten puhtaita varallisuusvahinkoja, toimittajan korvausvastuuseen joutuminen ei ole vahinkotilanteessa itsestäänselvyys mahdollisista laiminlyönneistä huolimatta¹¹⁹. Korkein oikeus viittaa ratkaisun KKO 1991:79 perusteissa myös Julkisen sanan neuvoston lausuntoon tapauksesta. Tiilikan mukaan toimialan käytäntöjen hyväksyttävyyttä valvovan elimen lausuntojen sijaan korvausvelvollisuuden arvioinnissa tulisi painottaa yleisen hyvän tavan arviointia. Ammattikuntien sisäiset tapaohjeet voivat luoda toiminnan sallittavuudelle korkean vaatimustason, josta poikkeaminen ei välttämättä kuitenkaan johtaisi erittäin painavien syiden syntymiseen.¹²⁰

Julkisen arvostelun tuloksena syntyvän vahingon korvausvelvollisuuden arvioinnissa on otettava huomioon osaltaan myös perusoikeusnäkökulma. Tiilikan mukaan vahingonkorvauksen määrääminen sananvapauden käyttämiseen liittyvässä tapauksessa voi muodostaa ristiriidan kahden perusoikeuden, sananvapauden sekä omaisuudensuojan näkökulmista¹²¹.

Vahingonkorvausvelvollisuuden ei voida aukottomasti todeta syntyvän hyvän tavan vastaisen menettelyn tuloksena¹²². Prejudikaattiratkaisuissa annetaan painoarvoa myös ylempiin oikeusasteisiin etenevien tapausten yksilöllisten piirteiden huomioimiselle vahingonkorvausvelvollisuutta arvioitaessa. Näin ollen KKO:n ratkaisukäytännössä esiintyy myös päätöksiä, joissa toisen osapuolen hyvän tavan vastaisesta menettelystä huolimatta vahingonkorvausvelvollisuutta ei katsota syntyvän.

¹¹⁹ Tiilikka 2008: 281.

¹²⁰ Tiilikka 2009: 619.

¹²¹ Tiilikka 2009: 613.

¹²² Routamo ym. 2006: 307.

Edellä mainitun kaltainen tilanne on käsillä ennakkoratkaisussa KKO 1983 II 187. Liikkeenharjoittajan irtisanottua työntekijänsä työsopimuksen ammatillinen paikallisjärjestö oli sanomalehdessä ilmoittamalla toimeenpannut työnantajan liikkeisiin kohdistuvan ostoboikotin, jota eräs ammattiosasto oli tukenut jakamalla tiedotteita perheisiin ja eräille työpaikoille. Saarron tarkoituksena oli mm. ollut painostaa työnantajaa, joka irtisanomista koskeissa neuvotteluissa oli suostunut tietyn suuruisen korvauksen suorittamiseen, maksamaan työntekijän vaatima korvaus. Paikallisjärjestö oli puuttumalla tällä tavoin joukkotoimin työnantajan ja työntekijän väliseen riitaan, jonka varalta työntekijällä on ollut käytettävissään laissa säädetyt oikeuskeinot, ja siten vaikeuttamalla työnantajan elinkeinotoimintaa menetellyt hyvän tavan vastaisesti. Koska työnantaja puolestaan oli työntekijän irtisanoessaan menetellyt moitittavasti, ei ollut VahL 5:1 §:ssä tarkoitettuja erityisen painavia syitä velvoittaa järjestöä suorittamaan työnantajalle vahingonkorvausta ostosaarron aiheuttamasta taloudellisesta vahingosta.

Tapauksessa ammattijärjestön katsottiin toimineen hyvän tavan vastaisesti järjestämällä ostosaarron, joka vaikeutti työnantajan elinkeinotoimintaa. Turun HO katsoi paikallisjärjestön hyvän tavan vastaisen toiminnan muodostavan erittäin painavan syyn korvaukselle ja velvoitti vahingonaiheuttajan suorittamaan työnantajalle vahingonkorvausta puhtaasti taloudellisesta vahingosta. KKO:n ratkaisussa erittäin painavien syiden ei kuitenkaan katsottu täytyvän *vahingonkärsijän oman toiminnan* vuoksi. KKO:n lausumat perusteet korostavat erittäin painavien syiden tapauskohtaisen arvioinnin merkitystä.

Myös tapauksessa KKO 1999:39 käsitellään ostoboikotin aiheuttamien taloudellisten menetysten vahingonkorvausvelvollisuutta. Tapauksessa kantajayritys kärsi taloudellista vahinkoa myyntitulojen vähentymisenä vastaajien toimittaman boikotin vuoksi. Kantaja vetosi boikotin oikeudenvastaisuuteen, jonka vuoksi taloudellisten vahinkojen korvaamiseen oli kanteen mukaan VahL 5:1:n mukainen erittäin painava syy. Korkein oikeus toteaa ratkaisussaan, että ostosaarron toteuttaminen on lähtökohtaisesti toimintavapaudesta johtuen sallittua ja kyseisen työtaistelutoimenpiteen luonteeseen kuuluu vastapuolen taloudelliseen asemaan vaikuttaminen. Boikotin hyvän tavan vastaisuutta arvioitaessa on huomioitava

toimien *tavoitteen* lisäksi myös sen *toteuttamistapa*. Boikotin aiheuttamien taloudellisten menetysten korvausvelvollisuutta tulee arvioida näiden perusteiden mukaan.

Korkein oikeus tulkitsee ratkaisussa hyvän tavan vastaisuuden syntymistä taloudellisen menetyksen aiheuttavan toiminnan tavoitteen ja siihen käytettyjen keinojen kautta. KKO totesi ostoboikotin toimeenpanemisen tukevan työntekijöiden yleistä etua. Ostoboikotin tavoitteen ei siis voitu katsoa olevan itsessään *epäasiallinen tai syrjivä* eikä sen toteuttaminen ole sisältänyt lainvastaisia tai muutoin asiattomia menettelytapoja. Näillä perusteilla KKO katsoi, ettei ostoboikotin toimeenpaneminen ollut oikeudenvastaista tai siihen liittyvä menettely hyvän tavan vastaista. Taloudellisten menetysten korvaukseen ei ollut VahL 5:1:ssä vaadittavia erittäin painavia syitä.

Ratkaisussa viitataan myös aiempiin oikeustapauksiin¹²³, joissa ostoboikotin on katsottu aiheuttavan korvausvelvollisuuden toiminnan hyvän tavan vastaisuuden ja tämän mukana myös oikeudenvastaisuuden vuoksi. Tämä lausuma tukee tapauskohtaisen harkinnan painoarvoa. Näin ollen työntekijäjärjestöjen työtaistelutoimien ei voida yksiselitteisesti katsoa poistavan erittäin painavien syiden toteutumisen mahdollisuutta ja vahingonkärsineen oikeutta korvaukseen.

Edellä käsiteltyjen KKO:n ratkaisujen perusteista voidaan johtaa tiettyjä tekijöitä, jotka voivat vaikuttaa erittäin painavien syiden arviointiin. Tapauksessa KKO 1983 II 187 vahingonkärsineen moitittava toiminta poisti vahingonkorvausvelvollisuuden hyvän tavan vastaisen toiminnan ilmenemisestä huolimatta. Tapauksen käsittelyssä alemmat oikeusasteet kuitenkin katsoivat VahL 5:1:n perusteiden täyttyvän. Toisaalta myöskään korkein oikeus ei ollut ratkaisun perusteista yksimielinen¹²⁴. Voidaan todeta, että vahingonkärsineen moitittavan toiminnan vaikutus korvausvelvollisuuden syntymiseen näyttää saaneen suhteellisesti suuremman painoarvon kuin toiminnan hyvän tavan vastaisuus. Vastaavasti tapauksessa KKO 1999:39 vastaajan toiminnan tavoitteen yleishyödyllinen luonne ja sen toteuttamisen

¹²³ Ks. esim. KKO 1985 II 118.

¹²⁴ Ks. KKO 1983 II 187 Eri mieltä olevien jäsenten lausunnot.

keinot johtivat siihen, että vastaajan toimintaa ei voitu katsoa hyvän tavan vastaiseksi. On aiheellista pohtia, olisiko KKO päätyneet toisenlaiseen ratkaisuun tapauksessa KKO 1999:39 mikäli vastaajan toiminta olisi kohdistunut ainoastaan yhteen yritykseen ja ollut näin luonteeltaan syrjivää.

Tapauksista selviää, että vahingonkorvausvelvollisuuden syntymiseen vaikuttavien tekijöiden määrittäminen hyvän tavan vastaisuuden arvioinnin kautta ei ole yksiselitteistä. Ylipääntään tulkinta siitä, täyttääkö vahingonaiheuttajan toiminta hyvän tavan vastaisuuden tunnusmerkit, aiheuttaa käsitteiden joustavuuden vuoksi ongelmia. Ostoboikotin tai vastaavasti muiden taloudellista vahinkoa synnyttävien työtaistelutoimien voidaan todeta KKO:n tulkintakäytännön mukaan ainakin joissain määrin vaikuttavan erittäin painavien syiden täytymisen arviointiin, mikäli hyvän tavan vastaisuuden kriteeri täyttyy.

Hyvän tavan vastaisuuden arviointiin liittyy kiinteästi vahingonkärsineen sekä -aiheuttajan keskinäinen suhde. Näin ollen esimerkiksi tilanteita, joissa osapuolet ovat toistensa kilpailijoita, tulkitaan hyvän tavan vastaisuuden näkökulmasta eri tavalla kuin tilanteita, joissa vahingonkärsinyt on yritys ja aiheuttaja esimerkiksi työntekijän ammattijärjestö, kuten tapauksessa KKO 1999:39. Ensin mainituissa tilanteissa vahingonkärsineen menetys realisoituu kärjistetysti aiheuttajan voitoksi. Vastaavasti yrityksen ja ammattijärjestön välisissä tapauksissa vahingonkärsineen taloudellisen tappio toimii painostuskeinona kilpailukeinon sijaan.

Myös osapuolten välinen taloudellinen epätasapaino voidaan nähdä seikaksi, joka puoltaisi erittäin painavien syiden syntymistä¹²⁵. Esimerkiksi edellä käsitellyssä tapauksessa KKO 1991:79 vastapuolina olivat suuri julkaisuyritys sekä varallisuusasemaltaan heikompi lastenvaunujen maahantuoja.¹²⁶

¹²⁵ Ks. esim. KKO 1990:26, KKO 1992:44, KKO 2005:105.

¹²⁶ Tiilikka 2009: 621–622.

3.3. Sopimaton menettely elinkeinotoiminnassa

Sopimussuhteiden ulkopuolella syntynyt taloudellinen vahinko on usein hyväksytty ja talouden toiminnan kannalta pakollinenkin seuraus sellaisista toimista, joissa elinkeinonharjoittajien taloudelliset odotukset ja potentiaaliset saatavat eivät kohtaa¹²⁷. Suhdetta elinkeinotoimintaan luonnollisesti kuuluvan riskinsietokyvyn ja taloudellisen vahingon aiheuttajan korvausvelvollisuuden ulottuvuuden välillä voi olla kuitenkin vaikeaa määrittää.¹²⁸

Varallisuusvahingot aiheutuvat vahinkolajin luonteen vuoksi useiden liiketoimintaan liittyvien keskeisten vapauksien¹²⁹ käytön yhteydessä, joten yhteiskunnallisesta näkökulmasta niiden rajoittaminen ei usein ole optimaalista. Vahingonkorvausvastuun realisoituminen esimerkiksi myyntiä edistävän ja samalla kilpailijan myyntituloa rajoittavan markkinointikampanjan vuoksi ei palvelisi yhteiskunnan kokonaishyötyä.¹³⁰ Markkinatoimijoiden välisen kilpailun yleisiä sääntöjä – sallitun ja sanktioidun toiminnan rajanvetoa – on kuitenkin tarpeen määrittää lainsäädännön kautta. Lainsäädäntö suojaa elinkeinonharjoittajaa kilpailijan sopimattomaksi tai muutoin hyvän liiketavan vastaiseksi tulkittavalta menettelyltä. Kun puhtaasti rahamääräinen vahinko realisoituu osapuolten välille, jotka eivät ole toisiinsa nähden sopimussuhteessa, voi vahingonkorvausvastuun syntymisen arviointi kuitenkin tuottaa ongelmia.

Sopimattomasta menettelystä elinkeinotoiminnassa on säädetty omassa laissaan (SopMenL 1061/1978). Laki tarjoaa täydentävää suojaa elinkeinotoimintaa harjoittaville liiketoiminnan tilanteisiin, jotka jäävät muun lainsäädännön soveltamisalan ulkopuolelle. SopMenL:n vastainen toiminta täyttää hyvän tavan vastaisuuden kriteerit itsessään. Hyvän liiketavan vastaisuuden kielto mainitaan nimellisesti SopMenL 1 §:ssä. Tämän yleislausekkeen mukaisesti elinkeinotoiminnassa ei ole hyväksyttävää käyttää toisen elinkeinonharjoittajan

¹²⁷ Routamo ym. 2006: 303.

¹²⁸ Virtanen 2011: 473.

¹²⁹ Esimerkiksi julkinen arvostelu, kilpailuteot, markkinointitoimet ja myynninedistäminen.

¹³⁰ Hemmo 2002 b: 12.

kannalta hyvän liiketavan vastaista tai muutoin sopimattomaksi tulkittavaa menettelyä. SopMenL 1 § suojaa muun muassa yrittäjän rakentamaa liikearvoa.¹³¹

Yrityksen goodwill-arvon¹³² rakentaminen on pitkäjänteisen työn tulos, johon sitoutuu merkittäviä taloudellisia investointeja. Esimerkiksi virheellisen tiedon välittäminen asiakaskunnalle hyvän liiketavan vastaisesti on omiaan vaikuttamaan yrityksen julkisuuskuvaan ja välillisesti myös tulokseen. Näin ollen on perusteltua nähdä, että sopimaton menettely toisen elinkeinonharjoittajan liiketoiminnan kustannuksella sanktioitaisiin¹³³. SopMenL ei kuitenkaan itsessään sisällä säädöksiä suoritettavasta vahingonkorvauksesta. SopMenL:n vastaisen menettelyn seurauksena syntyvän vahingon korvausvelvollisuutta arvioidaan vahingonkorvauslakia soveltaen.

Oikeuskirjallisuudessa on esitetty toisen elinkeinonharjoittajan kannalta sopimattoman menettelyn puoltavan puhtaan varallisuusvahingon korvauskelpoisuuden kriteerien täyttymistä joissakin tapauksissa¹³⁴. Kuitenkaan oikeuskäytännössä ei ole syntynyt vakiintunutta ratkaisumallia, jonka perusteella voitaisiin päätellä sopimattoman menettelyn täyttävän pääsääntöisesti erittäin painavat syyt -tunnusmerkistöä ja aiheuttavan yksiselitteisesti vahingonkorvausvastuun syntymisen¹³⁵. Tapauskohtainen arviointi ja tosiseikkojen punnitseminen saa suuren painoarvon myös näissä tapauksissa. Esimerkiksi Oesch on todennut, että SopMenL 2 § mahdollistaa muun muassa asiattomaan, kilpailijan liiketoimintaa tai mainetta vahingoittavaan toimintaan puuttumisen¹³⁶. Ratkaisukäytäntöä, jossa arvioidaan SopMenL:n vastaisesta toiminnasta syntyvää vahingonkorvausvelvollisuutta, on kuitenkin saatavilla suppeasti¹³⁷.

¹³¹ Hoppu, Hoppu 2005: 354; Haarmann, Mansala 2007: 161.

¹³² Goodwill -termillä viitataan liikearvoon, ks. Haarmann ym. 2007: 161.

¹³³ Ks. Teollisoikeuden suojelemista koskeva Pariisin yleissopimus 43/1975, 10 bis artikla. Artiklassa määritellään hyvän liiketavan vastainen toiminta vilpilliseksi kilpailuksi.

¹³⁴ Mielityinen 2006: 208.

¹³⁵ Virtanen 2011: 476–477.

¹³⁶ Oesch 2012: 57.

¹³⁷ Haarmann ym. 2007: 165.

Saarnilehdon mukaan elinkeinonharjoittajan taloudellisten intressien puolustaminen tietyin keinoin voi täyttää sopimattoman menettelyn tunnusmerkit¹³⁸. Tapauksessa KKO 1997:181 katsottiin yhtiön Z käyttäneen elinkeinotoiminnassaan sopimatonta menettelyä elinkeinonharjoittajan A kannalta. Elinkeinonharjoittaja A oli yhtiöiden X ja Y kanssa solmimillaan sopimuksilla luovuttanut yhtiöille oikeuden hyödyntää taloudellisesti lukutaidon kehityspakettia, jonka ideointiin ja suunnitteluun hän oli ratkaisevasti osallistunut. Sopimuksissa oli sovittu muun muassa A:lle hyödyntämisestä maksettavista korvauksista. Yhtiöiden X ja Y, joissa määräävässä asemassa oli ollut B, tultua asetetuksi konkurssiin oli yhtiö Z, jossa B samoin oli määräävässä asemassa, vastikkeetta jatkanut kyseisen lukutaidon kehityspaketin hyödyntämistä. Yhtiön Z katsottiin käyttäneen elinkeinotoiminnassaan A:n kannalta sopimatonta menettelyä. A:lle aiheutuneen taloudellisen vahingon korvaamiseen katsottiin olevan erittäin painavia syitä.

Osapuolten välillä oli sopimussuhde, jonka mukaan A:n kehittämän tuotteen taloudellinen hyödyntäminen siirtyy korvauksia vastaan kahdelle yhtiölle. Sopimuskumppaniyhtiöiden määräävässä asemassa olleen toimitusjohtajan konkurssiin hakeutumisen jälkeen tuotteen hyödyntäminen oli kuitenkin jatkunut vastikkeetta vastaajan uuden yhtiön toimesta. Korkeimman oikeuden perusteluissa erittäin painavien syiden katsottiin olevan käsillä nimenomaan *vallinneissa olosuhteissa*, sillä vastaajan katsottiin jatkaneen osapuolten aiemman, umpeutuneeksi tulkitun sopimuksen kohteena olevan tuotteen hyödyntämistä liiketoiminnassaan entisen sopimuskumppanin kannalta sopimattomalla tavalla¹³⁹. Tapaus on mielenkiintoinen, sillä oikeusasteiden ratkaisulausumat eroavat merkittävästi toisistaan: Käräjäoikeus ei katsonut vastaajayhtiön toiminnan olevan sopimatonta tai kantajan tekijänoikeuksia loukkaavaa toisin kuin korkein oikeus. KKO:n tuomiolauselmassa todetaan erittäin painavien syiden syntyvän menettelyn tuloksena nimenomaan kerrotuissa olosuhteissa. KKO:n peruste vahvistaa tapauskohtaisen arvioinnin painoarvoa. Sopimattoman menettelyn arvioinnin ohella on myös aiheellista punnita, onko osapuolten välinen aiempi sopimussuhde vaikuttanut vahingonkorvausvelvollisuuden arviointiin tässä tapauksessa.

¹³⁸ Saarnilehto 2007: 122.

¹³⁹ Routamo ym. 2006: 306.

Oikeuskäytännössä SopMenL:n vastaisen toiminnan arvioinnin kannalta merkittävin ennakkoratkaisu lienee KKO 2005:105. Tapauksessa yritys A oli tuonut markkinoille lähes identtisen tuotteen kuin mallioikeuden haltijan B tuote. Mallioikeuden haltijayritys toimitti kilpailijoilleen kirjeen, jossa oli vaadittu mainittujen tuotteiden myynnin välitöntä lopettamista mallioikeuden loukkaamiseen perustuen. Kirjeen vaikutuksesta vastaanottajayhtiöt olivat välittömästi lopettaneet tuotteiden myynnin, joka oli johtanut tuotteen myynnin lakkaamiseen kokonaisuudessaan ja näin aiheuttanut taloudellista menetystä. Kirjeiden sisältö mallioikeuden rikkomisesta ja tuotteen markkinoinnin sopimattomasta luonteesta sittemmin osoittautuivat virheellisiksi. Myös kirjeissä esitetty markkinointikielto oli aiheeton. Mallioikeuden haltijan katsottiin toimineen sopimattomasti kilpailijaansa nähden.

KKO arvioi ratkaisussaan mallioikeuden haltijan toimia: KKO toteaa, että mallioikeuden haltijan oikeus ryhtyä toimenpiteisiin tilanteissa, joissa mallioikeutta mahdollisesti loukataan ei voi rajoittua pelkästään tilanteisiin, joissa loukkaus on etukäteen selvä. Toimien sopimattomuuden arvioinnin keskiössä ovat keinot, joilla mallioikeutta on pyritty suojaamaan. Mallioikeuden haltijan toimia oikeuden suojaamiseksi voitiin KKO:n mukaan pitää ylimitoitettuina, sillä kirjeen sisällön sekä mallioikeuden haltijan markkina-aseman huomioon ottaen vastaanottajat ovat voineet saada virheellisen kuvan loukkauksen toteutumisen varmuudesta ja sen taloudellisista seuraamuksista.

KKO:n antamat perusteet ratkaisulle ovat merkittäviä, sillä erittäin painavien syiden täyttymiseen otetaan kantaa seuraavasti:

”Jos joku ryhtyy elinkeinotoiminnassaan tahalliseen menettelyyn, joka on hyvän liiketavan vastaista tai muutoin sopimatonta ja siten lain vastaista, tietäen menettelynsä olevan omiaan aiheuttamaan toisen liiketoiminnassa taloudellisia menetyksiä, on mainitun vahingonkorvauslain 5 luvun 1 §:ssä säädetyn edellytyksen täyttymisen kannalta lähtökohtaisesti kysymys sellaisista seikoista, jotka puhuvat vahingonkorvausvelvollisuuden puolesta. *Tällöin pitäisi olla erityisiä vastasyitä*, jotta korvausvelvollisuutta ei syntyisi.”

KKO:n mukaan johtopäätös Fiskars Oyj:n menettelyn sopimattomuudesta perustuu tapauksessa siihen tapaan, jolla yhtiö varhaisessa vaiheessa on kohdistanut toimenpiteensä suoraan jälleenmyyjiin tuotteen ensisijaisen liikkeellelaskijan sijaan. Taloudellisen vahingon

aiheutuminen jälleenmyyjille on ollut tilanteessa mallioikeuden haltijan tiedossa ja lisäksi luonteeltaan todennäköistä.

KKO:n kannanotto tapaukseen selkeyttää oikeustilaa VahL 5:1 §:n tulkinnassa. KKO:n toteamuksen mukaan liiketoiminnassa hyvän tavan vastainen tai muutoin sopimaton menettely ja tähän yhdistetty vahingon syntymisen ilmeinen luonne ovat seikkoja, jotka tulisi lähtökohtaisesti tulkita VahL:n mukaiseksi erittäin painavaksi perusteeksi vahingonkorvaukselle. Kuitenkin myös muut tekijät, kuten vahingonkärsineen oma toiminta, voivat osaltaan myös vaikuttaa korvausvelvollisuuden arviointiin.

Oikeuskäytäntö ei tarjoa yhtenäistä linjausta sopimattoman menettelyn vaikutuksesta erittäin painavien syiden syntymiseen. Tosiseikastolle jätetään merkittävä rooli korvausvelvollisuuden arvioinnissa, kun kyseessä on SopMenL vastainen toiminta. Esimerkiksi tapauksessa KKO 1991:32 kommandiittiyhtiön ja sen vastuunalaisten yhtiömiesten todettiin menettelleen SopMenL:n mukaisesti sopimattomasti elinkeinotoiminnassa. Ratkaisussa KKO ei tuominnut yhtiön edustajia vahingonkorvausvelvollisiksi, sillä kyseinen toiminta ei yksinään riittänyt täyttämään erittäin painavat syyt -kriteeriä. Tilanteissa, joissa korvausvastuun arviointiin vaikuttavat myös muut seikat sopimattoman menettelyn ohella voidaan vahingonkorvausvelvollisuuden syntymistä pitää olennaisesti todennäköisempänä¹⁴⁰. Ratkaisukäytännön tulkinnasta ei voida kuitenkaan tehdä varsinaista linjanvetoa¹⁴¹. Muun muassa Routamo on pitänyt kirjallisuudessaan sopimattoman menettelyn tuottamien vahinkojen käsittelytapaa ongelmallisena¹⁴².

Useat elinkeinonharjoittajien varallisuusasemaa suojaavat erityislait syrjäyttävät vahingonkorvauslain ja mahdollistavat puhtaiden varallisuusvahinkojen korvaamisen ilman erityis-

¹⁴⁰ Ks. KKO 1997:181. SopMenL 1 § vastaista toimintaa arvioitaessa korvausvastuun katsottiin syntyvän "kerrotuissa olosuhteissa". Vrt. KKO 1991:32 korvausvastuuta ei syntynyt, vaikka vastaajan todettiin käyttäneen sopimatonta menettelyä elinkeinotoiminnassa. Muita korvausvastuuta tukevia tosiseikkoja ei tuotu esille.

¹⁴¹ Routamo ym. 2006: 305–307.

¹⁴² Routamo 1985: 85.

edellytyksiä¹⁴³. Vahingonkorvusoikeudellisia kysymyksiä arvioitaessa ilmenee kuitenkin säätelemättömiä alueita ja näissä tapauksissa korvausvastuun tulkinta edellyttää yleislakina vahingonkorvauslain soveltamista. Lainsäädännön tulkinnan ongelmakohdat nousevat esiin näissä tilanteissa. Yritystoiminnan näkökulmasta merkittävin esimerkki vaikeasta soveltamistilanteesta lieneekin SopMenL:n vastainen toiminta, jonka vahingonkorvausta koskevat riita-asiat käsitellään soveltaen vahingonkorvauslakia.¹⁴⁴

SopMenL vastaisen toiminnan vahingonkorvauksen arviointi VahL 5:1:n perusteisiin nojaten voidaan nähdä riskitekijänä yrittäjän liiketoiminnan kannalta. Oikeuskäytäntöä tulkitsemalla ei voida todeta, että sopimaton menettely täyttäisi johdonmukaisella tavalla VahL 5:1 §:n perusteet vahingonkorvauksen suorittamiselle¹⁴⁵. Sopimattoman menettelyn osalta oikeustilaa voidaan siis pitää epäselvänä, sillä KKO ennakkopäätöksistä ei ilmene selkeää tulkintalinjaa tai yleistettäviä perusteita, joiden vallitessa vahingonkorvausvelvollisuuden katsotaan syntyvän. Tulkinnanvaraisuus SopMenL:n vastaisen toiminnan vastuuseen liittyen on elinkeinonharjoittajan näkökulmasta luonnollisesti liiketoiminnan riskiä lisäävä tekijä.

Hemmo on käsitellyt nykymuotoisen vahingonkorvauslain problematiikkaa oikeusministeriölle tuottamassaan selvityksessä varallisuusvahinkojen sääntelyn uudistamistarpeesta. Julkaisussaan Hemmo toteaa kilpailutoimenpiteet tyypilliseksi tilanteeksi, jossa joudutaan ottamaan kantaa puhtaan varallisuusvahingon korvattavuuteen. Hemmo ehdottaa tulkinnan selkeyttämiseksi hyvän tavan vastaisuuden lisäämistä VahL 5:1 § soveltamisperusteeksi.¹⁴⁶

Hemmo esittää selvityksessään lisäperusteita, jotka voisivat selkeyttää vahingonkorvauslain sisältöä. Näistä hyvän tavan vastaisuuden nimellinen maininta selkeyttäisi oikeustilaa ainakin SopMenL:n alan vahingonkorvausvastuun arvioinnissa. Muita mainittuja perusteita

¹⁴³ Esimerkiksi TavaramerkkiL 38 §, PatenttiL 58 §.

¹⁴⁴ Routamo ym. 2006: 302–303.

¹⁴⁵ Hemmo 1998: 75; Virtanen 2011: 477.

¹⁴⁶ Hemmo 2002b: 15.

ovat muun muassa tässäkin tutkielmassa käsiteltävät sopimuksenkaltaisuus sekä tuottamuk-
sen aste ja vahingon määrä.¹⁴⁷

3.4. Moitittavuus ja tuottamus

Edellä käsiteltyjen korvauserusteiden ohella oikeuskirjallisuudessa on tuotu esille myös muita huomioitavia seikkoja, jotka voivat vaikuttaa VahL 5:1:n mukaiseen korvausvelvollisuuden arviointiin. Esimerkiksi vahinkotapahtuman osapuolten toiminnan moitittavuudelle tai tuottamuksellisuudelle voidaan antaa painoarvoa VahL 5:1 §:n soveltamisessa. Nämä perusteet voivat vaikuttaa erittäin painavien syiden syntymiseen usein yhdessä toisen korvauserusteen kanssa. Moitittavuuden voidaan nähdä olevan kiinteässä yhteydessä hyvän tavan vastaisuuteen¹⁴⁸.

Teon moitittavuuden huomiointi korvausvelvollisuuden syntymisen arvioinnissa on noussut esiin oikeuskirjallisuudessa. Rudangon mukaan moitittavuus sekä tuottamuksen aste voivat vaikuttaa puhtaan varallisuusvahingon korvattavuuden arviointiin mikäli toiminta on tahallista tai se synnyttää rikosoikeudellisen vastuun¹⁴⁹. Vastaavasti myös Saxénin mukaan korvausvastuun syntymiseen tulisi vaikuttaa vahingonaiheuttajan toiminnan tahallisuus sekä riittävä moitittavuuden taso hyvän tavan vastaisuuden ohella.¹⁵⁰ Myös Hemmo on ottanut kantaa moitittavuuden painoarvon huomiointiin korvausvastuuta määriteltäessä. Hyvä tapakriteeriin sitoutuvat moitittavuusargumentit voidaan katsoa merkityksellisiksi vahingonkorvauslain tulkinnassa¹⁵¹.

Tuottamuksen asteen vaikutusta puhtaan varallisuusvahingon korvattavuuteen on arvioitu KKO:n ratkaisussa 1991:61. Tapauksessa arvioidaan kommandiittiyhtiön yhtiömiesten vastuuta toisen yhtiön konkurssipesälle aiheutuneesta vahingosta. Kommandiittiyhtiö oli vas-

¹⁴⁷ Hemmo 2002b: 22–23.

¹⁴⁸ Hemmo 1998: 76.

¹⁴⁹ Rudanko 2009: 546.

¹⁵⁰ Saxén 1975: 74.

¹⁵¹ Hemmo 1998: 76.

taanottanut toiselta yhtiöltä lahjaan verrattavan suorituksen, joka oli aiheuttanut maksuntekijäyhtiön velkojille taloudellisen vahingon. Ratkaisussa korkein oikeus toteaa, että mahdollinen korvauksen määrä tai tuottamuksen aste eivät *yksinään* täytä VahL 5:1 §:n mukaisista erittäin painavan syyn vaatimusta. KKO toteaa myös, että tapauksessa ei ole näytetty, että yhtiön saamaa etua olisi hyödynnetty sellaisissa olosuhteissa, että kommandiittiyhtiön yhtiömiesten *''olisi pitänyt ymmärtää kysymyksessä olleen yhtiölle väärin perustein tulleita varoja''*. Hemmon mukaan KKO:n ratkaisun perustelu rajoittaa tuottamuksen asteen käyttämistä VahL 5:1:n mukaisena erittäin painavana syynä. Näin ollen myöskään törkeän huolimattomuuden ei voida sellaisenaan katsoa täyttävän vahinkolajin korvattavuudelle asettuja edellytyksiä. KKO:n antama ratkaisu jättää kuitenkin tilaa tulkinnalle, jonka mukaan tuottamuksen aste voisi ainakin osaltaan vaikuttaa erittäin painavien syiden täyttymiseen.¹⁵²

Ratkaisun KKO 1991:61 valossa tuottamuksen vaikutusta korvausvelvollisuuden syntymiseen ei voida kieltää. KKO:n esittämien perusteiden nojalla voidaan todeta, että tuottamuksen asteen vaikutus korvausvelvollisuuteen voi tulla kysymykseen erityisesti tilanteissa, joissa korvattavuudelle esitetään myös muita argumentteja. Esitetty tulkintalinja on havaittavissa oikeuskäytännöstä. Esimerkiksi edellä käsitellyn tapauksen KKO 2005:105 perusteissa KKO toteaa tahallisuuden olevan yksi osatekijä korvausvastuun arvioinnissa hyvän tavan vastaisen tai sopimattoman menettelyn ohella.

On huomioitava, että toiminnan moitittavuus voi vaikuttaa korvausvelvollisuuden syntymisen arviointiin riippumatta siitä kumman osapuolen menettelystä on kyse. Myös vahingonkäräjän oikeus korvaukseen voi olla yhteydessä myötävaikutukseen vahingon syntymiseen.¹⁵³ Tapauksessa KKO 1983 II 187¹⁵⁴ erittäin painavien syiden ei katsottu olevan käsillä vahingonkäräjän moitittavan toiminnan vuoksi. Tapauksessa työntekijän irtisanominen johti ammattijärjestön painostustarkoituksessa toimeenpanemaan ostoboikottiin. Toiminta katsottiin hyvän tavan vastaisesti ja liikkeenharjoittajan elinkeinotoimintaa oleellisesti häi-

¹⁵² Hemmo 1998: 76–77. Ks. myös KKO 2005: 14 Vantaan käräjäoikeuden tuomiolauselmä. KO toteaa, että riittävän törkeä tuottamus voidaan katsoa myös sellaisenaan erittäin painavaksi syyksi.

¹⁵³ Hemmo 1998: 75.

¹⁵⁴ Ks. KKO 1983 II 187 perusteet.

ritseväksi. Vahingonkorvausvelvollisuutta arvioitaessa KKO kiinnitti huomiota kummankin osapuolen moitittavaan toimintaan. Ratkaisussa KKO toteaa liikkeenharjoittajan menettelyn olleen moitittavaa hänen irtisanoessaan työntekijän työsuhteen, joten vastaajaa ei voida velvoittaa korvaamaan VahL 5:1 §:n mukaista varallisuusvahinkoa.

Tapauksen ratkaisu ei ollut yksimielinen. Ylimääräinen oikeusneuvos toteaa paikallisjärjestön puuttumisen yksityisten osapuolten väliseen riitaan joukkotoimilla ja julkisuudessa esitetyillä seikoilla tapauksessa asiattomaksi. Näihin seikkoihin vedoten oikeusneuvos katsoi paikallisjärjestön toimineen siinä määrin hyvän tavan vastaisesti, että VahL 5:1 §:n mukainen erittäin painava syy vahingon korvattavuudelle olisi syntynyt. Oikeusneuvoksen lausunnon mukaan ostoboikotti ja tähän liittyvä julkinen painostus olivat omiaan vaikeuttamaan kantajan elinkeinotoimintaa, joten elinkeinotoiminnalle syntynyt vahinko tulisi korvata. Moitittavuusargumentit voivat siis luonnollisesti vaikuttaa korvausvelvollisuuden syntymiseen molempien osapuolten toimintaa arvioitaessa.

Virtanen esittää korvattavien vahinkojen rajanvedon väljentämistä tapauksissa, joissa vahingonaiheuttaja toimii tahallisesti tai huolimattomasti törkeäksi katsottavalla tavalla. Virtasen mukaan niin sanottua *riskinottajan vastuuta* ei tulisi rajoittaa näissä tapauksissa täysin yksiselitteisesti esine- tai henkilövahinkoihin. Näin ollen korvausvastuu voitaisiin Virtasen mukaan laajentaa vahingonaiheuttajan moitittavan toiminnan vaikutuksesta tarvittaessa myös VahL 5:1 §:n mukaisiin puhtaisiin varallisuusvahinkoihin.¹⁵⁵ Kuten aiemmin on todettu, myös Hemmo katsoo tahallisuuden tai törkeän huolimattomuuden vaikuttavan puhtaan varallisuusvahingon korvauskelpoisuuden arviointiin. Kriteerit eivät ole kuitenkaan saaneet tarvittavaa painotusta oikeuskäytännössä, joten esimerkiksi vahingonaiheuttajan tahallisuutta ei voida sellaisenaan nimetä korvauskelpoisuuden synnyttäväksi tyyppitilanteeksi.¹⁵⁶

¹⁵⁵ Virtanen 2006: 539–540.

¹⁵⁶ Hemmo 1998: 76–77.

Moitittavuusargumenttien painoarvoa varallisuusvahinkojen korvattavuuden arvioinnissa on käsitelty myös ulkomaisessa oikeuskirjallisuudessa. Esimerkiksi Banakas on todennut, ettei varallisuusvahinkojen korvattavuutta voida käsitellä ilman moraalinäkökulmaa. Varallisuusvahinkotapauksissa voidaan havaita selkeä moraalinen ulottuvuus, jonka kautta käsitellään yksilön toiminnan moitittavuutta vahingonkärsineen näkökulmasta.¹⁵⁷

Moitittavuusargumenttien sekä tuottamusarvioinnin vaikutus puhtaiden varallisuusvahinkojen korvauskelpoisuuteen on herättänyt keskustelua myös kotimaisessa kirjallisuudessa. Hemmon oikeusministeriölle tuottamassa selvityksessä varallisuusvahinkojen sääntelyn uudistamistarpeesta käsitellään myös tuottamuksen merkitystä VahL 5:1 §:n tulkinnassa. Sääntelyn uudistamisen yhdeksi vaihtoehdoksi esitetään tuottamuskriteerien korostamista sekä erityislainsäädännön roolin kasvattamista. Näin toimittaessa VahL 5:1:n merkitys soveltamistilanteissa luonnollisesti vähentyisi tai voisi poistua jopa kokonaan.¹⁵⁸

¹⁵⁷ Banakas 1994: 6–7.

¹⁵⁸ Hemmo 2002b: 20.

4. SOPIMUSSUHTEESEEN RINNASTETTAVAT OIKEUSSUHTEET

4.1. Sopimus- vai deliktivastuu?

Sopimuksen synnyttämien oikeuksien ja velvollisuuksien katsotaan lähtökohtaisesti velvoittavan ainoastaan sopijakumppaneita. Näin ollen sopimussuhteen oikeusvaikutukset rajoituvat klassisen ajattelun mukaan ainoastaan varsinaisiin sopimuksen osapuoliin. Tätä kaksiasiainosaisuuden ensisijaisuutta korostavaa ajattelutapaa on kuitenkin kyseenalaistettu muun muassa liiketoimintaympäristössä tapahtuneiden muutosten vuoksi.¹⁵⁹

Sopimukseen perustuva vahingonkorvausvastuu on rajattu vahingonkorvauslain soveltamisalan ulkopuolelle vahingonkorvauslain 1 luvun 1 §:ssä. Oikeussuhteen luonnetta voi kuitenkin olla vaikea määrittää yksinomaan kuuluvaksi joko sopimusperusteisen vastuun tai vastaavasti vain deliktivastuun piiriin¹⁶⁰. Korvausperusteiden määräytyminen tapauksissa, joissa vahinko realisoituu esimerkiksi sopimuskumppanin sopimuskumppanille tai muulle kolmannelle osapuolelle, aiheuttaa tulkinnan problematiikkaa¹⁶¹.

Sopimus- ja deliktivastuun välistä erottelua ei voida kaikissa tapauksissa tehdä tyhjentävästi. Tietyt tilanteet eivät kuulu selkeästi kummankaan vastuumuodon soveltamisalaan.¹⁶² Tämä vahinkolajien sisäisen rajauksen ongelma vaikuttaa olennaisesti puhtaiden varallisuusvahinkojen korvauskelpoisuuden arviointiin. Vahinkolajin korvattavuuden rajoittaminen tulee pääsääntöisesti kysymykseen ainoastaan deliktivastuussa. Vastuu sopimussuhteessa suojaa pääasiassa erilaisia sopijapuolten varallisuusintressejä. Sopimusvastuun soveltuessa puhtaiden varallisuusvahinkojen korvaaminen ei edellytä samojen erityisedellytysten täyttymistä kuin vahingonkorvauslain nojalla syntyvä vastuu.¹⁶³ Kuinka korvausvastuun

¹⁵⁹ Hemmo 1998: 253–255.

¹⁶⁰ Virtanen 2006: 6.

¹⁶¹ Norros 2007a: 108–114.

¹⁶² Norros 2007a: 108–114.

¹⁶³ Hemmo 2008: 469–470.

edellytyksiä tulisi siis tulkita tilanteissa, jotka sijoittuvat sopimus- ja deliktivastuun harmaalle alueelle?

Hemmon mukaan varallisuusvahinkojen korvattavuuden laavamman tulkinnan mahdollisuus sopimus- ja deliktivastuun välimaastossa liittyy osapuolten välisen suhteen *tosiasiallisen sisällön* arviointiin: Vaikka osapuolten välillä ei ole varsinaista sopimussuhdetta voidaan oikeussuhteen tietyt piirteet tulkita vastuun alaa laajentaviksi.¹⁶⁴ Sopimusvastuun soveltamisalan laajentuminen vaikuttaa määrällisesti useammassa tilanteissa myös deliktivastuun piiriin kuuluvien tilanteiden arviointiin. Sopimusoikeudellisten normien soveltamiseen vaikuttavat oleellisesti osapuolten perustellut odotukset oikeussuhteen sisällöstä.¹⁶⁵

Myös oikeuskäytännössä on ajoittain katsottu, että sopimusvastuun alaisten periaatteiden soveltaminen voi tulla kysymykseen tietyissä tilanteissa huolimatta siitä, onko osapuolten välille muodostunut varsinaista sopimussuhdetta¹⁶⁶. Rudanko esittää tyypillisiksi sopimuskaltaisuuden soveltamisen tilanteiksi sopimussuhteen ulkopuolella tapahtuvan neuvonnan esimerkiksi asianajajien ja konsulttien toimesta¹⁶⁷. Sopimusoikeudellisten periaatteiden soveltamisella vahingonkorvauslain sijaan pyritään suojaamaan toisen osapuolen perustelua luottamusta¹⁶⁸. Sopimusoikeudellisten periaatteiden soveltaminen ilman institutionaalista tukea edellyttää Monosen mukaan osapuolten välistä sopimukseen verrattavaa *erityissuhdetta* sekä tiettyjä *sopimukselle ominaisia piirteitä*¹⁶⁹. Tällaiseksi erityissuhteeksi voidaan lukea esimerkiksi sopimusketju^{170, 171}.

Korvattavuuden arviointi perinteisen sopimus- ja deliktivastuu -jaottelun avulla voi aiheuttaa konkreettisia tulkintaongelmia varallisuusvahinkojen korvaamisessa¹⁷². Sopimuksenkaltaisiksi tulkittavissa suhteissa sopimusoikeudelle ominaisten periaatteiden soveltaminen voi

¹⁶⁴ Hemmo 1998: 78.

¹⁶⁵ Mononen 2004: 1385–1388.

¹⁶⁶ Virtanen 2011: 277; Ks. myös Routamo ym. 2006: 303.

¹⁶⁷ Rudanko 2009: 545.

¹⁶⁸ Virtanen 2011: 277.

¹⁶⁹ Ks. Mononen 2005: 106, erityissuhteen piirteistä ja kriteereistä.

¹⁷⁰ Sopimusketjua käsitellään laajemmin tutkielman jaksossa 4.4.

¹⁷¹ Mononen 2004: 1387–1388.

¹⁷² Hemmo 1998: 382.

johtaa vahingonkorvausvelvollisuuden laajempaan tulkintaan¹⁷³. Yhtenäistä oikeuskäytäntöä ei ole kuitenkaan saatavilla, joten varsinaisia pitäviä linjauksia ei voida ratkaisukäytännön perusteella luoda. Kuitenkin muun muassa Virtanen pitää mahdollisena, että korkein oikeus voisi myös tulevaisuudessa jatkaa sopimusperusteisen vastuun normiston soveltamista tilanteissa, joissa oikeussuhde tulkitaan sopimussuhteeseen rinnasteiseksi.¹⁷⁴ Sopimuksenulkoisen korvaussuoja on oikeuskäytännön mukaan laajentunut kuten myös sopimusvastuun vaikutuspiiri¹⁷⁵.

Routamo ym. ovat todenneet, että KKO:n ratkaisukäytäntö on vaikeasti ennustettavissa sopimussuhteen ja deliktivastuun välille sijoittuvissa tapauksissa. Erityisesti tunnistettavissa on varallisuusvahinkojen rajoitetun korvattavuuden määrittävän VahL 5:1:n luonnollisesti merkittävä asema. Rajatapauksista voidaan todeta, että VahL:n soveltaminen on käytännössä väistynyt sopimussuhteen kaltaisissa tilanteissa, joskin kyseisellä kehityksellä on myös rajoituksensa vahingonkorvauslain soveltamisalalla.¹⁷⁶ Hemmon mukaan yhä useammassa tapauksissa sopimusvastuun soveltaminen ulottuu laajemmin myös perinteisesti sopimuksenulkoisten suhteiden arviointiin. Deliktivastuun sääntelyn ongelmakohtat, kuten varallisuusvahinkojen korvauskelpoisuuden rajoitusten tulkinta, ovat vaikuttaneet osaltaan sopimusvastuun mukaisen tulkinnan laajenemiseen.¹⁷⁷ Puhtaiden varallisuusvahinkojen korvattavuuden arvioinnin kannalta merkityksellisintä on kehitys, jonka mukaan deliktivastuun piiriin kuuluvia tilanteita voidaan arvioida sopimusvastuun normistojen mukaisesti. Oikeussuhteen sopimuksenkaltaiset piirteet on tulkittu myös kansainvälisesti varallisuusvahinkojen korvauskelpoisuutta laajentavana perusteena¹⁷⁸.

¹⁷³ Mononen 2004: 1388.

¹⁷⁴ Virtanen 2011: 277–278; Ks. myös Hemmo 1998: 77.

¹⁷⁵ Norros 2007a: 114; Ks. myös Hemmo 1998: 380; Mononen 2004: 1380.

¹⁷⁶ Routamo ym. 2006: 68–70, 74.

¹⁷⁷ Hemmo 1998: 380–381; Ks. myös Mielityinen 2006: 208.

¹⁷⁸ Hemmo 1998: 77.

4.2. Sopimuksenkaltaisuus erittäin painavana syynä

Oikeussuhteen sopimuksenkaltaisia piirteitä voidaan pitää edellytyksenä sopimusoikeudellisten normien soveltamiselle poikkeustapauksissa myös deliktisuhteessa. Toisaalta oikeuskirjallisuudessa on arvioitu, että sopimuksenkaltaisuus voi merkitä myös VahL 5:1 §:n mukaisten erittäin painavien syiden syntymistä¹⁷⁹. Sopimuksenkaltaisuus on noussut varallisuusvahinkojen korvattavuutta koskevassa keskustelussa merkitykselliseksi myös kansainvälisesti¹⁸⁰.

Käytännössä sopimus- ja deliktivastuun välimaastoon sijoittuvat tulkintatilanteet realisoituvat esimerkiksi toimeksiantosuhteita muistuttavissa tilanteissa. Vakuutusasiamiehen vastuuta vakuutuksenottajaan nähden on arvioitu ratkaisussa KKO 1990:26. Tapauksessa asiamiehen vastuuta asiakkaan taloudelliseen vahinkoon voidaan arvioida sopimuksenkaltaisuus-perusteen kautta, vaikka varsinaista toimeksiantosuhdetta ei osapuolten välille olekaan syntynyt. Tapauksessa A oli tehnyt vakuutusyhtiön kanssa kauppapuutarhavakuutuksen. Puutarhassa tapahtui vahinko, joka ei vakuutusyhtiön yleisten vakuutusehtojen mukaan ollut korvattava. Vakuutusyhtiön asiamies oli antanut A:lle vakuutusehtojen sisällöstä virheellistä tietoa ja A oli jäänyt siihen käsitykseen, että mainittu vahinko kuuluisi ilman erityistä ehtoa vakuutuksen korvauspiiriin. Asiamiehen katsottiin aiheuttaneen omaisuuden vakuuttamattomuuden vahingon varalle. Tapauksessa A:lle aiheutui vakuutuskorvausta vastaava taloudellinen vahinko. Asiamies ja vakuutusyhtiö hänen työnantajanaan veloitettiin korvaamaan A:n menetys.

KKO katsoi ratkaisussaan *vahingon laatuun nähden* erittäin painavien syiden perusteiden täytyvän. Vakuutuksen tarjonnan tahon katsottiin joutuvan vahingonkorvausvastuuseen asiamiehen vakuutusehtojen virheellisestä tulkinnasta ja tästä aiheutuneesta omaisuuden vakuuttamattomuudesta johtuen. Ratkaisussa ei oteta nimellisesti kantaa osapuolten välille syntyvän suhteen sopimuksenomaisuuteen, vaan ratkaisu tehtiin viittaamalla suoraan VahL

¹⁷⁹ Hemmo 1998: 77.

¹⁸⁰ Hemmo 2002 a: 120

5:1:n mukaisiin perusteisiin. Hemmon mukaan tapauksessa vahingonkorvausvelvollisuuden arviointi olisi voitu suorittaa myös osapuolten välille myöhemmin syntyneen sopimussuhteen ajallista ulottuvuutta kasvattamalla. Hemmo tulkitseekin sopimuksenkaltaisuuden arvioinnin jokseenkin tarpeettomaksi tilanteissa, joissa osapuolten välille muodostuu myöhemmin sopimussuhde. Sopimusvastuun laajentamisella esimerkiksi myös varsinaisen sopimuksen voimassaoloa edeltävään tiedottamiseen päädytään samaan lopputulemaan.¹⁸¹

RO totesi tapauksen käsittelyn yhteydessä, että tilanteissa, joissa vakuutus on tehty asiamiehen antamien tietojen perusteella, asiakkaalla tulee olla oikeus luottaa hänelle annettuihin tietoihin. Tapauksessa vakuutusnottajalla on perusteltu syy pitää vakuutusasiamiehen tulkintaa yleisten vakuutusehtojen sisällöstä paikkansa pitävänä. KKO:n viittaus vahingon laatuun korvaukseen oikeuttavana seikkana voi viitata tähän osapuolten väliseen *perusteltuun luottamussuhteeseen*. Lisäksi tapauksessa vahingon seurauksena syntynyt taloudellinen menetys on määrällisesti suuri, noin 320 000 markkaa, joten vahingonkärsineen korvaustarve on voinut myös olla osatekijänä VahL 5:1 §:n perusteiden täyttymisen arvioinnissa¹⁸². KKO:n ratkaisun perusteissa käyttämä ilmaisu ”*vahingon laatuun nähden*” jättää korvausvastuun arvioinnin taustan jokseenkin epämääräiseksi.

Vastaavasti tapauksessa KKO 1992:44 asianajajan katsottiin tuottamuksellaan aiheuttaneen perilliselle taloudellista vahinkoa sopimussuhteen ulkopuolella. Asianajaja oli myöhemmin pätemättömäksi julistetun testamentin perusteella ja sen lainvoimaisuutta selvittämättä avustanut pesään kuuluneen omaisuuden myynnissä aiheuttaen taloudellista menetystä. Erittäin painavien syiden muodostumista on perusteltu vahingonaiheuttaneen asianajajan luottamukselliseen asemaan vedoten. KKO:n mukaan asianajajan tehtävän luonne antaa vahingonkärsijälle *perustellusti syyn* olettaa asianajajan toimivan tunnollisesti. KKO ottaa kantaa erittäin painavien syiden syntymiseen vetoamalla asianajajalta odotettavaan yleiseen tunnollisuusvaatimukseen. Tällä perusteella KKO toteaa asianajajan toimineen yleisesti

¹⁸¹ Hemmo 1998: 79–80. Ks. myös Norros 2007a: 121–122.

¹⁸² Esimerkiksi Hemmo on katsonut vahingonkärsineen korvaustarpeen mahdollisesti vaikuttavan erittäin painavien syiden täyttymisen arviointiin. Ks. Hemmo 2002 a: 120.

luottamusta herättävässä asemassa noudattamatta tarpeellista tunnollisuutta ja tehtävän edellyttämää tasapuolisuutta.

Vaikka vahingonkärsijä ja toimeksiantoa toimittanut asianajaja eivät olleet keskenään sopimussuhteessa, olisi asianajajan perunkirjoitustietojen perusteella täytynyt huomioida myös muiden perillisten etu toimeksiantajansa lisäksi. KKO:n kanta voi viitata sopimuskenskaltaisuuden soveltamiseen VahL 5:1:n perusteena¹⁸³. Yleisen tunnollisuusvaatimuksen rikkominen täyttäisi kaiketi myös hyvän asianajotavan vastaisen toiminnan kriteerit. Jäljempänä tapausta tarkastellaan myös sivullissuojan näkökulmasta.

Tapauksessa KKO 1992:66 osakkeenomistaja menetti oikeutensa osakkeiden lunastamiseen saadessaan virheellisen ohjeen osakeyhtiön hallitukselta yhtiön lunastuskäytännöstä. Kun yhtiön hallituksen jäsen tuotti osakkeenomistajalle puhtaasti taloudellista vahinkoa tarjoamalla väärää informaatiota, veloitettiin hänet suorittamaan osakeyhtiölain 15 luvun 1 §:n mukaisesti vahingonkorvausta. Puhdas varallisuusvahinko korvattiin osakeyhtiölain mukaisesti täysimääräisenä ilman erityisedellytyksiä. Myös yhtiö katsottiin vastuulliseksi vahinkoon.

Ratkaisussa realisoituu vahingonkorvausvelvollisuuden määrittämisen ongelmallisuus: on tulkinnanvaraista olisiko tapauksessa tullut nojata vahingonkorvauslain soveltamiseen yleislakina osakeyhtiölain sijaan. Esimerkiksi Routamon mukaan vahingonkorvauslain soveltaminen olisi ollut tapauksessa asianmukaista. KKO:n ratkaisussa ei huomioitu vahinkolajille asetettuja korvattavuuden rajoituksia, vaan yhtiö katsottiin korvausvelvolliseksi ilman varsinaisia perusteluja tai viittausta VahL 5:1 §:ssä esitettyihin perusteisiin.¹⁸⁴ Myös Mäntysaari on esittänyt kritiikkiä tapauksen KKO 1992:66 perusteita kohtaan. Mäntysaari katsoo, että KKO:n perusteet ratkaisulle jäävät riittämättömiksi. Ongelmallisiksi seikoiksi

¹⁸³ Vrt. Hemmo 1998: 74. Hemmo katsoi ratkaisun perusteiden viittaavan hyvän tavan vastaisuuden soveltamiseen.

¹⁸⁴ Routamo ym. 2006: 74–76 ratkaisun perusteiden arvioinnista.

muodostuvat perustelujen puutteellisuus sekä yhtiön varojenjaon rajallisuuteen liittyvien kysymysten sivuuttaminen.¹⁸⁵

Tapauksen esittelijän mietinnössä otetaan kantaa vahingonkorvauslain 5:1 §:n mukaisiin perusteisiin. Mietinnön mukaan vastuuseen osakkeenomistajille aiheutetusta vahingosta on sovellettava vahingonkorvauslakia. Yhtiön hallitus on antanut lunastusmenettelyä koskevia virheellisiä tietoja sisältäneen ilmoituksen *yhtiön orgaanina*. Sen vuoksi yhtiö on vastuussa hallituksensa aiheuttamasta vahingosta vahingonkorvauslain 2 luvun 1 §:n nojalla. Esittelijä toteaa, että VahL 5:1:n mukaisia perusteita on tulkittava niin, että ne kaventavat korvausvastuuta mahdollisimman vähän, erityisesti koska puhdas varallisuusvahinko voidaan nähdä kiinteistöosakeyhtiön toiminnan luonteen vuoksi tyypillisenä vahinkolajina. Osakeyhtiön hallitus on vastuussa aiheuttamistaan vahingoista osakeyhtiölain 15 luvun 1 §:n nojalla ilman vahinkolajeihin kohdistuvia rajoituksia. Mietinnössä todetaan, että osakeyhtiön vastuun ei tulisi olla suppeampaa kuin sen orgaanin vastuu. Tästä syystä myös puhdas varallisuusvahinko tulee tapauksessa korvattavaksi.¹⁸⁶

4.3. Sopimusvastuun normien soveltaminen deliktisuhteessa

Kuten edellä on todettu, sopimusvastuun soveltamisalan voidaan katsoa laajentuneen osittain myös deliktivastuun alueelle. Oikeussuhteen sopimuksenkaltaiset piirteet voivat toimia VahL 5:1 §:n mukaisena erittäin painavana syynä. Puhtaiden varallisuusvahinkojen korvattavuutta voidaan toisaalta tietyissä tapauksissa arvioida myös suoraan sopimusvastuun normeja soveltaen. Näin ollen jokaisen vastuukysymyksen tulkinta ei välttämättä edellytä VahL 5:1 §:n perusteiden soveltamista.¹⁸⁷

Perinteisesti kahdenväliseksi tulkittun sopimussuhteen oikeusvaikutukset voivat joissakin tapauksissa ulottua myös varsinaisten sopimusosapuolien ulkopuolisiin tahoihin. Tähän

¹⁸⁵ Mäntysaari 2000: 31.

¹⁸⁶ Ks. KKO 1992:66 Esittelijän mietintö ja eri mieltä olevien jäsenten lausunnot.

¹⁸⁷ Hemmo 2002: 120.

kehitykseen on viitattu oikeuskirjallisuudessa sopimusvastuun henkilöllisen alan laajentumisena.¹⁸⁸ Sopimusvastuun laajentuminen on saanut tukea oikeuskirjallisuuden ohella myös oikeuskäytännöstä¹⁸⁹.

Tapauksessa KKO 1992:89 on päädytty soveltamaan suoraan sopimusoikeudellisia periaatteita vahingonkorvauslain 5. luvun sijaan. Esimerkiksi Hemmo pitää kyseistä KKO:n päätöstä merkityksellisenä linjauksena varallisuusvahinkojen korvattavuuden arvioinnin kannalta¹⁹⁰. Tapauksessa arvioidaan vakuutusasiamiehen vastuuta sopimusneuvotteluvaiheessa kuten aiemmassa jaksossa käsitellyssä tapauksessa KKO 1990:26. Asiamies oli sopimuksen neuvotteluvaiheessa arvioinut vakuutuksen kohteena olevan omaisuuden arvon alhaisemmaksi kuin mitä se todellisuudessa oli. Vakuutus sopimus solmittiin asiamiehen arvion mukaisesti ja tästä johtuen vahingon sattuessa vakuutuksenottaja ei ollut oikeutettu omaisuuden todellisen arvon mukaiseen korvaukseen. KKO katsoi, että vakuutuksenottajan vahinko oli syntynyt vakuutusyhtiön asiamiehen antamista virheellisistä tiedoista sopimusneuvotteluissa. Yhtiö katsottiin vastuulliseksi syntyneen vahingon korvaamiseen yleisten sopimusoikeudellisten periaatteiden mukaisesti. Hemmo toteaa ratkaisun KKO 1992:89 selventävän varallisuusvahinkojen korvattavuuden tulkintaperusteita kun kyseessä on sopimusneuvotteluun liittyvästä virheestä johtuva vahinko¹⁹¹.

Sopimus- ja deliktivastuun niin sanotulle harmaalle alueelle sijoittuva tapaus KKO 1999:32 on herättänyt runsaasti keskustelua. KKO:n päätöksen perusteluissa rajataan ensinnäkin sitä, onko tapauksessa kysymys julkisen vallan käytöstä. Tapauksessa telakkayhtiön taloudellisista vaikeuksista johtuen yhtiön omistajat, rahoittajat ja valtio olivat sopineet yhtiön toiminnan rahoittamisesta jo tilattujen alusten rakentamisen turvaamiseksi. Kauppa- ja teollisuusministeriö oli julkaissut tiedoksiannon, jonka mukaan hankkeen rahoitus olisi turvattu valtion toimesta. Rahoitussopimukseen viitaten aluksen tilaajaa oli neuvottu suorittamaan aluksen kauppahinnan maksuerä. Telakkayhtiön konkurssin vuoksi maksettu erä jäi tilaajan

¹⁸⁸ Hemmo 1998: 380.

¹⁸⁹ Norros 2007a: 116.

¹⁹⁰ Ks. Hemmo 1998: 80.

¹⁹¹ Hemmo 1998: 81.

vahingoksi. KKO totesi, että vahinko ei ollut syntynyt julkista valtaa käytettäessä. Valtio todettiin kuitenkin vastuulliseksi syntyneestä vahingosta. Ratkaisun perusteissa KKO katsoo taloudellisen vahingon aiheutuneen valtion toimesta annetun tiedotuksen ja neuvonnan vuoksi. Tässä yhteydessä KKO:n mukaan on ”*tärkeätä suojata luottamusta sitoumuksiin tai tietoihin, jotka annetaan tai jotka voidaan perustellusti ymmärtää annetuksi virkaa tai muuta julkista tehtävää hoidettaessa*”.¹⁹² Korvausvastuun syntymiselle ei annettu KKO:n toimesta muita perusteita.

Tapauksessa tilaajan kärsimä taloudellinen menetys on luonteeltaan puhdas varallisuusvahinko. Näin ollen sen korvattavuuden tulee perustua joko VahL 5:1 §:n perusteisiin, sopimusvastuuseen tai erityislainsäädäntöön. Halila esittää valtion vastuun perustuvan sopimusvastuun soveltamiseen, sillä osapuolten välinen suhde voidaan tulkita luonteeltaan sopimuksenkaltaiseksi. Valtion vastuu perustuu sopimukseen kiinteästi vaikuttavaan tiedottamiseen rahoituksen turvaamisesta ja tähän liittyvään sopimuksentekotuottamukseen. Ilmoitus rahoituksen turvaamisesta valtion toimesta voidaan nähdä sen antajaa yksipuolisesti sitovana tahdonilmaisuna, johon sopimusvastuu voitaisiin perustaa. Halila perustelee näkemystään myös muun muassa toteamalla, ettei KKO ole ratkaisun perusteissa viitannut lainkaan deliktivastuuseen liittyviin tekijöihin.¹⁹³

Sisula-Tulokas on esittänyt kritiikkiä KKO:n antamille ratkaisun perusteille, sillä KKO ei ota nimellisesti kantaa VahL 5:1 §:n mukaisen erittäin painavat syyt -perusteen täyttymiseen. Tapauksen luonteesta johtuen KKO:n kannanotto VahL 5:1:n perusteiden tulkintaan olisi selkeyttänyt oikeustilaa. Sisula-Tulokkaan mukaan tapauksessa sopimukseen rinnasteinen suhde yhdistettynä vahingonkärsineen perusteltuun luottamukseen viranomaisen toimesta annettujen tietojen luotettavuuteen muodostaisivat erittäin painavan syyn korvausvastuulle. Toisaalta suojan antaminen hyvän tavan vastaiseksi nähtävää toimintaa kohtaan voisi myös tulla tapauksessa sovellettavaksi. Sisula-Tulokas toteaa, että valtion vahingon-

¹⁹² Ks. KKO 1999:32 perustelut.

¹⁹³ Halila 1999: 745–748.

korvausvastuun soveltamista puhtaisiin varallisuusvahinkoihin liittyen ei voida yksiselitteisesti sitoa sopimus- ja deliktivastuun perinteiseen jaotteluun.¹⁹⁴

Ratkaisun KKO 1999:32 perusteet eivät anna selkeää vastausta siihen, millä kriteereillä valtio on katsottu vahinkoon korvausvelvolliseksi. KKO:n esittämä tavoite luottamuksen suojaamisesta julkiselta taholta saatavaan tietoon voi käytännössä soveltua joko sopimusvastuun laajentumiseen tai VahL 5:1 §:n mukaiseksi erittäin painavaksi syyksi.

Tuorein sopimusvastuun laajentunutta tulkintaa käsittelevä ennakkoratkaisu on vuodelta 2017. Tapauksessa KKO 2017:15 on kyse ammattiliiton sekä työntekijöiden välisen suhteen arvioinnista. Ammattiliiton hallitus oli päättänyt tutkia työntekijöiden irtisanomiseen johtaneiden yhteistoimintaneuvottelujen lainmukaisuutta ja mahdollisuutta riitauttamiseen. Päätöksestä julkaistiin tiedote, jossa todettiin lisäksi, että käytännössä tämä merkitsisi työnantajan haastamista oikeuteen. Ammattiliitto ei kuitenkaan nostanut asiasta kannetta. Myöhemmin työtuomioistuin tuomitsi samoja yhteistoimintamenettelyjä koskevan kanteen perusteella toisen ammattiliiton jäsenille korvauksia lain vastaisesta menettelystä johtuen. Kantajat ovat kärjäoikeudessa nostamassaan kanteessa vaatineet ammattiliitolta korvausta vahingosta, koska sen huolimattoman menettelyn johdosta he olivat menettäneet oikeutensa saada hyvitystä virheellisestä yhteistoimintamenettelystä. Korkein oikeus katsoi, että irtisanotuilla työntekijöillä oli ammattiliiton tiedotukseen perustuen muodostunut perusteltu luottamus siihen, että heidän etujaan valvotaan annettujen tietojen mukaisesti. Ammattiliitolle syntynyt *''toimintavelvollisuus voitiin rinnastaa asiamiehen velvoitteisiin tämän hoidaessa toisten asioita toimeksiantosopimuksen nojalla''*¹⁹⁵. Ammattiliiton vahingonkorvausvastuu määräytyi sopimusoikeudellisten periaatteiden mukaisesti.

Alemmat oikeusasteet ja korkein oikeus arvioivat ammattiliiton korvausvastuuta toisistaan poikkeavista lähtökohdista. Kärjäoikeus katsoi tuomiossaan aiempaan oikeuskäytäntöön¹⁹⁶ viitaten, ettei tapauksessa ole asianmukaista edellyttää VahL 5:1 §:n perusteiden arviointia

¹⁹⁴ Sisula-Tulokas 2012: 228.

¹⁹⁵ Ks. KKO 2017:15.

¹⁹⁶ Ks. KKO 1992:66, KKO 1993:23, KKO 2000:78.

vaikka kärsitty vahinko oli luonteeltaan puhdas varallisuusvahinko. Tätä näkemystä KO perusteli toteamalla, että puhdas varallisuusvahinko on tilanteessa ainoa ajateltavissa oleva vahinkolaji. Käräjäoikeuden näkemyksestä poiketen hovioikeus katsoi, että tapauksessa vahingonkorvausvastuun syntyminen edellyttää vahingonkorvauslain mukaisia erittäin painavia syitä. Hovioikeus katsoi, että ammattiliiton asema edunvalvontaorganisaationa sekä liiton puolesta toimitettu tiedottaminen asian hoitamisesta antoivat kantajille perustellun syyn luottaa liiton toimintaan. Osapuolten välille muodostuneen erityissuhteen lisäksi vahingonkorvausvelvollisuutta puolsi hovioikeuden mukaan myös vahingon ennakoitavuus ja luonne.

Alemmista oikeusasteista poiketen KKO selvitti tapauksen vahingonkorvausvastuun arvioinnin mahdollisuutta sopimusoikeudellisiin periaatteisiin nojaten. Ratkaisun perusteissa KKO toteaa seuraavasti:

”Vahingonkärsijän ja vahingonaiheuttajan välillä voi ilman sopimustakin olla sellainen erityissuhde, jonka vuoksi korvausvastuu oikeuskäytännön tai erityissäännöksen nojalla määräytyy sopimusoikeudellisten periaatteiden mukaisesti. Tällaiset erityissuhteet liittyvät tyypillisesti toisen osapuolen asiantuntemukseen tai luottamusasemaan.”

KKO katsoi ammattiliiton aseman ja tehtävän yleisen luonteen vaikuttavan vahingonkorvausvastuun arviointiin: KKO toteaa, että työntekijöiden tulee voida lähtökohtaisesti luottaa siihen, että heidän oma ammattiyhdistyksensä valvoo heidän etujaan. KKO linjasi myös, että ammattiliitto on omalla toiminnallaan ja tiedottamisellaan sitoutunut selvittämään yhteistoimintamenettelyjen lainmukaisuutta. Kyseinen sitoumus voidaan tapauksessa rinnastaa asiamiehen velvoitteeseen toimeksiantosopimuksen perusteella. Ammattiliiton toiminta voidaan arvioida tilanteessa huolimattomaksi. Näihin tosiseikkoihin perustuen KKO katsoi ammattiliiton korvausvelvolliseksi taloudelliseen vahinkoon.

Edellä käsitellyjä tapauksia yhdistää erityisesti vahingonkärsineen perustellun luottamuksen vaikutus vahingonkorvausvastuun syntymiseen. Norros toteaa tapausten KKO 1990:26 ja KKO 1992:89 tosiseikastojen vastaavan hyvin pitkälti toisiaan. Tapausten yhteyden vuoksi voidaan pitää todennäköisenä, että oikeussuhteen sopimuksenkaltaisuus on ainakin osaltaan

vaikuttanut ratkaisun lopputulokseen jo tapauksessa KKO 1990:26, sillä jäljemmässä tapauksessa 1992:89 sopimusoikeudellista normistoa on päädytty soveltamaan suoraan.¹⁹⁷ Myös KKO ilmoittaa vuoden 1992 ennakkopäätöksen yhteydessä viittauksen tapaukseen KKO 1990:26. Mainittu kehitys on havaittavissa myös aiemmin käsitellystä tuoreesta ratkaisusta KKO 2017:15, jonka perusteissa KKO nimellisesti toteaa sopimusoikeudellisten periaatteiden soveltuvan myös sopimussuhteen ulkopuolella mikäli osapuolten välillä on tietty erityissuhde. KKO linjaa myös selventävästi, että erityissuhde voi perustua joko osapuolen *asiantuntemukseen tai luottamusasemaan*.

Sopimussuhteeseen rinnasteisissa erityissuhteissa potentiaalisten vahingonkärsijöiden lukumäärä on lähtökohtaisesti osapuolten tiedossa. Myös syntyneen vahingon määrä¹⁹⁸ on suhteellisen tarkasti arvioitavissa edellä käsitellyissä tapauksissa. Hemmo katsoo, että sopimusvastuun laajentaminen mahdollistaa myös taloudellisten vahinkojen korvaamisen ilman kohtuuttomaksi kasvavaa vastuuriskiä¹⁹⁹. Varallisuusvahinkojen korvattavuuden rajoitusta on perusteltu usein kohtuuttomien vastuuriskien syntymisen estämisellä.

4.4. Sopimusketju

Vahingonkorvausvastuun muodostuminen välittömän sopimussuhteen ulkopuoliseen tahtoon nähden voi liittyä myös niin sanottuihin sopimusketjutilanteisiin. Sopimusketjuksi luonnehditaan tilannetta, ”*jossa tietyn sopimuksen sopijapuoli on osallisena myös toisessa sopimuksessa*”. Käytännössä sopimusketjutilanne voi tarkoittaa esimerkiksi valmistajan, tuotteen ostavan jälleenmyyjän sekä loppukäyttäjän välistä suhdetta, jossa arvioidaan esimerkiksi valmistajaosapuolen vastuuta loppukäyttäjään nähden.²⁰⁰

Sopimusvastuun henkilöllisen alan laajentumisen vaikutuksia on havaittavissa erityisesti erilaisten toimeksiantosopimusten yhteydessä. Näissä tilanteissa toimeksiannon toteuttavaa

¹⁹⁷ Norros 2007a: 121–122, Ks. myös Hemmo 1998: 80.

¹⁹⁸ Esim. Tapauksessa KKO 1999:32 vahingon määrä, maksettu kauppahinnan erä, oli ennalta tiedossa.

¹⁹⁹ Hemmo 1998: 82.

²⁰⁰ Norros 2007a: 7.

osapuolta sitoo tietyin perustein velvollisuus valvoa myös toimeksiantoon liittyvän osapuolen etua, vaikka osapuolet eivät ole sopimussuhteessa keskenään. Toimeksiantosopimukseen liittyvä sopimusvastuun laaja tulkinta pohjautuu yksinomaan oikeuskäytäntöön.²⁰¹ Norros toteaa sopimusvastuun soveltamisalan laajentumisen olevan yhteydessä ennen muuta tulkintatilanteiden olosuhteisiin: riittävien perusteiden toteutuessa sopimusvastuun normiston soveltaminen voi tulla ainakin periaatteessa kysymykseen myös sopimussuhteen ulkopuolella²⁰².

Puhtaan varallisuusvahingon korvattavuutta arvioidaan sopimusoikeudellisia normeja soveltaen tapauksessa KKO 1992:165. Norroksen mukaan kyseessä on kiinteistönvälitystä koskevaa oikeuskäytäntöä lukuun ottamatta ensimmäinen KKO:n ennakkotapaus, joka antaa tukea sopimusvastuun henkilöllisen alan laajentumiselle²⁰³. Tapauksessa lahjanantaja oli antanut pankille toimeksiannon lahjakirjan laatimisesta, jonka perusteella lahjansaajan puolisollla ei olisi avio-oikeutta lahjoitettavaan omaisuuteen. Lahjakirja oli laadittu ilman kyseistä ehtoa seurauksella, että lahjansaaja oli sen vuoksi joutunut maksamaan tasinkoa puolisolleen myös lahjoitetun omaisuuden arvon perusteella. Kantaja vaati tapauksessa korvausta toimeksiantosuhteen perusteella sopimusperusteiseen korvausvastuuseen vedoten.

KKO:n mukaan toimeksiannon suorittaminen oli sen laadusta johtuen aiheuttanut pankille velvollisuuden valvoa myös lahjansaajan etua, vaikka tämä ei ollut varsinaisen toimeksiantosopimuksen osapuoli. Virheellisesti toteutettu toimeksianto realisoitui yksinomaan kantajan vahingoksi. Tämän velvollisuuden täyttämistä pankki vastasi myös lahjansaajaan nähden sopimussuhteita koskevien periaatteiden mukaan. KKO:n ratkaisun mukaan pankki ei ollut näyttänyt, että se olisi toimeksiantoa suorittaessaan menetellyt huolellisesti. Näin ollen pankki velvoitettiin toimeksiantosopimuksen rikkomisen perusteella korvaamaan lahjansaajalle tasingon suorittamisesta aiheutunut taloudellinen vahinko. Lahjansaajan toimek-

²⁰¹ Norros 2007a: 54–55.

²⁰² Norros 2007a: 118.

²⁰³ Ks. Norros 2007a: 55.

siannon toimittamaan lakimieheen kohdistaman vahingonkorvausvaatimuksen KKO päätyi hylkäämään.

Tapauksessa KKO sivuutti VahL 5:1 §:n soveltamisen viittaamalla toimeksiannon tosiasialliseen tarkoitukseen, kantajan omaisuuden suojaamiseen. Kun sopimuksen tarkoitus ja vaikutukset heijastuvat suoraan johonkin muuhun tahoon kuin varsinaiseen sopijaosapuoleen, kuten tässä tapauksessa lahjansaajaan, voidaan sopimusvastuun normien soveltaminen nähdä tarkoituksenmukaisena. Mikäli tapauksessa olisi päädytty soveltamaan VahL 5:1 §:n perusteita sopimusvastuun perusteiden sijaan olisi ratkaisun lopputulos todennäköisesti erilainen. Pankin toiminnan huolimattomuus toimeksiannon toteuttamisessa ei sellaisenaan muodostaisi erittäin painavaa syytä varallisuusvahingon korvaamiselle. Toisaalta varallisuusvahinkojen korvattavuutta käsittelevissä oikeustapauksissa on myös todettu, että riittävän törkeä tuottamus voisi sellaisenaankin synnyttää VahL 5:1 §:n mukaisen erittäin painavan syyn²⁰⁴. Kuitenkaan tapauksessa pankki ei ole toiminut tahallisesti tai törkeän huolimattomasti, joten korvausvastuun syntyminen puhtaasti tuottamusarvioinnin perusteella ei tulisi kysymykseen.

Sopimusvastuu soveltuu varallisuusvahingon korvattavuuden arviointiin myös tapauksessa KKO 1999:19. Tapauksessa käsitellään tilitoimiston ja kommandiittiyhtiön toimeksiantosuhdetta ja vahingonkorvausvastuuta. Kommandiittiyhtiön yhtiömieheltä saamansa toimeksiannon mukaisesti tilitoimisto oli laatinut kommandiittiyhtiön perustamissopimuksen, jonka mukaan yhtiön vastuunalaisia yhtiömiehiä olivat A ja B. A oli ilmoittanut toimeksiannon tarkoitukseksi sen, ettei B joudu vastuuseen kommandiittiyhtiön velvoitteista. Tämän saavuttamiseksi tilitoimisto oli laatinut myös yhtiöosuuden kauppakirjan, jolla B myi A:lle osuutensa yhtiöstä. Toimeksiannon tehnyt toimihenkilö oli ilmoittanut tämän toimenpiteen myötä B:n vapautuvan kommandiittiyhtiön velvoitteista. B:n tarkoituksena oli ollut myydä liiketoiminta eteenpäin A:lle. Kommandiittiyhtiö merkittiin kaupparekisteriin ja B joutui vastuuseen yhtiön veloista vastuunalaisena yhtiömiehenä.

²⁰⁴ Ks. esim. KKO 2005:14 käräjäoikeuden tuomion perusteet

KKO toteaa ratkaisun perusteissa, ettei B:n ja tilitoimiston välille ole muodostunut toimeksiantosuhdetta. Myöskään muut seikat eivät viittaa varsinaisen sopimussuhteen syntymiseen näiden osapuolten välille. KKO toteaa, ettei toimeksisaajalla ole lähtökohtaista velvoitetta huolehtia toimeksiantajan sopimuskumppanin intresseistä. Toimeksisaajalle voi kuitenkin syntyä toimimis- tai tiedonantovelvollisuus myös toimeksiantajan sopimuskumppania kohtaan esimerkiksi oman menettelynsä tai tehtävän sisällön perusteella. Myös muut toimeksiannon täyttämiseen liittyvät olosuhteet voivat vaikuttaa sopimusoikeudellisten periaatteiden noudattamiseen myös toimeksiantosuhteen ulkopuolella. KKO toteaa, että tilitoimiston olisi tullut ottaa huomioon osapuolten välille suunnitellun sopimusjärjestelyn tavoitteet. Toimeksiannon myötä tehdyllä sopimuksella ei ole ollut vaikutusta B:n vastuuseen yhtiön velvoitteista. Tilitoimiston olisi tullut tiedottaa B:tä toimeksiannon todellisesta luonteesta ja sen vaikutuksista huolimatta siitä, ettei toimeksiantosopimusta oltu solmittu tilitoimiston ja B:n välille. B:n vastuu kommandiittiyhtiön velvoitteista johtui tilitoimiston laiminlyönnistä. Näistä syistä KKO katsoi tilitoimiston olevan vastuussa B:lle aiheutuneesta vahingosta sopimusperusteisen vastuun nojalla.

Tapauksissa KKO 1992:165 ja KKO 1999:19 sopimusvastuun soveltaminen VahL 5:1 §:n sijaan perustuu ennen muuta oikeussuhteen tarkoitukseen ja tosiasiallisiin vaikutuksiin. Molemmissa tapauksissa vahingonkärsijät ovat olleet kiinteästi sopimuksen vaikutuspiirissä. Laiminlyöntitilanteissa vahingonaiheuttajan virheellisen toiminnan taloudelliset vaikutukset kohdistuivat joko osittain tai yksinomaan vahingonkärsineeseen tahoon. Näin ollen osapuolten välille on syntynyt siinä määrin *eriytynyt suhde*, joka mahdollistaa vahingonkorvausvastuun sopimusperusteisen tulkinnan laajentumisen. Usein juurikin edellä mainitun kaltainen tilanne, jossa vahingonkärsineellä on selkeä liityntä muiden tahojen väliseen sopimussuhteeseen, on peruste sopimusvastuun laajentumiselle deliktivastuun alueella.²⁰⁵

Edellä käsiteltyjen tapausten tavoin myös ennakkotapauksessa KKO 2005:14 sovelletaan sopimusoikeudellisia vastuuperusteita. Tapauksessa käsitellään välimiehen vahingonkor-

²⁰⁵ Hemmo 1998: 78.

vausvastuuta. Välitystuomio kumottiin välimiehen esteellisyyden vuoksi ja oikeusasteet selvittivät, oliko tapauksessa perusteita välimiehen vahingonkorvausvastuulle.

KO ja HO hylkäsivät kantajien välimiestä kohtaan esittämät vaateet vedoten VahL 5:1 §:n soveltamiseen. Käräjäoikeus totesi tuomiossaan, että käytännössä jo riittävän törkeä tuottamuksen aste voisi aiheuttaa VahL 5:1 §:ssä tarkoitetun erittäin painavan syyn ja perusteet vahingonkorvausvastuulle. Käräjäoikeus totesi, että tapauksessa välimiehen tuottamus jää vain lieväksi. Ratkaisun perusteissa KO viittaa tapaukseen KKO 1991:61, jonka käsittelyssä todetaan, ettei tuottamuksen aste tai korvauksen määrä sellaisenaan oikeuta korvaukseen vahingonkorvauslain nojalla.

Hovioikeuden tuomiossa kiinnitettiin puolestaan huomiota osapuolten välisen oikeussuhteen laatuun. HO:n mukaan korvausvastuun tuomitsemista puoltaisi osapuolten välisen oikeussuhteen sopimuksenkaltaisuus. HO toteaa, että sopimuksenkaltaisuus voisi aiheuttaa vahingonkorvausvastuun syntymisen ainakin yhdistettynä muihin tekijöihin. Toisaalta myös vahingonaiheuttajan tuottamuksen aste tulisi huomioida korvausvastuun arvioinnissa ja tässä tilanteessa välimiehen tuottamus voidaan tulkita lieväksi. Näin ollen HO ei muuttanut käräjäoikeuden ratkaisun lopputulosta.

Korkein oikeus toteaa ratkaisussaan alemmista oikeusasteista poiketen, että välimiehen korvausvastuuta ei voida tapauksessa arvioida vahingonkorvauslakia soveltaen. Välimies-sopimuksen luonteen vuoksi osapuolten välille on syntynyt sopimuksenkaltainen oikeussuhde ja tähän liittyvää vahingonkorvausvastuuta ei voida rajoittaa VahL 5:1 §:n perusteella. KKO arvioi välimiehen toiminnan ja vahingon syntymisen syy-yhteyttä sekä välimiehen tuottamuksellisuutta ja näiden edellytysten täytyessä välimies katsottiin vahingonkorvausvelvolliseksi. Lopputulokseen päädyttiin äänestämällä.

Norroksen mukaan ratkaisu KKO 2005:14 laskee sopimusvastuun soveltamisen kynnystä deliktivastuun alueella. Tapaus korostaa tapauskohtaisten olosuhteiden merkitystä vahin-

gonkorvusvastuun arvioinnissa. Norroksen mukaan kyseinen kehitys voidaankin tunnistaa jo luonteeltaan vakiintuneeksi toimeksiantosuhteiden oikeudellisessa arvioinnissa.²⁰⁶

²⁰⁶ Norros 2007a: 58.

5. KOLMAS OSAPUOLI VAHINGONKÄRSIJÄNÄ

5.1. Välillinen vahinko

Vahingonkorvauslaki ei määritä vahingonkorvaukseen oikeutettuja tahoja tyhjentävästi. Lähtökohtana voidaan kuitenkin pitää vahingonaiheuttajan toiminnasta suoraan aiheutuvan, välittömän vahingon korvaamista. Varsinaisesta ensivahingosta seuraava, muulle osapuolelle syntyvä vahinko luetaan välilliseksi.²⁰⁷ Tällainen kolmannelle osapuolelle aiheutuva menetys on usein luonteeltaan varallisuusvahinko. Vahinko realisoituu, kun esimerkiksi kahden osapuolen välisessä suhteessa syntynyt esine- tai varallisuusvahinko aiheuttaa kolmannelle, ulkopuoliselle osalliselle, taloudellista menetystä.²⁰⁸

Välillisten ja välittömien vahinkojen korvattavuuteen liittyvä rajanveto realisoituu useimmin sopimusvastuussa sekä vahingonkorvauslakiin perustuvan vastuun arvioinnissa²⁰⁹. Kolmansille osapuolille syntyvän vahingon korvauskelpoisuuden analysoinnissa on täten huomioitava vahinkolajin yhteys edellä käsiteltyyn sopimussuhteen henkilöllisen alan laajentumiseen. Varallisuusvahinkojen korvattavuuden arvioinnin ongelmallisuus liittyy kiinteästi näihin molempiin osa-alueisiin. Tilanne, jossa sopimussuhteen ulkopuoliselle taholle syntyy varallisuusvahinkoa sopimussuhteessa aiheutuneen vahingon seurauksena, on luonteeltaan hyvin samanlainen kuin muut kolmansille syntyvät vahingot²¹⁰. Kolmansien osapuolten kärsimien vahinkojen sekä sopimusvastuun alan laajentumisen yhtymäkohdat huomioiden tässä tutkimuksessa käsitellään aihealueita toisistaan erillisinä kokonaisuuksina.

Oikeuskirjallisuudessa sekä oikeusasteiden ratkaisukäytännössä kolmansille aiheutuvien vahinkojen korvattavuutta on arvioitu perinteisesti varsin kriittisesti²¹¹. Myös kolmansille

²⁰⁷ Hemmo 2005: 312.

²⁰⁸ Hemmo 2005: 158.

²⁰⁹ Virtanen 2011: 381.

²¹⁰ Hemmo 1998:92.

²¹¹ Ks. esim. KKO 1991:146, KKO 1998:67, sekä jäljempänä käsiteltävä tapaus KKO 2003:124.

osapuolille aiheutuvien varallisuusvahinkojen korvattavuuteen on lähtökohtaisesti suhtauduttu kielteisesti²¹². Kolmansille osapuolille aiheutuvat vahingot muodostavat kuitenkin vahinkolajina hajanaisen kokonaisuuden. Näin ollen tämänkään tyyppisten vahinkojen korvattavuuden ehdotonta torjumista ei ole esitetty tai voida pitää asianmukaisena. Huomionarvoista on myös se, että kolmansien kärsimiä vahinkoja on oikeuskäytännössä katsottu korvattavaksi myös ilman lain institutionaalista tukea. Kolmansien kärsimien vahinkojen korvattavuuden arviointi on herättänyt runsaasti keskustelua ja eriäviä näkemyksiä oikeuskirjallisuudessa.

Hemmon mukaan kolmannelle osapuolelle aiheutuvan varallisuusvahingon korvattavuuden arviointiin vaikuttaa muun muassa ensivahingon vahinkolaji²¹³. Näin ollen esine- tai henkilövahingon seurauksena kolmannelle osapuolelle aiheutuneen puhtaan varallisuusvahingon korvattavuuden arviointia ei suoritettaisi VahL 5:1 §:n perusteita soveltamalla²¹⁴. Hemmon mukaan edellä mainittuakin rajoitetumpana voidaan nähdä puhtaan varallisuusvahingon korvaaminen tapauksissa, joissa myös ensivahinko on luonteeltaan puhdas varallisuusvahinko²¹⁵. Näissä tilanteissa seurausvahingon korvaaminen tulisi kysymykseen erittäin rajatuissa tilanteissa. Tätä kantaa voidaan perustella erityisesti vastuuriskin arvioinnin haasteellisuudella ja vahingonkärsijän velvollisuudella varautua vahinkoon. Kuitenkaan näiden seurausvahinkojen korvattavuutta ei voida yksiselitteisesti hylätä, sillä poikkeustapauksissa korvattavuuden arviointi voi tulla asianmukaiseksi tapauksen tosiseikkoihin nojaten²¹⁶. Oikeuskirjallisuudessa on esitetty myös Hemmon tulkintaan nähden eriäviä näkemyksiä kolmansien osapuolten varallisuusvahinkojen korvattavuuden oikeustilasta.

Hemmon näkemyksestä poiketen Sandvikin mukaan myös kolmansille osapuolille aiheutuneet puhtaat varallisuusvahingot voidaan tulkita VahL 5:1 §:n soveltamisalaan kuuluviksi ensivahingon vahinkolajista riippumatta. Tätä näkemystä perustellaan VahL 5:1 §:n sana-

²¹² Ks. esim. Saxén 1975: 77–79.

²¹³ Hemmo 2005: 158.

²¹⁴ Hemmo 1998: 92. Vrt. Sisula-Tulokas 2012: 45–46; Sisula-Tulokas kyseenalaistaa Hemmon tulkinnan vahinkolajin korvattavuuden käsittelystä identtisesti kuten Ruotsissa.

²¹⁵ Hemmo 2002b: 5.

²¹⁶ Hemmo 2005: 161.

muotoon nojaten: Laki on muotoiltu siten, että se voidaan ymmärtää soveltuvan myös kolmannelle osapuolelle syntyvän varallisuusvahingon arviointiin. Sandvik käyttää päättelyssä vertailukohtana Ruotsin vahingonkorvauslain vastaavaa määritelmää puhtaasta varallisuusvahingosta, joka nimenomaisesti sulkee kolmasien kärsimät vahingot lain soveltamisen ulkopuolelle.²¹⁷ Varallisuusvahingot on hänen mukaansa yleisesti katsottu kolmansille osapuolille syntyneiden vahinkojen niin sanotuksi *pääkategoriaksi*²¹⁸.

Sisula-Tulokkaan mukaan suomalaisessa oikeuskirjallisuudessa on tukeuduttu vaihtelevasti joko ruotsalaiseen tulkintaperinteeseen nojaavaan näkemykseen vahinkolajin korvattavuudesta tai vaihtoehtoisesti itsenäisempään, suomalaiseen doktriiniin perustuvaan tulkintaan²¹⁹. Ruotsalaisessa oikeuskirjallisuudessa vahinkolajiin viitataan termillä *tredjemansskada*. Myös Sisula-Tulokas jakaa Sandvikin näkemyksen VahL 5:1 §:n soveltamisesta esi- tai henkilövahingon seurauksena syntyvän varallisuusvahingon korvattavuuden arviointiin²²⁰.

Vastaavasti Virtanen on korostanut myös kolmannelle aiheutuneiden vahinkojen käsittelyssä vahingonaiheuttajan vastuuta ja vahingonkärsineen oikeutta täyteen korvaukseen menetyksistään. Korvausvastuun rajaaminen toteutuisi esimerkiksi kohtuusharkinnan tai syyhteyden katkeamisen perusteella myös silloin, kun kyseessä on välillinen vahinko. Virtanen kritisoi erityisesti vastuun rajaamista tapauksissa, joissa vahinko on aiheutunut törkeän huolimattomuuden tai tahallisuuden seurauksena.²²¹ Virtanen vaikuttaa painottavan tietynlaista oikeudenmukaisuutta välillisten vahinkojen korvausvastuun arvioinnissa.

²¹⁷ Sandvik 2017: 781.

²¹⁸ Sandvik 2017: 779.

²¹⁹ Sisula-Tulokas 2012: 44–45.

²²⁰ Sisula-Tulokas 2012: 47.

²²¹ Virtanen 2011: 382-383.

5.2. Kolmansien osapuolten varallisuusvahingot oikeuskäytännössä

Kuten aiemmasta osuudesta ilmenee kolmansien osapuolten varallisuusvahinkojen korvattavuuden tulkinta ei ole lainkaan yksiselitteinen aihepiiri. Tässä tutkielmassa on päädytty käsittelemään varallisuusvahinkojen korvattavuuden oikeustilaa ensivahingon vahinkolajista riippumatta. Näin tutkielmalla pyritään luomaan myös kolmansien osapuolten kärsimien vahinkojen problematiikkaan liittyvää laajempaa ymmärrystä varallisuusvahinkojen korvattavuuden osalta.

Välillisten vahinkojen korvaamisen oikeustila on ainakin jokseenkin muuttunut vahingonkorvauslain säätämisen jälkeen. Virtanen käyttää esimerkkinä vastuuperusteiden muuttuneesta tulkinnasta korkeimman oikeuden ennakkotapausta KKO 1994:94. Tapauksessa on kyse voimalinjoihin kohdistuneesta esinevahingosta seuranneen varallisuusvahingon korvattavuudesta.

Tapauksessa KKO katsoi, ettei yhtiöllä ollut vuoden 1923 ilmailulain nojalla oikeutta korvaukseen tuotannon menetyksestä, kun yhtiön tuotanto oli pysähtynyt helikopterin törmäyksessä voimalinjaan aiheuttaen sähkökatkoksen. Virtasen mukaan KKO tuo perusteissaan esiin alemmista oikeusasteista poiketen yksityiskohtaisempia perusteita vahinkolajin korvattavuuden arviointiin. KKO:n perusteista ilmenevä linjaus voitaisiin näin ollen nähdä yleisellä tasolla vastuun alan laajentumista torjuvana.²²² KKO perustelee vastuun rajaamisen tarvetta tämänkaltaisten vahinkojen määrän arvaamattomuudella: sähkökatkoksen aiheuttamien menetysten korvaaminen voisi usein osoittautua vahingonaiheuttajalle kohtuuttomaksi.

Tapauksen perusteluissa KKO tukeutuu myös ruotsalaiseen oikeuskäytäntöön. Vastaavista tapauksista on saatavilla verrattain runsaasti kansainvälistä tulkintakäytäntöä esimerkiksi muista Pohjoismaista²²³. Kuten edellä on todettu, ruotsalaisen ratkaisukäytännön kategoriseen rinnastamiseen on kuitenkin suhtauduttava varauksella vahingonkorvauslakien sisäis-

²²² Virtanen 2011: 382.

²²³ Sandvik 2017: 780.

ten määritelmäerojen vuoksi. Ruotsalaiseen tulkintakäytäntöön nojautuminen ratkaisussa voidaan tulkita tästä näkökulmasta kyseenalaiseksi.

Korkeimman oikeuden ennakkotapauksessa KKO 2003:124 puolestaan arvioidaan kolmansille osapuolille aiheutuneen vahingon korvattavuutta vahingonkorvauslain 5. luvun mukaisesti. Tapauksessa voimajohtolinjaa vahingoitettiin ampumalla vahingonaiheuttajan toimesta. Edellisestä poiketen tapauksessa on siis kyse tahallisesta vahingonteosta, josta seurasi muun muassa tuotannonmenetystä.

Tapauksen ratkaisussa todetaan, että vahingonkorvauslain mukaisesti korvattaviksi vahingoiksi ei pääsääntöisesti mielletä kolmansille osapuolille syntyviä vahinkoja. Tällaiset vahingot voivat kuitenkin tulla korvattaviksi KKO:n perustelujen mukaan *erikseen mainituissa tapauksissa*. Ratkaisussa viitataan tapaukseen KKO 1994:94 ja sen perusteisiin vastuun rajaamista tukevin seikkoina. Vastuun rajaamisen asianmukaisuutta puoltaa KKO:n mukaan myös sähkön käyttäjien edellytys varautua sähkön jakeluun liittyviin häiriöihin. KKO katsoi, että tapauksessa ei ollut erityisiä perusteita kolmansille osapuolille syntyneen vahingon korvaamiseen. Tapauksessa KKO:n enemmistön näkemys perustuu vastuun kohtuuttoman laajentumisen estämiseen: Vahingonaiheuttajan vastuun ulottaminen koko sähköverkon käyttäjiin voisi synnyttää ennalta-arvaamattoman suuria vahinkoja ja johtaa kohtuuttomaan lopputulokseen. KKO ei ottanut ratkaisussa kantaa siihen, voisiko tahallisuus tai vahingon aiheuttaminen rangaistavalla teolla toimia VahL 5:1 §:ssä mainittuna erittäin painavana syynä, vaikka kannanotto olisi tapauksessa asianmukainen.

Sandvik on esittänyt kritiikkiä kyseisen KKO:n ratkaisun perusteluita kohtaan. Sandvikin mukaan KKO:n antama painoarvo aiemmalle oikeuskäytännölle²²⁴ varsinaisen vahingonkorvauslain 5:1:n tulkinnan sijaan vääristää ratkaisun perusteita. Sandvik katsoo, että VahL 5:1:n mukaisesti puhtaan varallisuusvahingon korvattavuuden tullessa kysymykseen tulisi

²²⁴ Tapaus KKO 1994:94.

korvauksen lähtökohtaisesti käsittää myös kolmansille osapuolille syntyvät välilliset vahingot. Tapauksen vahinkojen korvattavuutta tulisi käsitellä *adekvanssiongelmana*.²²⁵

Sandvikin esittämää kritiikkiä KKO:n ratkaisun perusteille voidaan pitää oikeutettuna, sillä tapausten tosiseikasto eroaa toisistaan merkittävästi. Tapauksessa KKO 2003:124 on kyse vahingonaiheuttajan *tahallisesta vahingonteosta*²²⁶. Vastaavasti myös Virtanen kyseenalaistaa vastuun rajaamisen asianmukaisuutta tilanteissa, joissa vahinko on aiheutettu tahallisesti tai törkeällä huolimattomuudella²²⁷.

Myöskään korkein oikeus ei päätenyt tapauksessa yksimieliseen ratkaisuun. KKO:n enemmistö ei ottanut ratkaisussa kantaa teon tahallisuuden vaikutuksesta VahL 5:1:n mukaisten erittäin painavien syiden syntymiseen. Kuitenkin KKO:n vähemmistön lausunnossa otettiin kantaa myös tahallisuuden vaikutukseen korvausvastuun arvioinnissa. Eri mieltä olevan oikeusneuvoksen lausunnon mukaan tapauksen käsittelyssä tulisi ottaa huomioon teon tahallisuus ja vahingonaiheuttajan ottama *tietoinen riski*. Lausunnon mukaan kyseisessä tilanteessa voidaan pitää todennäköisenä, että kyseinen ” – rikos voi aiheuttaa ennalta arvatavaa taloudellista vahinkoa myös muulle kuin vahingonteon kohteena välittömästi olleen esineen omistajalle tai haltijalle ”.²²⁸ Tässä yhteydessä korvausvastuun ulottumista myös välilliseen varallisuusvahinkoon voitaisiin ajatella laajentavan myös ensivahingon aiheuttaminen rangaistavalla teolla²²⁹.

Markkinaoikeuden ratkaisussa MAO 185/17 otetaan kantaa myös muille kuin välittömille vahingonkärsijöille aiheutuvan puhtaan varallisuusvahingon korvattavuuteen. Tapauksessa on kyse sopimattomasta menettelystä elinkeinotoiminnassa ja tähän liittyvästä vahingonkorvausvelvollisuudesta. Vastaajayhtiöt olivat hyödyntäneet kantajayhtiön brändiä tuodessaan markkinoille lähes identtisen tuotteen kantajayhtiön kanssa. Vastaajayhtiöt olivat kantajayhtiön mukaan harjoittaneet myös epäasiallista ja totuudenvastaista mainontaa, joka on

²²⁵ Sandvik 2017: 781–782.

²²⁶ Vrt. KKO 1994:94 kyseessä vahingon aiheuttama menetys.

²²⁷ Ks. Virtanen 2011: 382–383.

²²⁸ Ks. KKO 2003:124 Eri mieltä olevan jäsenen lausunto.

²²⁹ Virtanen 2011: 384.

ollut omiaan vahingoittamaan kantajayhtiön liiketoimintaa. Sivullissuojan näkökulmasta tapaus on mielenkiintoinen. Kantajayhtiö Rapala VMC Oyj nimesi kanteessaan myös sen omistamien konserniyhtiöiden kärsimän taloudellisen vahingon osaksi kantajayhtiön vahinkoa, sillä myös näiden yhtiöiden tappio vaikuttaa koko konsernin tulokseen.

Rapalan vahingonkorvausvaatimus perustuu osaksi vahinkoihin, joiden Rapala on esittänyt aiheutuneen sen omistuksessa oleville konserniyhtiöille KL-Teho Oy:lle ja Normark Suomi Oy:lle. Vastajayhtiön toiminta on Rapalan mukaan aiheuttanut katemenetystä sekä ylimääräisiä markkinointi- ja henkilöstökuluja. MAO:n ratkaisun mukaan konserniyhtiöiden vahingon samaistamiselle Rapalan vahingoksi ei ollut osakeyhtiölakiin nojaten perusteita. MAO viittaa ratkaisussa myös korkeimman oikeuden ratkaisuun KKO 2003:124 todetessaan vahingonkärsineiden tytäryhtiöiden vahingot korvauskelvottomiksi seurausvahingoiksi²³⁰. MAO vetoaa muun muassa Hemmon näkemykseen puhtaan varallisuusvahingon korvattavuudesta seurausvahinkona myös ensivahingon ollessa puhdas varallisuusvahinko.

MAO toteaa tällaisten vahinkojen korvattavuuden mahdollistuvan ainoastaan *erikseen mainituissa tapauksissa*, viitaten KKO:n ratkaisuun 2003:124. MAO perustelee korvauskielteistä kantaansa yhtenevästi Hemmon kanssa viitaten varsinaisen seurausvahingon aiheutumiseen: Vahingon syntyminen ei ole ollut vahingonaiheuttajan tarkoituksena.²³¹ Tämänkaltainen päättely tukee myös näkemystä moitittavuuden vaikutuksesta varallisuusvahinkojen korvattavuuden arviointiin. Näin ollen esimerkiksi tahallinen vahingoittamistarkoitus voisi mahdollistaa myös seurausvahinkona syntyneen puhtaan varallisuusvahingon korvattavuuden tässä tapauksessa.

5.3. Asiantuntijan vastuu sivulliselle

Sopimus tai toimeksianto sekä näiden vaikutukset ja vastuut sitovat lähtökohtaisesti vain sopijaosapuolia. Tietyissä oikeussuhteissa asiantuntijana toimivan tahon toiminta heijastuu

²³⁰ Ks. MAO 185/17.

²³¹ Ks. Hemmo 2005: 161.

kuitenkin merkittävästi myös muihin kuin varsinaisen sopimuksen osapuoliin. Näissä tapauksissa myös muiden kuin sopimuskumppanien suojan tarve voi korostua. Kysymykseen voi tulla esimerkiksi konsultin tai asianajajan neuvonnan sivullisvaikutus. Tietyissä tilanteissa toimijan vastuuta sivullisiin on tuettu lainsäädännössä^{232 233}.

Erityisalojen ammatinharjoittajien toimintaan sitoutuu asemaan liitetty oletus korostetusta huolellisuudesta. Näin ollen esimerkiksi asianajajan ammattiin liittyvä asiantuntijuus synnyttää ammattitoiminnan harjoittamiseen vaatimuksen suhteessa korkeammasta huolellisuuden tasosta. Asiantuntijan vastuun syntymistä voidaan tulkita ankarammilla perusteilla.²³⁴

Asiantuntijan vastuun soveltamista sivullisiin ei ole käsitelty suomalaisessa oikeuskirjallisuudessa kattavasti. Vastuu voi syntyä tietyissä tapauksissa suoraan lain velvoittamana. Oikeustila on kuitenkin epäselvä.²³⁵ Käytännössä esimerkiksi suosituksen antaminen asiantuntijan roolissa voi vaikuttaa merkittävästi oikeustoimen suorittamiseen tai sisältöön. Hemmon mukaan vastuuta voidaan arvioida esimerkiksi ulkopuolisen tahon lausunnon perusteella tehdyn hankinnan osoittautuessa tappiolliseksi kyseisen ulkopuolisen asiantuntijan tuottamuksesta. Sopimussuhteen ulkopuolisen vastuun arviointi edellyttää VahL 5:1:n soveltamista. Näin ollen niin sanotuissa neuvontatilanteissa vastaanottavan osapuolen suojaaminen vaatisi erittäin painavien syiden täyttymistä.²³⁶ Asiantuntijan vastuun arvioinnissa muodostuu ongelmalliseksi myös epäselvyys siitä, sovelletaanko kyseisissä tilanteissa vahingonkorvauslakia vai sopimusoikeudellisia periaatteita deliktivastuun alueella²³⁷.

Sopimuksenkaltaisuuden arvioinnin yhteydessä esiteltyä tapausta KKO 1992:44 voidaan arvioida myös sivullisen suojaamisen näkökulmasta. KKO:n enemmistö perustelee puhtaan varallisuusvahingon korvaamista tapauksessa vastaajaosapuolen asemaan vedoten. KKO

²³² Esimerkiksi Laki vakuutusedustuksesta 2005/570.

²³³ Norros 2007b: 699.

²³⁴ Harsu 2004: 67–68.

²³⁵ Norros 2007b: 700.

²³⁶ Hemmo 1998: 300.

²³⁷ Norros 2007b: 700.

korosti perusteluissaan vastaajan velvollisuutta myös muiden osapuolten kuin toimeksiantajansa edun valvomiseen. Asiantuntijan rooli sekä siihen yleisesti liitettävä velvollisuus toimia tunnollisesti ulottivat tapauksessa vastuun myös toimeksiantosuhteen ulkopuolisiin tahoihin. Tämänkaltaiset velvoitteet muuhun kuin päämieheen voidaan kuitenkin tulkita käytännössä suhteellisen harvinaislaatuiseksi²³⁸.

Vahingonkorvauslain soveltamisen näkökulmasta KKO:n antamat perusteet puhtaan varalisuusvahingon korvattavuudelle tapauksessa ovat varsin monitulkintaiset. Sivullissuojan ja asiantuntijan vastuun näkökulman lisäksi tapaukseen soveltuu myös edellisessä jaksossa käsitelty sopimusvastuun laajentuminen korvausperusteena.

5.4. Vahingon määrä ja korvaustarve

VahL 5:1 §:n mukainen erittäin painavat syyt -kriteeri mahdollistaa korvausperusteiden syntymisen hyvin erilaisissa yhteyksissä. Yksi oikeuskirjallisuudessa esitetyistä mahdollisista korvausperusteista on vahingonkärsineen korvaustarve ja tähän liitetty kärsityn vahingon määrä. Oikeusasteissa korvaustarpeeseen ei ole sellaisenaan toistaiseksi vedottu. Vahingon määrä on tuotu ajoittain ratkaisujen arvioinnissa esille muiden tekijöiden ohella.

Tuottamusarvioinnin yhteydessä käsitellyssä tapauksessa KKO 1991:61 otetaan kantaa tuottamuksen ohella myös vahingon määrään korvausperusteena. Tapauksessa alempi oikeusaste katsoi vahingon määrän perusteella vahingon korvattavaksi. Korkein oikeus kuitenkin hylkäsi vahingonkorvausvaateen käsittelyssään. Kärsityn vahingon suuruus rinnastuu korvausperusteena olennaisesti vahingonkärsijän korvaustarpeeseen.

Tapauksen perusteissa KKO totesi vahingon määrästä seuraavasti:

”Kun tekoa koskevat rangaistusvaatimukset on hylätty, korvauksen tuomitsemisen edellytyksenä on vahingonkorvauslain 5 luvun 1 §:n mukaan, että siihen on erittäin painavia syitä. Sellainen syy ei ole yksinään Esko Aage, Vesa Heikki Tapio ja Väinö Asko Antero V:n tuottamuksen aste eikä mahdolli-

²³⁸ Hemmo 1998: 74.

sesti tuomittavan korvauksen määrä. Se seikka, että varoja on perusteettomasti siirretty Esko Aage, Vesa Heikki Tapio ja Väinö Asko Antero V:n omistamalle yhtiölle, ei sinänsä anna aihetta velvoittaa heidät henkilökohtaisesti maksamaan korvausta.’’

Hovioikeuden perustelujen mukaan tapauksessa vahingon määrä sekä tuottamuksen aste olisivat täyttäneet VahL 5:1 §:ssä määritetyn perusteen vahingon korvattavuudelle. Kuitenkin KKO katsoi, ettei tapauksessa ollut perusteita yhtiömiesten vahingonkorvausvelvollisuuden syntymiselle *yksinään* vahingon määrän tai tuottamuksen perusteella.

6. JOHTOPÄÄTÖKSET

6.1. VahL 5:1 §:n soveltamisen arviointi

Puhtaan varallisuusvahingon korvattavuudelle asetettu erittäin painavat syyt -peruste on saanut tuomioistuimissa monia muotoja. Sen soveltamista koskevan ratkaisukäytännön perusteella voidaan todeta, että tekijät, joiden katsotaan toimivan korvaukseen oikeuttavana erittäin painava syynä ovat edelleen vaikeasti yleistettävissä. Yhteiskunnassa ja yritysten varallisuusarvoissa tapahtuneet muutokset lisäävät epävarmuutta vahingonkorvauslain soveltamiskysymyksissä erityislainsäädännön ulkopuolelle rajatuissa tilanteissa.

Oikeuskäytännöstä voidaan tunnistaa tapauskohtaisuuteen nojaava tulkinta vahinkolajin korvattavuutta määrittävänä periaatteena. Tutkielman pääluvuissa 3.–5. on eritelty VahL 5:1:n mukaiseen korvausvastuun arviointiin yleisesti liitettyjä perusteita. Näistä hyvän tavun vastaisuutta, SopMenL:n vastaista toimintaa sekä sopimuksen henkilöllisen alan laajentumista on käytetty määrällisesti useimmin perusteina varallisuusvahinkojen korvaamiselle. Edellä mainitut voidaan nimetä ensisijaisiksi korvausperusteiksi eli *pääluokiksi* puhtaiden varallisuusvahinkojen korvattavuuteen vaikuttavien tekijöiden joukosta. Pääluokkaan kuuluvaksi korvausperusteeksi voidaan katsoa tekijä, joka todennäköisesti vaikuttaa vahingon korvaamiseen VahL 5:1 §:ssä mainittuna erittäin painavana syynä. Tällaiset korvausperusteet voivat jo sellaisenaan mahdollistaa puhtaan varallisuusvahingon korvattavuuden. Vahinkolajin luonteesta johtuen voidaan kuitenkin pitää varsin epätodennäköisenä, että tosiasiassa vain yksi yksittäinen tekijä vaikuttaisi varallisuusvahingon korvausvastuun arviointiin²³⁹.

Kuitenkaan ei voida todeta, että mainitut korvausperusteet täyttäisivät puhtaan varallisuusvahingon korvattavuudelle asetetun erittäin painavat syyt -kriteerin aukottomasti oikeusas-

²³⁹ Kuten edellä on todettu, valtaosassa tapauksista useat tekijät toimivat yhteisvaikutuksessa VahL 5:1:n soveltamisen arvioinnissa. Tapausten yksilöllisten piirteiden huomioimista voidaan pitää VahL 5:1:n soveltamisen vakiintuneena periaatteena.

teiden tulkintakäytännössä. Näin ollen erittäin painavat syyt -edellytys vahinkolajin korvattavuudelle on edelleen varsin abstrakti käsite. Tutkimuksella on kuitenkin saatu yleistettyä melko laajalla skaalalla tekijöitä, jotka vaikuttavat vahinkolajin korvattavuuden arviointiin joko vahvasti sellaisinaan tai yhdessä muiden korvauserusteiden kanssa.

Puhtaiden varallisuusvahinkojen korvattavuuden arvioinnissa on kiinnitettävä erityistä huomiota kokonaisuuteen. Tutkimuksessa on tunnistettu oikeusasteiden ratkaisusta edellä mainittujen kriteerien lisäksi myös muita puhtaan varallisuusvahingon korvattavuuden arviointiin vaikuttavia tekijöitä. Tässä tutkimuksessa näihin tekijöihin viitataan käsitteellä *korvattavuutta tukevat ratkaisuperusteet*. Vahinkolajin korvattavuutta tukeviksi perusteiksi voidaan luokitella tekijät, joiden vaikutus ei sellaisenaan riitä VahL 5:1 §:n mukaisen erittäin painavan syyn täyttymiseen. Korvattavuutta tukevat perusteet kuitenkin vaikuttavat kriteerin täyttymisen arviointiin yhdessä muiden korvauserusteiden kanssa. Korvattavuutta tukeviksi perusteiksi voidaan lukea tässä tutkimuksessa käsiteltyjen tuomioistuinratkaisujen perusteella ainakin vahingon määrä sekä syntymisen ilmeisyys ja vahinkoon johtavien toimien luonne. Myös tuottamus ja siihen liitettävä tahallisuus voidaan katsoa korvattavuutta tukeviksi perusteiksi. Kuten edellä on todettu, hyvin moninaiset tekijät voivat vaikuttaa erittäin painavat syyt -perusteen täyttymisen arviointiin. Näin ollen korvattavuutta tukevia ratkaisuperusteita ei ole tarkoituksenmukaista määrittää tässä tutkimuksessa tyhjentävästi.

Korvattavuutta tukevat ratkaisuperusteet tulevat osaksi erittäin painavat syyt -ehdon tulkintaa lähes jokaisessa tässä tutkimuksessa käsitellyssä oikeustapauksessa. Tukevat ratkaisuperusteet vaikuttavat puhtaan varallisuusvahingon korvattavuuden arviointiin yhteisvaikutuksessa toisen, usein vahvemman korvauserusteen kanssa. Puhtaan varallisuusvahingon korvattavuutta arvioitaessa voidaankin todeta, että vahingon korvattavuuden todennäköisyys on suurin tapauksissa, joissa useat korvauserusteet yhdistyvät.

Liiketoiminnan näkökulmasta ongelmalliseksi seikaksi VahL 5:1 §:n soveltamisen nykytilassa nousee ratkaisukäytännön ennustettavuuden taso. Erittäin painavien syiden vakiintumaton sisältö mahdollistaa lain soveltamisen korvauskielteisesti tai -myönteisesti nojaten

tapauksen yksilöllisiin piirteisiin. Vahva tapauskohtaisiin seikkoihin tukeutuminen tuottaa joustavuuden ohella luonnollisesti myös epävarmuutta. Lopputuloksen pohjautuminen pääosin aiemmin annettujen prejudikaattiratkaisujen ohella kunkin tapauksen erityispiirteisiin toisaalta myös edesauttaa ajantasaisen oikeustajun mukaisen soveltamiskäytännön syntymistä. Nämä seikat voivat myös vaikuttaa liiketoiminnan riskisyyden tasoon negatiivisesti.

Ennustettavuuden merkitys voi korostua myös liiketoiminnan kannalta relevantteja päätöksiä tehdessä. Siinä missä korvauskielteinen linjaus varallisuusvahinkojen aiheutumistilanteiden arvioinnissa on voinut vähentää potentiaalisten oikeudenkäyntien määrää, on myös mahdollista, että vahingonkärsijät ovat jättäneet kanteita nostamatta luonteeltaan epäselvissä tilanteissa²⁴⁰. Kanteen epäonnistuessa OK 21:1 §:n mukaisesti kanteen häviävä asianosainen on velvoitettu suorittamaan vastapuolen kohtuulliset oikeudenkäyntikulut. Oikeudenkäynnistä realisoituvat kustannukset voivat muodostua kriittiseksi elinkeinonharjoittajan liiketoiminnan jatkuvuuden kannalta. Kanteen menestymistä oikeusasteiden käsittelyssä voi olla vaikeaa ennustaa lainkäyttäjälle laajan harkintavallan jättävien oikeussääntöjen sekä oikeuskäytännössä esiintyvien epäjohtonmukaisuuksien takia. Mainittu kehitys voidaan nähdä ongelmallisena oikeusvarmuuden syntymisen kannalta.

Liiketoiminnan näkökulmasta myös varallisuusvahinkoihin varautumista voidaan pitää haasteellisena. Hemmon mukaan etenkin tässä tutkielmassa esiintyvien varallisuusvahinkotyyppien, kuten julkisen arvostelun tai virheellisen informaation levittämisen, aiheuttaman menetyksen vakuuttamismahdollisuudet ovat varsin rajalliset. Varallisuusvahingot kattavan vakuutusturvan hankkiminen voi olla haasteellista niin vahingonkärsijän kuin vahingonaiheuttajankin kannalta.²⁴¹ Varallisuusvahinkoihin liittyvään riskin hallinta voi muodostua liiketoiminnassa hankalaksi. Näin ollen myös vakuuttamismahdollisuuksien rajallisuuden vuoksi VahL 5:1:n tulkinnan merkitys korostuu entisestään liiketoiminnan näkökulmasta.

²⁴⁰ Hemmo 2002b: 13.

²⁴¹ Hemmo 2002b: 14.

Yhteiskunnassa ja varallisuusarvoissa tapahtuneet muutokset lisäävät epävarmuutta vahingonkorvauslain soveltamiskysymyksissä erityislainsäädännön ulkopuolelle rajatuissa tilanteissa. Oikeuskirjallisuudessa on nostettu esiin vahingonkorvauslain kehitystarpeen ajankohtaisuus VahL 5:1 §:n osalta. Tämän keskustelun keskiössä ovat erityisesti edellä käsiteltyjen ratkaisuperusteiden painotus tulkintakäytännössä. Tarvetta vahingonkorvauslain uudistamiselle on kartoitettu muun muassa oikeusministeriön 2000-luvun alussa tilaaman selvityksen avulla²⁴².

Erittäin painavat syyt -edellytyksen muotoa on perusteltu sen tarjoamalla joustavuudella monimuotoisen vahinkolajin korvattavuuden arviointiin. Tarkoituksenmukaisen lainkäytön varmistamiseksi olisi kuitenkin hyödyllistä määrittää tarkemmin tekijät, jotka mahdollistavat puhtaan varallisuusvahingon korvattavuuden. Käytännössä tämä tapahtuu nykyisin oikeuskäytännössä. Oikeusministeriön selvityksessä Hemmo esittää vaihtoehtoja VahL 5:1:n muotoilun uudistamiseen. Näissä ehdotuksissa Hemmo esittää mahdollisiksi muutoksiksi erittäin painavat syyt -edellytyksen sanamuodon lieventämistä ”erityiset syyt” tai ”painavat syyt” -muotoon. Vaihtoehtoisesti lakitekstiin voitaisiin lisätä tarkentava tai tarkentavia perusteita.²⁴³

Voidaan kyseenalaistaa, tuleeko puhtaan varallisuusvahingon korvattavuuteen liittyvä problematiikka kuitenkaan selvitettäväksi ensisijaisesti lainsäädäntöä uudistaen. Hemmon selvitys on annettu Oikeusministeriölle vuonna 2002. Kuitenkaan ehdotusten mukaisia uudistuksia vahingonkorvauslakiin ei ole pantu toimeen. Vahinkolajin moninaisuuden vuoksi mahdolliset tarkennukset, kuten hyvän tavan vastaisuuden nimellinen lisääminen vahingonkorvauslakiin olisivat luultavasti arvoltaan käytännössä vähäisiä²⁴⁴. Sen sijaan sanamuodon muuttaminen toiseen muotoon, esimerkiksi Hemmon esittämäksi ”painavat syyt”

²⁴² Selvitys tilattiin professori Mika Hemmolta. Ks. Hemmo 2002b.

²⁴³ Hemmo 2002b: 22–23.

²⁴⁴ Ks. Hemmo 2002b:22. Hemmo toteaa esimerkiksi hyvän tavan vastaisuuden lisäämisen lakitekstiin vaikuttavan lähinnä korvauserusteen asemaa vahventavasti VahL 5:1:n tulkinnassa.

-edellytykseksi, voidaan nähdä tulkintakäytännön kehittymisen näkökulmasta merkityksellisempänä etenkin, mikäli varallisuusvahinkojen korvattavuuden alaa halutaan laajentaa²⁴⁵.

Seuraavassa luvussa esitettävät taulukot havainnollistavat erittäin painavien syiden sisällön tulkinnan saaneen monia ulottuvuuksia oikeusasteiden käsittelyssä. Yhteenveto myös havainnollistaa millä tasolla VahL 5:1 §:n sanamuodolla haettu joustavuus on toteutunut oikeusasteiden tulkinnassa. Kuten esitettävistä yhteenvedoista ilmenee, oikeusasteet ovat otanet varsin vaihtelevasti kantaa VahL 5:1 §:ssä esitettyjen perusteiden täyttymiseen. Erittäin painavat syyt -edellytyksen muotoilun vuoksi sisällöltään laajemmat ja yksityiskohtaisemmat perusteet ratkaisuille ovat tarpeellisia. Tämän tutkimuksen perusteella oikeusasteet huomioivat ratkaisuisaan vaihtelevasti aiempaa oikeuskäytäntöä sekä oikeuskirjallisuutta. Tietyissä tapauksissa erittäin painavien syiden syntymiseen liittyviä kannanottoja on kuitenkin perusteltu heikosti tai jopa ei lainkaan²⁴⁶. Sen sijaan tuoreemmissa ratkaisuisa erittäin painavat syyt -edellytyksen täyttymiseen on kuitenkin kiinnitetty uudenlaista huomiota ja vahingon korvattavuuden syntymisen kriteerejä on yksilöity tarkemmin²⁴⁷.

6.2. Tulkintakäytäntö

6.2.1. Hyvän tavan vastaisuus ja sopimaton menettely elinkeinotoiminnassa

Korvausperusteina hyvän tavan vastaisuus ja SopMenL:n vastainen toiminta ovat käytännössä hyvin lähellä toisiaan. Tuomioistuinten voidaan todeta useissa tapauksissa kiinnittäneen huomiota myös muihin seikkoihin hyvän tavan vastaisuutta arvioitaessa. Tuomioistuinratkaisujen perusteella voidaankin todeta, että hyvän tavan vastainen toiminta voidaan tulkita VahL 5:1 :n mukaiseksi erittäin painavaksi syyksi korvauksen tuomitsemiselle etenkin niissä tapauksissa, joissa korvausvastuuta tukevat myös muut tekijät. Myös oikeuskir-

²⁴⁵ Vrt. Hemmon näkemys sanamuodon uudistamisesta, Hemmo 2002b: 22.

²⁴⁶ Ks. esimerkiksi keskustelua herättänyt ratkaisu KKO 1999:32.

²⁴⁷ Tapaus KKO 2005:105 lienee paras esimerkki KKO:n nimenomaisesta kannanotosta varallisuusvahinkojen korvattavuuteen liittyen.

jallisuudessa on korostettu hyvän tavan vastaisuuden merkitystä erittäin painavat syyt - perusteen tulkinnassa.

Tapauksessa KKO 1991:79 linjataan toimittajan vastuuta tuotetestistä muistuttavan artikkelin julkaisemiseen liittyen. Tapauksessa KKO toteaa eri elinkeinonharjoittajien valmistamien tuotteiden keskinäisen vertailun olevan sallittua ja kannatettavaa kun arvostelu on toteutettu puolueettomalla tavalla. Kuluttajaa tietoisesti *harhaanjohtavan ja valheellisen vertailun* levittämistä voidaan pitää hyvän lehtimiestävän vastaisena. Tapauksessa korvausvastuun syntymiseen vaikutti vahingonaiheuttajan hyvän tavan vastaisen toiminnan ohella vahingon syntymisen ilmeisyys. Kyseinen tapaus lienee selkein kannanotto hyvän tavan vastaisuuden puolesta VahL 5:1:n mukaisena erittäin painavana syynä. Hyvän tavan vastaisen toiminnan oikeusvaikutukset ovat tulleet arvioinnin kohteeksi oikeuskäytännössä myös boikottien ja työtaistelutoimenpiteiden aiheuttamien vahinkojen käsittelyn yhteydessä.

Kuten tutkimuksessa on edellä todettu, laki sopimattomasta menettelystä elinkeinotoiminnassa ei sisällä itsessään säädöstä vahingonkorvausvelvollisuudesta vaan sen arviointi tapahtuu vahingonkorvauslakia soveltaen. Tästä syystä potentiaalisesti suurimmat ongelmat VahL 5:1:n tulkinnassa sitoutuvat tilanteisiin, joissa varallisuusvahinkoa syntyy SopMenL:n vastaisen toiminnan yhteydessä.

Tapauksessa KKO 1991:32 todetaan, ettei SopMenL:n vastainen toiminta *sellaisenaan* muodostaisi erittäin painavaa syytä korvausvelvollisuudelle. Ratkaisun perustelut jäävät kuitenkin varsin vajaiksi. Tässä yhteydessä voidaan suhtautua ainakin osittaisella varauksella tapauksen prejudikaattiarvoon, sillä ennakkotapaus on yli kaksikymmentä vuotta vanha. On kuitenkin huomioitava, että tuoreemmissakin päätöksissä SopMenL:n aiheuttama vahingonkorvausvelvollisuus on yhdistetty myös muihin tekijöihin, kuten tahallisuuteen tai aiempaan sopimussuhteeseen. Korvattavuuden syntymistä voidaan näin ollen pitää todennäköisempänä, kun useammat tekijät vaikuttavat korvattavuuden arviointiin SopMenL:n vastaisuuden ohella.

Vahingonaiheuttajan sopimattoman menettelyn vaikutusta korvausvelvollisuuden syntymiseen ei kuitenkaan tule väheksyä. SopMenL:n vastainen toiminta liiketoiminnassa tulkitaan jo sellaisenaan hyvän liiketavan vastaiseksi. SopMenL:n vastaisesti toimittaessa myös vahingon aiheutuminen on pääsääntöisesti ilmeistä ja hyvin ennakoitavissa. Näin ollen SopMenL:n vastainen toiminta voisi jo itsessään sisältää useampia erittäin painavien syiden syntymiseen vaikuttavia tekijöitä. Erityisesti korkeimman oikeuden kannanotto tapauksen KKO 2005:105 perusteissa vahvistaa näkemystä SopMenL:n vastaisen toiminnan vaikutuksesta puhtaan varallisuusvahingon korvattavuuteen sopimussuhteen ulkopuolella. KKO linjaa ratkaisussa hyvän liiketavan vastaisen tai muutoin sopimattoman menettelyn elinkeinotoiminnassa lähtökohtaisesti seikaksi, joka mahdollistaisi puhtaan varallisuusvahingon korvaamisen, kun vahingon syntyminen on ilmeistä. Tässä yhteydessä KKO toteaa myös, että vastaavissa tilanteissa vahingon korvaamatta jättäminen vaatisi erityisiä vastasyitä.²⁴⁸ Korkeimman oikeuden linjaus VahL 5:1 §:n tulkintaan selkeyttää erittäin painavat syyt - edellytyksen tulkintaa sekä vahinkolajin korvattavuuden oikeustilaa.

Tapaus	Kuvaus	Erittäin painava syy	Muut tekijät	Korvattavuus
KKO 1991:79	Lehtiartikkeli, toimittajan vastuu	Hyvän tavan vastaisuus, hyvä lehtimiestapa	Vahingon syntymisen ilmeisyys	Vahinko korvattiin (Ään.)
KKO 1983 II 187	Ostoboikotti, ammattijärjestö	Hyvän tavan vastaisuus	Vahingonkärsijän moitittava toiminta	Vahinkoa ei korvattu (Ään.)
KKO 1999:39	Ostoboikotti, työtaistelu	Hyvän tavan vastaisuus	Boikotin tavoite, toteuttamistapa, toimintavapaus	Vahinkoa ei korvattu
KKO 1997:181	Sopimuksen kohteen vastikkeeton hyödyntäminen	SopMenL:n vastaisuus	Erittäin painavat syyt täytyivät vallinneissa olosuhteissa, aiempi sopimussuhde	Vahinko korvattiin

²⁴⁸ Ks. KKO 2005:105 ratkaisun perusteet.

KKO 2005:105	Epäilty mallioikeuden rikkominen, mallioikeuden haltijayrityksen toiminta	SopMenL:n vastaisuus	Tahallisuus, vahingon aiheutuminen ennakoitavaa, mallioikeuden haltijan toimet ylimitoitettuja	Vahinko korvattiin
KKO 1991:32	Kommandiittiyhtiö, sopimaton menettely elinkeinotoiminnassa	SopMenL:n vastaisuus	Yhtiömiesten todettiin menetelleen SopMenL:n vastaisesti, toiminta ei sellaisenaan muodostanut erittäin painavaa syytä	Vahinkoa ei korvattu

Taulukko 1. Hyvän tavan vastaisuus ja sopimaton menettely

6.2.2. Sopimuksenkaltaisuus

Oikeussuhteen sopimuksenkaltaiset piirteet voivat vaikuttaa VahL 5:1 §:n tulkintaan kahdella tavalla. Ensinnäkin sopimuksenkaltaisuutta voidaan pitää VahL 5:1 §:n mukaisena erittäin painavana syynä varallisuusvahingon korvattavuuden arvioinnissa. Sopimussuhteelle ominaiset piirteet voivat toisaalta mahdollistaa sopimusvastuun normien soveltamisen laajentumisen myös sopimussuhteen ulkopuolelle. Tässä tutkimuksessa nämä korvausperusteet on käsitelty toisistaan erillisinä kokonaisuuksina.

Tapauksessa KKO 1990:26 oikeussuhteen sopimuksenkaltaisuuden katsottiin täyttävän VahL 5:1 §:n erittäin painavan syyn -edellytyksen vahingon laatuun nähden. Tässä tapauksessa korvattavuutta tukeviksi perusteiksi voidaan lukea vahingon määrä sekä vastapuolen perusteltu luottamussuhde asiamieheen. Vaikka tapauksessa KKO ei ottanut nimellisesti kantaa oikeussuhteen sopimusta muistuttaviin piirteisiin on huomioitava, että osapuolten välille muodostui varsinainen sopimussuhde vahingon syntymisen jälkeen. Myöhemmin syntyvä sopimussuhde luonnollisesti tukee sopimuksen tekemistä edeltävään tiedottamiseen liittyvää vastuuta.

Toisaalta tuoreemmassa tapauksessa 1992:44 jo perusteltu luottamussuhde asianajajan ammattitaitoon katsottiin VahL 5:1 §:n mukaisesti korvaukseen oikeuttavaksi tekijäksi sellaisenaan. Tapauksessa KKO:n näkemys perustui toimeksiannon saajan erityistä luottamusta herättävään asemaan sekä ammattikunnalle asetettuun tunnollisuusvaatimukseen. Tapauksessa KKO ei ottanut nimellisesti kantaa sopimuksenkaltaisuuteen VahL 5:1 §:n tulkinnassa. Tapauksen liittyminen toimeksiantosuhteeseen ja sen myötä myös kolmannen osapuolen intressien valvomisen oletukseen kuitenkin viittaavat sopimuksenkaltaisuuden soveltamiseen tapauksen perusteissa.

Tapauksia, joissa sopimuksenkaltaisuutta on käytetty VahL 5:1 §:n tulkintaperusteena on saatavilla suhteellisen vähän. Lisäksi on huomionarvoista, että saatavilla olevat ratkaisut ovat 1990-luvun alkupuolelta. Vastaavasti tapauksia, joissa on myöhemmin siirrytty soveltamaan suoraan sopimusvastuun normeja vahingonkorvauslain erittäin painavat syyt - edellytyksen täyttymisen arvioinnin sijaan, on saatavilla useampia.

Tapaus	Kuvaus	Erittäin painava syy	Muut tekijät	Korvattavuus
KKO 1990:26	Asiamiehen vastuu, vakuutusehtojen tulkinta	Sopimuksenkaltaisuus	Erittäin painavat syyt täytyivät vahingon laatuun nähden , perusteltu luottamussuhde, vahingon määrä	Vahinko korvattiin (Ään.)
KKO 1992:44	Asianajajan vastuu, pätemätön testamentti	Sopimuksenkaltaisuus	Perusteltu luottamussuhde, asianajajan velvollisuus valvoa myös muiden kuin toimeksiantajan etua	Vahinko korvattiin (Ään.)
KKO 1992:66	Osakeyhtiön hallituksen vastuu, lunastuskäytäntö	KKO ei soveltanut VahL 5:1 §:stä tapauksessa	KKO:n esittelijän mietinnössä otetaan kantaa VahL 5:1 § perusteisiin, tapauksen perusteluille esitetty kritiikkiä oikeuskirjallisuudessa	Vahinko korvattiin (OYL mukaan)

Taulukko 2. Oikeussuhteen sopimuksenkaltaisuus

6.2.3. Sopimusvastuun soveltaminen deliktisuhteessa

Sopimuksen henkilöllisen alan laajentuminen on yksi merkityksellisimmistä tekijöistä puhtaisten varallisuusvahinkojen korvattavuuteen liittyen. Sopimusvastuun laajentuminen on katsottu puhtaan varallisuusvahingon korvattavuuteen vaikuttavaksi tekijäksi erityisesti erilaisiin toimeksiantosuhteisiin liittyvien vahinkojen yhteydessä. Tapausten tosiseikaston merkitys korostuu varsin vahvasti tapauksissa, joissa arvioidaan sopimusvastuun soveltamista deliktivastuun alueella.

Voidaan todeta, että pääsääntöisesti sopimukseen rinnastettava erityissuhde osapuolten välillä mahdollistaa sopimusvastuun normien soveltamisen VahL 5:1:n soveltamisen sijaan. Sopimusvastuun soveltamisen laajentuminen tietyissä tapauksissa myös deliktisuhteisiin voidaan nähdä selkeämpänä vaihtoehtona. Mikäli sopimuksenkaltaisuutta käytetään taas erittäin painavana syynä, on mahdollista tulkita, ettei se sellaisenaan tai vallitsevissa olosuhteissa täytä VahL 5:1 §:ssä asetettuja perusteita. Näin ollen jo selvyyden vuoksi sopimusvastuun normien suoraa soveltamista erityissuhdetilanteissa voidaan pitää tarkoituksenmukaisena.

Välimiehen vahingonkorvausvastuuta käsittelevässä tapauksessa KKO 2005:14 korkein oikeus tekee oikeustilaa selventävän linjanvedon sopimusvastuun henkilöllisen alan laajentumiseen liittyen. Tapauksessa osapuolten välisen oikeussuhteen laatuun kiinnitettiin huomiota myös alemmissa oikeusasteissa. HO toteaaakin ratkaisussa, että oikeussuhteen sopimuksenkaltaiset piirteet voisivat synnyttää vahingonkorvausvastuun ainakin muihin tekijöihin yhdistettynä. Alemmista oikeusasteista poiketen korkein oikeus katsoi, ettei tapauksen korvausvastuun arviointia tule suorittaa vahingonkorvauslakia soveltaen. Ratkaisussa todetaan välimiessopimuksen synnyttävän sopimukseen verrattavan oikeussuhteen osapuolten välille. Erityiseen toimeksiantosuhteeseen liittyvää vahingonkorvausvastuuta ei ole KKO:n mukaan asianmukaista rajoittaa vahingonkorvauslain nojalla.

Sopimusoikeudellisten periaatteiden soveltaminen on katsottu asianmukaiseksi myös aiemmissa toimeksiantosuhteita käsittelevissä korkeimman oikeuden ratkaisuisissa. Korkeimman oikeuden tapauksen KKO 2005:14 yhteydessä antamat perusteet voidaan kuitenkin nähdä sopimusvastuun normien soveltamista vakiinnuttavana linjauksena. Sopimusvastuun henkilöllisen alan laajentumiselle saadaan erityistä tukea myös korkeimman oikeuden ratkaisusta KKO 2017:15 ja sille esitetystä perusteista. KKO:n mukaan osapuolten välille muodostuvan, sopimuksenkaltaiseksi tulkittavan erityissuhteen voi muodostaa toisen osapuolen erityinen asiantuntemus tai luotettava asema. Näissä tapauksissa KKO toteaa, että sopimusvastuun normien soveltamiselle erityissuhteissa voidaan hakea tukea oikeuskäytännöstä tai erityislainsäädännöstä.

Korkeimman oikeuden ratkaisukäytäntö on sopimusvastuun soveltamisen laajentumiseen liittyen johdonmukaista. Ratkaisukäytännön perusteella pääsääntöisesti toimeksiantosuhteet, joihin liittyy erityistä, perusteltua luottamusta tai selkeä liityntä muiden osapuolten sopimussuhteeseen, voidaan katsoa sopimussuhteeseen rinnasteiseksi erityissuhteeksi. Sopimusvastuun laajentaminen sopimuksen kaltaisia piirteitä sisältäviin suhteisiin voi perustua myös oikeussuhteen tosiasialliseen tarkoitukseen ja siitä syntyviin vaikutuksiin. Nämä seikat korostavat tapauskohtaisen harkinnan merkitystä entisestään, sillä varallisuusvahingon korvattavuuden arviointi perustuu tässä yhteydessä osapuolten oikeussuhteen laadun arviointiin. Tässä yhteydessä on huomionarvoista todeta, ettei jokaisessa tapauksessa, joissa sopimusvastuun laajentaminen sopimussuhteen ulkopuolelle on tullut kysymykseen, ole asiasta nimenomaista mainintaa.

Tapaus	Kuvaus	Erittäin painava syy	Muut tekijät	Korvattavuus
KKO 1992:89	Vakuutusasiamiehen vastuu	Sopimusoikeudellisten periaatteiden soveltaminen	Sopimusneuvotteluun liittyvä virhe	Vahinko korvattiin (Sopimusvastuuta soveltaen)
KKO 1999:32	Telakkayhtiön konkurssi, tilaajan kärsimä taloudellinen vahinko	Valtion toimesta annettu tiedotus ja neuvonta, sopimuksetekotuottamus	KKO linjasi, ettei tapauksessa ollut kyse julkisen vallan käytöstä	Vahinko korvattiin

KKO 2017:15	Ammattiliiton vastuu, yhteistointaneuvottelu	Toimintavelvoitteen rinnastuminen asiamiehen veloitteisiin, toimeksiantosopimuksen piirteet	Perusteltu luottamusuhde, ammattiliiton asema	Vahinko korvattiin
KKO 1992:165	Toimeksiantosuhte	Sopimusoikeudellisten periaatteiden soveltaminen	Toimeksiantosuhteen laatu, huolellisuusvelvoite	Vahinko korvattiin (Sopimusvastuuta soveltaen, Ään.)
KKO 1999:19	Toimeksiantosuhte	Sopimusoikeudellisten periaatteiden soveltaminen	Toimimis- ja tiedonantovelvollisuus myös toimeksiantajan sopimuskumppanille	Vahinko korvattiin (Sopimusvastuuta soveltaen)
KKO 2005:14	Välimiehen vastuu	Sopimusoikeudellisten periaatteiden soveltaminen	KKO:n mukaan välimiehen vastuuta ei voida tapauksessa arvioida VahL 5:1 § soveltaen, sillä kyseessä on sopimuskaltainen oikeusuhde johon liittyvää korvausvastuuta ei voida rajoittaa vahingonkorvauslain nojalla	Vahinko korvattiin (Ään.)

Taulukko 3. Sopimusvastuun henkilöllisen alan laajentuminen

6.2.4. Tuottamus, törkeä huolimattomuus sekä vahingon määrä

Tietyissä tuomioistuinratkaisuissa sekä oikeuskirjallisuudessa on tuotu esille, etteivät tuottamuksen aste tai vahingon määrä sellaisinaan täyttäisi puhtaan varallisuusvahingon korvattavuudelle asetettua erittäin painavat syyt -edellytystä²⁴⁹. Tuottamusta ja etenkin vahingon syntymisen ilmeisyyttä on kuitenkin käytetty puhtaiden varallisuusvahinkojen korvattavuutta *tukevina perusteina* muiden tekijöiden ohella.

Tapaus KKO 1991:61 antaa tukea sekä tuottamuksen että vahingon määrän merkitykselle VahL 5:1:n tulkinnassa. Vaikka tapauksen vahinkoa ei katsottu korvattavaksi, KKO:n antamat perusteet korvattavuuden epäämiselle selkeyttävät oikeustilaa näiden korvausperus-

²⁴⁹ Ks. esim. KKO 1991:61.

teiden osalta. KKO toteaa, ettei vahingon määrää tai tuottamusta voida yksinään katsoa VahL 5:1 §:n mukaiseksi erittäin painavaksi syyksi. Tämä ratkaisu kuitenkin vahvistaa näiden tekijöiden roolia tukevana korvausperusteina muille, vahvemmille korvausperusteille kuten hyvän tavan vastaisuudelle. Myös esimerkiksi Hemmo on todennut, ettei vahingon määrän merkitystä voida poissulkea tietyissä tapauksissa VahL 5:1:n tulkintaan vaikuttavana tekijänä²⁵⁰.

Vahingon syntymisen ilmeisyys on yhdistetty korvausvastuun toteutumiseen esimerkiksi tapauksissa KKO 1991:79 ja KKO 2005:105. Näissä vahingon syntymisen ilmeisyyttä voidaan pitää tukevana korvausperusteena hyvän tavan vastaisuudelle sekä SopMenL:n vastaiselle toiminnalle.

Toiminnan moitittavuus on mainittu tapauksen KKO 1983 II 187 yhteydessä korvattavuuden arviointiin vaikuttavana tekijänä. Tapauksessa vahingonkärsijän oman toiminnan moitittavuus tulkittiinkin vahingonkorvausvelvollisuutta kumoavaksi tekijäksi. Näin ollen voidaan todeta, että moitittavuus tukevana korvausperusteena voi vaikuttaa joko korvausvastuun syntymiseen tai vastaavasti myös sen poistumiseen.

Tapaus	Kuvaus	Erittäin painava syy	Muut tekijät	Korvattavuus
KKO 1991:61	Kommandiittiyhtiön yhtiömiesten vastuu toisen yrityksen konkurssipesälle	Tuottamuksen aste, vahingon määrä	KKO toteaa ratkaisusaan, etteivät vahingon määrä tai tuottamuksen aste yksinään täytä VahL 5:1 §:n kriteerejä	Vahinkoa ei korvattu
KKO 1983 II 187	Ostoboikotti, ammattijärjestö	Hyvän tavan vastaisuus, tuottamuksen aste	Vahingonkärsijän toiminnan moitittavuus	Vahinkoa ei korvattu (Ään.)

²⁵⁰ Hemmo 2002b: 23.

KKO 1994:94	Esinevahingosta seurannut varallisuusvahinko	KKO ei ottanut kantaa tuottamuksen vaikutukseen vahingonkorvausvelvollisuuteen	Vahingon määrän määrittely	Vahinkoa ei korvattu
KKO 2003:124	Kolmannen osapuolen kärsimä vahinko	Tahallinen vahingonteko, tuottamuksen aste	Vahingon määrän määrittely, kohtuuttomuus	Vahinkoa ei korvattu

Taulukko 4. Tuottamus ja vahingon määrä

LÄHDELUETTELO

Aarnio, Aulis (1989). Laintulkinnan teoria: yleisen oikeustieteen oppikirja. Porvoo: Wsoy.

Banakas, Stathis (1994). Tender is the night: Economic Loss – The issues. Teoksessa: Civil Liability for Pure Economic Loss, s. 1–26. Toim. E.K Banakas. Kluwer Law International.

Bussani, Mauro & Palmer Vernon Valentine (2003). Pure Economic Loss in Europe. Cambridge: Cambridge University Press.

Bruun, Niklas (1984). Vahingonkorvauslaki, korvattava vahinko (5.luku). Lakimies

Bärlund, Johan. Nybergh, Frey & Petrell, Katarina (2013). Finlands civil- och handelsrätt – En introduktion. 4. painos. Talentum Media Oy.

Dari-Mattiacci, Giuseppe & Schäfer, Hans-Bernd (2006). The Core of Pure Economic Loss. Tinbergen Institute Discussion Paper TI 068/1 [online] [siteerattu 2016-09-10], 1–28. Saatavana Wolrd Wide Webistä: <URL: <http://papers.tinbergen.nl/06068.pdf>>.

Haarmann, Pirkko Liisa & Mansala, Marja-Leena (2007). Immateriaalioikeuden perusteet. Helsinki: Talentum Media Oy.

Halila, Heikki (1999). Oikeustapauskommentti KKO 1999:32. Vahingonkorvaus. Julkisyhteisön korvausvastuu. Lakimies 5/1999, s. 725–751.

Harsu, Johanna (2004). Due diligence-toimeksianto ja asianajajayhtiön korvausvastuu. Oikeustiede – Jurisprudentia XXXVII 2004, s. 45–149.

Hallituksen esitys Eduskunnalle vahingonkorvausta koskevaksi lainsäädännöksi (HE) 187/1973.

Hemmo, Mika (2008). Sopimusoikeuden oppikirja. 2. painos. Helsinki: Talentum Media Oy.

Hemmo, Mika (2005). Vahingonkorvausoikeus. Porvoo: WSOY.

Hemmo, Mika (2002 a). Vahingonkorvausoikeuden oppikirja. 2. painos. Porvoo: WSOY lakitieto.

Hemmo, Mika (2002 b). Selvitys puhdasta varallisuusvahinkoa koskevan sääntelyn uudistamistarpeesta. Oikeusministeriön lausuntoja ja selvityksiä 2002:26. Helsinki: Oikeusministeriö.

Hemmo, Mika & Kaisto, Janne (2001). Varallisuusosoikeuden alkeet. 2. painos. Helsinki: Helsingin yliopisto.

Hemmo, Mika (1998), Sopimus ja delikti. 1. painos. Helsinki: Kauppakaari Oy, Lakimiesliiton kustannus.

Hoppu, Esko & Hoppu, Kari (2005). Kauppa- ja varallisuusosoikeuden pääpiirteet. 13. painos. Talentum Media Oy.

Mielityinen, Sampo (2006). Vahingonkorvausoikeuden periaatteet. 1. painos. Helsinki: Edita Publishing Oy.

Mononen, Marko (2005). Huomioita vahingonkorvaus- ja sopimusoikeuden johdonmukaisuudesta. Teoksessa: Business Law Forum 2005. Toim. Esa Kolehmainen. Helsinki: Edita Publishing Oy.

Mononen, Marko (2004). Onko sopimusoikeudessamme yhtenäistä vastuuperustetta? Lakimies 7–8/2004, s. 1379–1397.

Mäntysaari, Petri (2000). Osakeyhtiön vahingonkorvausvastuu ja identifikaatio. Defensor Legis 1/2000, s. 3–35.

Norros, Olli (2007 a). Vastuu sopimusketjussa. Helsinki: Talentum Media Oy.

Norros, Olli (2007 b). Asiantuntijan vastuu sivullista kohtaan. Defensor Legis 5/2007, 699–718.

- Oesch, Rainer (2012). *Patpending, TM ja © –viittaukset suojattuun immateriaalioikeuteen. Miten niitä arvioidaan sopimattomasta menettelystä annetun lain pohjalta? Teoksessa: Sopimaton menettely elinkeinotoiminnassa verkkotalouden aikana. Toim. Hannes Kankaanpää & Rainer Oesch. Vantaa: Hansaprint Oy.*
- Parisi, Francesco (2003). *Liability for Pure Financial Loss: Revisiting the Economic Foundations of a Legal Doctrine. Teoksessa Liability for Pure Economic Loss in Europe: Frontiers of Tort Law, 1–25. [online] [siteerattu 2018-09-04]. Toim. M. Bussani & V. Palmer. Cambridge University Press. Saatavilla World Wide Webistä: <URL: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=279731>.*
- Peltonen, Jukka (1994). *Asianajajan ja asianajajayhtiön vahingonkorvausvastuusta. Teoksessa Asianajajan työkentältä – Från advokatens arbetsfält. 1. painos. Jyväskylä: Suomen asianajajaliitto.*
- Robertson, David W (1986). *Recovery in Louisiana Tort Law for Intangible Economic Loss: Negligence Actions and the Tort of Intentional Interference with Contractual Relations. Louisiana Law Review 4/46, 737–761.*
- Routamo, Eero. Ståhlberg, Pauli & Karhu, Juha (2006). *Suomen vahingonkorvausoikeus. 5. painos. Helsinki: Talentum Media Oy.*
- Routamo, Eero (1985). *Varallisuusvahingon korvaamisen ongelmia. Teoksessa: Suomalaisen lakimiesyhdistyksen aikakauskirja – kahdeksaskymmeneskolmas vuosikerta, 74–86. Toim. Pirkko-Liisa Aro. Helsinki: Suomalainen lakimiesyhdistys.*
- Rudanko, Matti (2009). *Sopimussuhteiden häiritseminen. Defensor Legis 4/2009, 540–553.*
- Saarnilehto, Ari (2005). *Pääasiat velvoitteesta. Ari Saarnilehto ja Alma Talent Oy.*
- Saarnilehto, Ari. Annola, Vesa. Hemmo, Mika. Karhu, Juha. Kartio, Leena. Tammi-Salminen, Eva. Tolonen, Juha. Tuomisto, Jarmo & Viljanen, Mika (2012). *Varallisuus oikeus. 2. painos. Helsinki: Sanoma Pro Oy.*

- Saarnilehto, Ari (2010). *Rikos puhtaan varallisuusvahingon korvaamisen edellytyksenä. Teoksessa Ehdon sovittelusta, todistelusta, vahingonkorvauksesta. Velvoiteoikeudellisia kirjoituksia I. Toim. Ari Saarnilehto. Turku: Uniprint.*
- Saarnilehto, Ari (2007). *Vahingonkorvauslaki – käytännön kommentaari. Helsinki: Edita Publishing Oy.*
- Sandvik, Björn (2017). *Kolmannelle aiheutunut vahinko vahingonkorvauslain systematiikassa ja Korkeimman oikeuden ratkaisukäytännössä – Aika ottaa askel taaksepäin. Defensor Legis N:o 5/2017, s. 778–791.*
- Sandvik, Björn (2010). *Puhdas varallisuusvahinko – mikä se on? Puhtaan varallisuusvahingon kahdesta käsitetulkinnasta. Defensor Legis N:o 1/2010, s. 25–36.*
- Saxén, Hans (1975). *Skadeståndsrätt. Acta Academiae Aboensis, Ser. A. Vol. 50 N.o 3. Åbo: Åbo akademi.*
- Ståhlberg, Pauli & Karhu, Juha (2013). *Suomen vahingonkorvausoikeus. 6. painos. Helsinki: Talentum Media Oy.*
- Sisula-Tulokas, Lena (2012). *Ren ekonomisk skada. Juridiska Föreningen i Finland Publikationsserie Nr 57. Vantaa: Hansaprint Oy.*
- Tiilikka, Päivi (2009). *Julkaistun verkkoviestin sisällöstä aiheutuneen taloudellisen vahingon korvaaminen. Defensor Legis 4/2009, s. 606–630.*
- Tiilikka, Päivi (2008). *Journalistin sananvapaus. Juva: WS Bookwell Oy.*
- Tiilikka, Päivi (2000). *Päätoimittajan ja toimittajan vahingonkorvausvastuu. Lisensiaatintutkimus. Helsingin yliopisto.*
- Virtanen, Jenny (2006). *Varallisuusvahinkojen korvaamisesta sopimus- ja deliktivastuun välissä. Oikeustieto 6/2006, s. 5–8.*
- Virtanen, Pertti (2011). *Vahingonkorvaus – Laki ja käytännöt. 1. painos. Porvoo: Edita Publishing Oy.*

Ylönen, Markku (2014). Asianajajaoikeus – Laki, säännöt ja tapaohjeet. 1. painos. Talentum Media Oy.

Ylöstalo, Matti (1975). Vahingonkorvauslain 5 luvun 1§:n tulkintaa. Teoksessa: Suomalaisen lakimiesyhdistyksen aikakauskirja, 238-243. Toim. Olli Ikkala. Helsinki: Suomalainen lakimiesyhdistys.

OIKEUSTAPAUSLUETTELO

Korkein oikeus

31.3.2017 Taltio 675	KKO 2017:15	s. 3, 4, 8
15.2.2005 Taltio 2315	KKO 2005:105	s. 5, 7–11
31.1.2005 Taltio 152	KKO 2005:14	s. 3, 5, 10–13
12.12.2003 Taltio 3074	KKO 2003:124	s. 1–6
16.3.1999 Taltio 730	KKO 1999:39	s. 4–8
4.3.1999 Taltio 536	KKO 1999:32	s. 1–6
16.2.1999 Taltio 340	KKO 1999:19	s. 2–3, 6–8
15.6.1998 Taltio 1934	KKO 1998:67	s. 7–8
18.11.1997 Taltio 4034	KKO 1997:181	s. 1–6
6.10.1994 Taltio 3592	KKO 1994:94	s. 3–5
18.11.1992 Taltio 4037	KKO 1992:165	s. 1–2, 4–6
22.6.1992 Taltio 2000	KKO 1992:89	s. 1–5
21.5.1992 Taltio 1780	KKO 1992:66	s. 5–8
27.3.1992 Taltio 1176	KKO 1992:44	s. 1, 4
21.10.1991 Taltio 3347	KKO 1991:146	s. 4
31.5.1991 Taltio 1874	KKO 1991:79	s. 1–5
14.5.1991 Taltio 1584	KKO 1991:61	s. 1–3
12.3.1991 Taltio 832	KKO 1991:32	s. 1–3
20.2.1990 Taltio 429	KKO 1990:26	s. 1–3
18.4.1989 Taltio 1143	KKO 1989:50	s. 8–9
15.2.1989 Taltio 408	KKO 1989:14	s. 4–5
3.7.1985 Taltio 1338/84	KKO 1985-II-118	s. 4
28.12.1983 Taltio 213	KKO 1983-II-187	s. 1–4

Markkinaoikeus

7.4.2017 Taltio 178	MAO 185/17	s. 2, 5–6, 9–16
---------------------	------------	-----------------